

HARVARD LAW LIBRARY

3 2044 059 362 087

www.libtool.com.cn

HD

www.libtool.com.cn

**HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY**

Hungary

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

2231
www.libtool.com.cn

A

KAMARA HASZN

(LUCRUM CAMERAE)

TÖRTÉNETE

KAPCSOLATBAN

A MAGYAR ADÓ- ÉS PÉNZÜGY FEJLŐDÉSÉV

ÍRTA

Dr. THALLÓCZY LAJOS.

BUDAPEST.

WEISZMANN TESTVÉREK BIZOMÁNYA.

1879.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

J. Muller

www.libtool.com.cn

LIBRARY

UNIVERSITY

OF TORONTO

100 St. George Street

100 St. George Street

100

100 ST. GEORGE STREET

HUN

972

THA

www.libtool.com.cn

Prunellier

2239 48
www.libtool.com.cn

KAMARA HASZNA

(LUCRUM CAMERAE)

TÖRTÉNETE

KAPCSOLATBAN

A MAGYAR ADÓ- ÉS PÉNZÜGY FEJLŐDÉSÉVEL.

ÍRTA

Dr. THALLÓCZY LAJOS.

BUDAPEST.

WEISZMANN TESTVÉREK BIZOMÁNYA.

1879.

for JX
T

www.libtool.com.cn

JAN 4 1933

9926
45

E L Ö S Z Ó.

E munka nagy igényekkel nem lép föl. A hazai pénzügy és adózás történetét részletesen, eredeti adatok alapján, kimerítően tárgyaló munka eddig nincs. Annyival nehezebb a monographus dolga. Munkánk tehát csak, mint az első kísérletek egyike jöhet számba. Célja, hogy a Lucrum Cameraenak, kamara-hasznának nevezett magyar, egyenes-adó történetét, keletkezésétől, megszűnéseig főbb vázlataiban földerítse. A tárgy érdekes, s elegenden foglalkoztak vele, s kívánatos, hogy ezen túl is foglalkozzanak. E munka csak azt akarja elérni, hogy egyes homályosabb mozzanatokra nagyobb világot vessen, egy-egy kérdést tisztázzon, s az adatokat lehető teljességgel összeállítsa.

A munka írásánál két szempont vezérelt:

A kamara-haszna történetét a magyar adózás általános fejlődésétől elválasztani nem lehet, s ezért osztottuk föl a munkát időszakos rendbe, kezdve a pénzbeváltáson s végezve az 1595-ik éven, mikor az adó meg-

szűnt. Folytonos tekintettel voltunk a hazai pénzügy egyes változásaira s az adózás általános állapotára. Ha néha ismétléssel találkozik a szíves olvasó, tulajdonítsa, a tán kevésbé érdekes, de a tárgy fölfogása szempontjából kikerülhetlen fölosztásnak.

A másik szempont, melyből kiindultunk, hogy a magyar viszonyok tárgyalásánál elkerülhetlennék tartjuk az európai analog intézmények párhuzamba állítását. Csak így lehet tiszta fogalmunk a magyar institutiók általános értékéről. Ez okból szemmel tartottuk: a német, angol, déli szláv, stb. adóügyi hasonló állapotokat.

Mindamellett tudjuk, hogy munkánknak, a többi műveltségtörténeti ilyen fajtájú magyar munkákkal közösen, igen nagy hiánya van. S ez az, hogy a magyar valuta történeti változatai megállapítva nincsenek. Míg ez meg nem történik: addig minden pénzügyi adatunk egy megoldatlan egyenlet x -ének vehető. Míg a magyar forintnak koronkénti értékét nem tudjuk, csak relativ eredményeket mutathatunk föl. E munka szűk keretében, az évek tanulmányát megkívánó föladatot nem fejtettük meg, de meg sem is fejthettük. Nem pedig azért: mert az anyag nincs összegyűjtve s exact eljárási mód sincs állapítva. Ha majd a magyar pénznemek súly- és ötvényezési viszonyai pontosan meghatározatnak, s a hazai ártörténeti, valamint a magyar pénz külföldi árkeletére vonatkozó adatok oly mennyisége gyűlik össze, melyből lehetőleg pontos eredményeket hozhatunk

létre: az első nehézségeken túlesünk. Munkánkban is megkísértettük néhány az egyes ériékek meghatározását; de csak relativ sikerrel.

A földolgozásnak alapját, az idevágó, s a szövegben felsorolt forrásművek mellett, levéltári kutatások láttal nyert eredeti adatokra fektettük. E célra átvizsgáltuk az Országos Levéltár becses gyűjteményeit, a pozsonyi, kassai városi, az esztergomi érseki, a m. nemzeti múzeumi, bécsi udvari kamarai s városi levéltárakat: egyéb levéltárak adatait is helylyel-közzel fölhasználván. E kutatások nyers anyagját (I—CII.) czélszerűnek, sőt szükségesnek tartottuk Okleveles Függelékben a munka szövegéhez csatolni. A fontosb, vagy egyébként érdekes okleveleket egész terjedelmökben, a kevésbé kiváló tartalmúakat, vagy másutt megjelenteket kivonatban közöljük. Számuk ugyan nem sok, de így, egy tárgy szempontjából csoportosítva, hasznukat vehetik kutatóink. Azután igen könnyen meglehet, hogy egyik-másik oklevélből más bűvár mást olvas, vagy szerzőnél élesebb látással bírván, többet fedez föl, s a tárgy ez úton csak nyer vele. A gyűjtemény legbecsesb darabjainak tartjuk kétségtől a XXXVI—XXXIX. számú portalis összeírásokat (Abáúj-, Gömör- és Közép-Szolnok-vármegyékét) a XV. század első feléből, melyeket egész terjedelmökben közlünk.

Toldalékul adjuk a kincstartók, kamara-praefectusok és elnökök sorozatát, közölve az Országos Levéltár

kincstári osztályában őrzött Liber Dignitariorum-ból, mely nem teljes ugyan, de tájékoztatásul így kinyomtatva sokkal jobban használható s bővíthető. E névsort a kincstári levéltár egykori szorgalmas aligazgatója: **L e n d v a y** Márton állította egybe; idézeteit elhagytuk, mert az újabb rendezések által a régi jelzetek érvényüket veszítették. Itt-ott helyre is igazítottuk, remélvén, hogy a kincstartói intézmény tüzetesebb fejtegetése alkalmával e sorozat is lehetőleg teljessé válhatik.

A mű élén **P e m f f l i n g e r** Istvánnak a pénzügy-ministerium elnöki tanács-termében őrzött arczképét adjuk rézmetszetben, mely **D ö r r e** Tivadar úr ügyes kezének munkája. Tettük ezt egyrészt kegyeletből, másrészt adjuk mellékletkép a m. kir. udvara kamara első kezdetéről szóló fejezethez

Az egész munkához könnyebb használatul név- és tárgymutatót csatoltunk.

Végül kötelességemnek tartom, hálás köszönetemet fejezni ki mindazon uraknak, kik részint szíves tanácsaikkal, részint érdekes adatokkal e munkánk megjelenését előmozdítani szíveskedtek.

Első sorban hálás köszönetemet fejezem ki **D r. P a u l e r** Gyula országos levéltárnok úrnak, ki az országos levéltárban való tágkörű kutatásokat készséggel megengedte, továbbá, **K n a u z** Nándor úrnak, a **k a s s a i s p o z s o n y i** városi levéltárnok uraknak, nemkülönben

Hofer és Weiss bécsi udvari kam. lt. s bécs-városi levéltári igazgatóknak.

Hálával tartozom szíves tanácsaikért s részvétükért:
Dr. Acsády Ignác, Hampel József, Fabritius Károly, Dr. Fraknói Vilmos, Hajnik Imre, Dr. Kerekgyártó Árpád, Nagy Imre, b. Nyáry Albert, Pesty Frigyes, Salamon Ferencz és Szilágyi Sándor uraknak s Csontos János, Nagy Gyula, Raaperger Lipót és Dr. Vincze Gábor t. barátaimnak.

Szakköreinket pedig kérem, mutassák ki e munka hiányait, hogy azokon javítani, s lehetőleg teljes munkát adni lehessen.

Budapesten, 1879. martius havában.

Szerző.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

I. FEJEZET.

ELŐZMÉNYEK.

www.libtool.com.cn

I.

(Pénztani előzmények. Lemezpénzek. Monetagium, Cambium: Auglia, Németország, hazánk. Magyar államjövendelmek s a Lucrum Camerae. Párhuzamok. — A Lucrum Camerae nemzetgazdasági oka.)

A XII. század vége s a XIII-iknak kezdete nagy átalakulásokat jelez a pénzverés terén. A nehéz denárok helyett, könnyebben kezelhető bracteáták: vékony ezüst pléhből egy oldalt veretett érmek, jönnek divatba. Ezt a dolog természetes rendje hozta magával. A két oldalt kivert fillérek aránylag igen becsesek voltak, a forgalomban nehézségök miatt sok bajt okoztak, míg a könnyű ezüst pléhet igen gyorsan lehetett kisebb darabokra osztani. E kis váltópénzek iránt az előszeretettel az is növelte, hogy az ezüst-pléh munka azon időtájban nagy elterjedtségnek örvendett. Munkás szelvében vala kapható; Németországban az erfurti, saalfeldi, az eisenachi, mühlhauseni, nordhauseni s goszlari verdékből csinosabbnál csinosabb művezetű ilyfajta pénzek kerültek ki. Értékük ritkán múlta felül a

18—20 karatot.¹⁾ E pénznem gyorsan hódított. Útat tör magának Francia-, Olasz- és Spanyolországba, elterjed Angliában, közkeletűvé vált a lengyel és cseh királyságokban, sőt még a skandináv államokig is elhatott. Hazánk érmeire legelőbb a bajor jelleg gyakorolt befolyást, majd meg nemzeti jellegűvé idomulván, a politikai változások szerint, majd a nyugoti, majd — kivált Manue görög császár idejében — a keleti befolyás érezhető rajtuk. A pénzverés terén támadt e mozgalom csakhamar hazánkban is, mint az akkori művelődési kör egyik szívesen tett tagjában, hullámokat vert. Már II. István idejében bukkanunk lemezpénzekre, III. Béla óta azonban széltében divatoznak.²⁾ A mozgalom elvégre általánossá vált, s az európai pénzügyi viszonyokban is szükségképpen fordulat állt be.

Az eleinte jobb érczből veretett lemezpénzek rendszerint féloldalt voltak kiverve; a mindkét lapjukon kiverettek fél bracteátáknak neveztettek — később mininkább vékonyabb lemezekre verettek s ilyenképp szerfölött gyorsan koptak.³⁾ E kopás következtében szűk

¹⁾ Schönmann: Zur vaterländischen Münzkunde 1851—9 II. és Beierlein: Die bayerischen Münzen des Hauses Wittelsbach, 1868. 2 l.

²⁾ Ld. Végli Ödön: A nyugati és keleti érmészet, befolyása Magyarország érmészetére a középkorban. 1868. 5—17, 2 és 27. II. III Béla ismeretlen lemezpénzeiről, ld. Archaelógiai Értesítő. IV.

³⁾ Az újkori pénzverés e tekintetben nagyot haladt. A kopás ércpénzeinknél a minimumra van redukálva. Ld. Devous The money, Chevalier: Monnaie 3—4 II. V. ö. Kautz Gyula A nemes érc az emberiség történetében Budapesti Szemle 1877. I. 15 l.

ségessé vált a forgalomban elkopott pénzeknek újakkal beváltása, az úgynevezett *cambium*. A pénzváltó, a beváltásnál az előállítási költségek fejében ráadást követelt, mi alapján véve igazságos, sőt államgazdasági szempontból elengedhetetlen követelés volt. A ráadást *monetarium*-nak nevezték, míg az egész beváltásnak *relutio novae monetae* volt a neve.¹⁾ Ezzel az alapján véve méltányos nyereséggel idő folytán számtalan visszaélés történt. Majd nagyon is gyakran váltották be a pénzt, majd ismét aránytalanul nagy ráadást szedtek. Néhol, mind pl. Normandiában minden harmadik évre esett a beváltás, a porosz gyarmatosoknál pedig minden tizedik esztendőre. A szász jog csak minden kormány változásnál engedi meg a beváltást (II. Cap, 26.) Később azonban oly nagy mérveket öltött a beváltással üzőtt visszaélés, hogy Lengyelországban minden évben háromszor is becserélték a kopott pénzt, természetesen istentelen költség mellett.²⁾

Mindazon visszaélések a fejedelmi felség-jogban találtak mentő palástjukat. A pénzverés egyike a végrehajtó hatalom kizárólagos jogainak. A pénz eleinte csak egy jelzett fémdarab volt, mely egyenértéket képezett a megvett áruval szemben. E tisztán társadalmi *actus* irányában az állam kezdetből fogva, a csalás megakadályozása végett ellenőrző hatalmat gyakorolt.³⁾ A gyakori visszaélések, kapcsolatban az állameszme hathatósabb

¹⁾ Schlözer: Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen. 587 l.

²⁾ U. o. 578 l.

³⁾ Rómában, a köztársaság idejében csakis magánosok, vagy egyes családok verettek arany pénzt.

érvényre jutásával a pénzverést, a társadalmi fejlődés ezen életerét, elvégre is felségjoggá fejleszték. ¹⁾

Az államfő rendelkezvén a pénzveréssel, nem igen átallotta, ha rá szorúlt, hogy törvényesen megrontsa a pénzt. Nem könnyű föladat megoldani azt, hogy vajjon a szándékos pénzrontás, vagy pénzhamisítás merült-e föl előbb?

Tanulságos és ebben a tekintetben fölvilágosító példát nyújt Anglia. A törvényes monetagium Angliában 1 font aranyra 5 shilling, 1 font ezüstre egy shilling volt; ²⁾ 12—13 denár a kincstartót illette. A zsarolásnak azonban nem igen volt látszata, míg a haszon a kincstárba befolyt, a sok »kezelés« következtében nagyon csekélyre olvadt le. ³⁾ I. Henrik azt ígérte szabadság-leveleiben, hogy a beváltási nyereséget nem fogja emelni s egyúttal megszüntette a »moneyage« nevezetű adót, melyet Hume szerint azért fizettetett, hogy a király ne éljen »pénzhamisítási joggal.« Tett pedig ez az adó minden tűzhelytől 1 shillinget; három évenként szedtek be ⁴⁾, ha megszorútlak.

¹⁾ Határozottan érvényre jutott a felségi jog, a római császárok alatt, ezek révén a német-római császárok is császári jogszámba vették. A hűbériség kifejlödvén, a pénzverésen is meglátzott a hatása; a császárok t. i. a pénzverés jogát mint feudumot fejedelmeknek s püspököknek eladományozgatták, bár a főhatalmat e tekintetben mindenkor gyakorolták. Ld. Dannerberg: Die deutschen Münzen című jeles művét I. az 5. lpon.

²⁾ 1 shilling M a d o x számításai alapján arányosítva a mai árvizonyokhoz — 12·5szer annyi értéket képvisel; a mi pénzünk szerint tehát 6 frt 25 krt.

³⁾ V o c k e: Geschichte der Steuern des britischen Reiches 276 l.

⁴⁾ U. o. 277 l.

Az angol királyok azonban, nevezetesen Blois István, azontúl is verették a hamis pénzt, kivált ha meg-szorúltak. Különben egész Európában így segítettek magukon a fejedelmek; hazánkban II. András jeleskedett ez irányban, a szomszéd Lengyelország pedig silány és rosz pénzéről mindig híres volt.¹⁾

Az angol királyok érezték ugyan e kétes sikerű műveleteknek hátrányát; de nem háríthatták el. Nevezetesen III. Henrik bérbe adta a pénzveretési jogot, Braunschweighből ügyes pénzverőket hozatott, a rosz és idegen pénzt — mint nálunk Róbert Károly tette²⁾ ki-tiltá a forgalomból, s új és jobb pénzt veretett. A mé-tely kiirthatatlan volt.

A pénzhamisítás dicsőségén Magyarországon a zsi-dók és izmaeliták osztozkodtak, Angliában szintén zsidók üzték. Nálunk az aranybulla XXIV-ik czikkelye ennek alapján, eltiltja őket minden tisztségtől. Angliában I. Eduard hamisítás miatt üzi el őket. III. Henrikig tűrhető volt a pénz belbecse, fia VI. Eduárd azonban atyjával versenyt rosszabbítá a pénzt. 20,000 font nemes érczből 140,000-ot nyert.³⁾ Erzsébet lángbúzgalommal lá-tott a pénzügyek rendbehozatalához, jó pénzt veretett s igazságos adórendszert állapított meg. 1662-ön túl pedig a monetagiumnak nincs nyoma.

Az angol és magyar monetagium, melyről bő-vebben alább lesz szó — egy azon forrásból ered, csak-

¹⁾ Ld. J e c k e l: Handelsgeschichte Pohlens című munká-ját, leginkább a pénzekről szóló szakaszt.

²⁾ Később tárgyalandó kiadványaiban.

³⁾ M a d o x: History of the exchequer 272 l.

hogy nálunk rendes kapuadóvá fejlődik, míg Angliában egész megszűntéig, mint rendkívüli királyi bevétel szerepel. www.libtool.com.cn

Bajorországban is van nyoma a pénzváltásból eredő nyereségnek. 1205-ben IV. Konrád püspök és Lajos herceg között, a pénzregale miatt viszály támadt. Ők e jogot közösen birtokolták, s haszonbérbe adták. A bér-lők haszonbér fejében minden ötödik denárt beszolgáltattak.¹⁾ II. Frigyes 1202-ben oly értelmű rendeletet bocsátott ki, hogy a városokban csakis az ott helyben érvényes pénzt lehessen beváltani.²⁾ Ennek csak a helybeli beváltók örülhettek, minthogy annál több volt a nyereségük. Németországban e tekintetben szélteben az a szokás divatozott, hogy a városok a pénzbeváltási jogot potom haszonbérért egy-két polgárnak adták bérbe, kik Münzburgereknek, junkereknek nevezték magokat. Ezek a junkerek idővel a leghatalmassabb városi urakká váltak. Üzletöket úgynevezett »Haus-Genossenschaft«-okban (monetariatus) gyakorolták, mely eléggé jövedelmezett, 12 új pénzt 14 régivel cseréltek be, ez tehát $\frac{1}{7}$ nyereség, 100ra mintegy 16%³⁾ Néha a búsás nyereségyért tetemes haszonbért kellett fizetniök, 1283-ban Merseburg püspöke 100 márkáért adja bérbe a jus cambien-dit Thuringiai Henriknek.⁴⁾

¹⁾ Muffat A.: Beiträge zur Geschichte des bayerischen Münzwesens unter dem Hause Wittelsbach, vom Ende des XVII-ten bis in das XVIII-te Jahrhundert. 1869 l.

²⁾ U. o.

³⁾ Schlözer i. m. 582 l.

⁴⁾ U. o. 581 l.

Spanyolországban s Olaszországban is szélteben divatozott a pénzbeváltás.¹⁾ Hasonlókép Szerbiában is kivált a Nem an j á k idejében.²⁾

Kimondhatjuk tehát, hogy a pénzcseré, illetőleg a kopott pénznek nyereség mellett való beváltása általános pénzügyi mozzanat volt Európában, melynek első sorban a lemezpénzek (bracteáták) divatba jötte volt az indító oka.

Hazánkban a pénzbeváltás hasonló alapokon fejlődött; a pénzveretési jog nálunk is a királyi hatalom jogköréhez tartozván. Arra ugyan számos példa van, hogy kiváltságos testületek, sőt egyesek is bizonyos időre, nyertek pénzverési jogot, azonban, mint föltétlen királyi jog mindenkor elismertetett, elannyira, hogy pénzügytani munkák a XVII. században, példaként említik.³⁾ Nálunk a pénzbeváltás, nemcsak érmelelési szempontból érdekes, hanem mint közvetítő mozzanat az állandó adózási rendszerhez is figyelmet érdemel. Ez okból rövid vonásokban előadjuk az Árpádházbeli királyok államháztartást, hogy ama szerepet és helyet föltüntethessük, melyet a pénzbeváltás — hazai okleveleinkben *lucrum camerae* — abban elfoglal.

Az állam jövedelmek története, az állami fejlődés hővmérője. A jelenkor államháztartásaiban az államjövedelmek szorosan elkülönítvék a fejedelmekéitől. Ez az

¹⁾ S c h l ö z e r i. m. 581 l.

²⁾ A belgrádi tud. társ. évkönyvében a »Glasznik« 1869. évf. M i j a t o v i c s Csudomil : ФИНАНЦИЈЕ ЦРНСКОГ КРАЉЕВСТВА (A szerb királyság pénzügye) című jeles értekezésében (151—219) számos vonatkozás.

³⁾ R u p p Jakab: »Magyarország ekkorig ismeretes pénzei« II. 157. K i t z e l és K r u l l i u s: *jus monetarium*.

elkülönítés hosszas küzdelmeknek az ára. Zsigmond fecsérléseinek. Mátyás rengeteg összegeket igénylő hadjáratainak köllött kezet fogniok a Jagellok koldusgázdálkodásával, míg elvégre a Fiscus s az Aerarium két különböző fogalommmá vált. Eladdig a kincstartó kezelte az összes jövedelmeket.¹⁾ Az 1518-i bácsi végzésény szerint, a budai provisornak a királyi, a kincstartónak pedig az államjövedelmek kezelése állott tisztében.²⁾ Igaz ugyan, hogy már a vezérek korában van nyoma a vezéri és országos kincstár közti különbségnek,³⁾ de a királyok idejében az államjövedelmek kezelése más, s a többi európai államokhoz hasonló szervezetet nyert.

Az Árpádok háztartásában két főrovat alá sorozhatjuk a jövedelmeket. Egyrészt a bányák nyeresége, másrészt a pénzbevéltás képezik azt:⁴⁾ a cím alá foglalható a só is, mely mindenkoron jövedelmi főforrás volt.⁵⁾

¹⁾ Éder: De initiis Saxonum 116. Schlözer i. m. 490. Die Einkünfte des Schatzes in Ungarn 36 l.

²⁾ Lud. II. Decr. Bach. 1518 art: 14 in C. J.

³⁾ Ld. Kerékgyártó Árpád: Magyarország művelődése tört. 1860. 372 és 382 l. Frankl V.: A magyarok műveltségi állapota a vezérek korában 193 l. — Kautz Gy.: A nemzetgazdasági eszmék fejl. tört. Magyarországon 268 l.

⁴⁾ A bányászat Szalay — I. 193 l. — szerint már István korában műveltetett volna. Ugyancsak István veretett bajor mintára, frank elvek szerint pénzt. Ld. Cornides in Genealog. Regum Hung. sec. XI. p. 200. V. ö. Bartal Comm. ad hist. stat. jur. publ. Hung. aevi medii XV. 372 l.

⁵⁾ Bartal u. o. 374 l.

A háztartásnak alapja azonban a földbirtok, a középkori államgazdaság e majdnem kizárólagos forrása. A kir. várbirtokok ~~vjvedelmek két. harmad~~ részben a királyt illették, a hátralevő harmad a várispáné volt. A kir. magánbirtokok (allodium) jövedelmében a várispán nem osztozott. A várnép (castrenses) földjeitől hűbéradó gyanánt 3—8 márkát fizetett.¹⁾ Egyéb ide sorozható jövedelmek a vásárokból befolyó jövedelem, az út vám, a harminczad, a descensus, t. i. a király birtokjogának megváltása.²⁾

A mi a többi királyi jövedelmeket illeti, azok közé tartoznak: a liberi denarii, a szabad jövevények fejadója. A tized huszada (vicesima decimarum), a sertések makkoltatási tizede (decima porcorum), melynek fizetése alól, csak különös kiváltság mentett föl, a bitang marhából eredő haszon, a bor (cibriones) és gyümölcs tizede, az eladományozott javaktól szedett pénz, a hódolati adó, a pápai pénz egyrésze, a census, a tributák, ponderák,³⁾ a collecták, a nyestadó Szlavoniában, az oláhok ötvenede, az ökörsütés a székelyeknél, a centesimák.

¹⁾ U. o. 376. l. Krájner Imre, a 40-es években ismertebb nevű jogtörténétirő, 1872-ben Geroldnál Bécsben, »Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns bis 1382« cím alatt testes kötetet bocsátott közre, melyben — bár ellenszenvvel nemzetünk iránt — nagy tudományos apparatussal tárgyalja a kir. jövedelmeket. Nagy hibája azonban, hogy ő minden apró cseprő adatot rendszertelenül egymás mellé állít és szavak után kapkodva egy ép oly zavaros, mint sok helyütt alaptalan képet ad. 682—754.

²⁾ Szalay Magyarország tört. 1861 I. 127—130. Fessler: Die Geschichte der Ungarn. 1847. 557 l.

³⁾ A pondus = 3 garassal Fejér C. D. IX V. 2 4 l.

Mindezen jövedelmeket okleveleink *Lucrum Camerae* gyűjtő név alatt foglalják össze.¹⁾ Tehát a rendkívüli jövedelmek minden ágazata, sőt lehet mondani az összes államjövedelmek, mindaddig, míg egy specíficus adónemre nem alkalmaztatott, *lucrum camerae*nek neveztetett. A kamarajövedelmeket egy szóval a »kamaranyereség« a későbbi kamara haszna szó fejezte ki. Nem szokatlan tűnemény ez a középkor jogi intézményeinél; egyik *institutio* neve átszáll a másikra, melyben az előbbinek semmi nyoma nincs.²⁾

E *lucrum camerae*t, vagyis a jövedelmeknek harmadát szintén kapták-e a várispánok, eddigelé nyílt kérdés?³⁾ Okleveles bizonyítékunk nincs, csak combi-

¹⁾ Fejér C. Dip. III. vol. V. 2. 87 l. T. IX. vol. V. 7. 121 l. Árpádkori Új okmánytár, szerk. Wenzel Gusztáv I. Ann. 1229 p. 216. Világosan tanúskodnak arról II. Endre 1231 végz. 6-ik czikk. szavai: (Kovacsics Sylloge Decretorum Comitium I. p. 3.) »item nullam collectam, nec *lucrum Camerae* quocunque numero possit censerī, occasione aliqua super homines cujuscunque nationis vel conditionis colligi faciemus, exceptis iis, qui fisco regio in censu debito tenentur.«

Piringer Mihály udv. tanácsos. »*Ungarns Banden*« cz. művében (II. k. 343 l.) is sejtí e kitétel értelmét, határozottan indokolja Bartal (I. 380) II. Endrének a clerus siethetelenségére vonatkozó szavaival: »nullas collectas et nullum *lucrum* imponimus vel recipimus a clericis.« Fejér VII. vol 5., 1. 245 l. »ab omni penitus solutione collecta, quae *lucrum Camerae* dicitur.«

²⁾ Ld. Vaitz jeles jogtörténetét a középkori hivatalokról. Bonn 1857 s hazai jogtörténeteinkben vonatkozásokat.

³⁾ Szalay i. m. I. 129. eldöntetlennek mondja a kérdést

natióra szorítkozhatunk. Meddő dolog volna alap nélkül érvelnünk; a nyestadót illetőleg azonban constatálhatjuk, hogy a nemesek a behajtás fejében 1.3.-ot visszatartottak.¹⁾ A nyestadóról következtethetünk a többi adónemre is, s némi alappal itt is arra a következtetésre juthatunk.

A rendkívüli bevétel emelkedése, viszonylagos összefüggésben áll az államháztartás alapjának: a földbirtoknak kezelésével. A földbirtok a koronának elidegeníthetlen tulajdona. Éppen ez az elidegeníthetetlenség, mely az újabb nemzetgazdasági fogalmak szerint, a tőke forgalmát megakasztja, képezi a középkori államok megszilárdulásának talpkövét. Mikor a királyi hatalom birtokait elfecsérli, egyrészt saját hatalmát ássa alá, másrészt pedig a nemzet anyagi erejét is csökkenti vala. Ott van Anglia, ott Németország, majd meg hazánk története.

Az angol államjövödelmeknek is a korona-javak képezték kulcsát. Földnélküli János, ez az angol kiadású II. Endre — bátor ez utóbbira is ráillenék a magyar kiadású Földnélküli János elnevezés — az államjavakat úgyszólván elfecsérelte.²⁾ Az angol nemzetben volt annyi erély, hogy teljes elprédálásuknak útját állotta. Anglia közjogi viszonyaiban nem is történt meg az a rohamos, és következményeiben nem üdvös átalakulás, mely pl. hazánkat 1301-ben az utolsó Árpád ki halta után érte. Németországban nem lévén a császári

¹⁾ Fejér I. III. V. l. p. 448.

²⁾ Ld. V o c k e i. m. 273 l.

hatalomnak kellő anyagi támasza, az elég gyakran illusiussá vált.

Magyarország szervezete eredetileg hadi színezetű vala. Minden megyében egy-egy országos vár a központ, mely köré a hadi erő csoportosúl. A katonaságot az elidegeníthetetlen várbirtokból tartották fenn. Szent-István törvényesíté a várbirtok elidegeníthetetlen jellegét.¹⁾

Az egyensúlyt II. Endre bontja meg. Eleinte csak egyes telkeket és földdarabokat idegenít el. Azután falvakkal kezdi, míg végre egész várakat, a hozzá tartozó területekkel együtt adományoz el. Pedig a várbirtokok rendkívül terjedelmesek voltak. 72 várnak ellátására mennyi föld és hány ember köllött? Vonjunk párhuzamot.

Botka szerint, a várbirtok ²⁾ Magyarországának mintegy $\frac{1}{5}$ -ét képezte; III. Béla alatt a várbirtokokból befolyó jövedelem 25000 girát tőn.³⁾ Horváth Mihálynak alapos számítását véve föl,⁴⁾ egy gira 24 frt a mai értékben, tehát mindösszesen 600,000 frtot tenne mai értékben. Tekintve azonban a pénz akkori értékét, az, Cibra-

¹⁾ Lor. II. cap: 2.

²⁾ Századok, 1870. évi folyam 506 l. A vezérek alatt az államterület 6000 □ mértföldnél több volt; III. Béla alatt a közvetlen terület nem igen mehetett többre, tehát 1000 □ mértföldet vehetünk. (Kerekgyártó: A műveltség fejlődése. I. 1876. 5 és 117 l.)

³⁾ Szalay I. kötet 276 l. a jegyzetben. Horváth Mihály (legújabb dolg.) I. kötet 445 lapján egész terjedelmében közli Fejér (Cod. Dipl. II. 217) után a III. Béla jövedelméről szóló rendkívül érdekes oklevelet.

⁴⁾ Horváth Mihály II. köt. 227 lap a jegyzetben.

rio ¹⁾ összeállítását igaznak véve, 17-szeresen múlja föl a mait, ez esetben tehát 600,000 frt, egyenleget képez 10.200,000 frttal szemben.

1869-ben a magyar koronajavak összes kiterjedése 4.694,866 cat. holdat, azaz 470 □ mérföldet tett ki s mintegy $\frac{1}{12}$ -részét képezte az államterületnek. ²⁾ Az 1875-iki állami zárszámadások szerint a mondott évben a tényleges bevétel 1.679,995 frt 73¹/₂ krt tett. ³⁾ Igaz, hogy számításunkhoz sok szó fér, az egész csak amolyan hozzávetés, de az arányokból illetőleg a körvonalokból is kitetszik, mily roppant tőkeértéket képviselhetett a királyi várbirtok. Az is igaz, hogy a mostani koronajavak jobbára a török foglalást követő jószágkobzó irányzat, jelesül a neoquistica commissio szerzeményei, s így a területi különbség is más criterium alá esik; azáltal azonban csak is azt a jüvedelmi fokot akartuk megjelölni, melyen az akkori államháztartás s a mostani modern elveken alapuló budget állanak.

Érdekes, s tárgyunkra vonatkozik a pénzüjvedelem. III. Béla alatt — ki alatt a pénzbeváltás nyomai már mutatkoznak — 60,000 girát tett a pénzből húzott jüvedelem, ⁴⁾ föntebbi számításunk szerint 1.440,000 frtot.

¹⁾ Cibrario Lajos: Della economia politica del medio evo, Libri tre Torino 1861.; a második részben részletes számításokat tesz gabnaárak alapján s egyáltalán kitünő vezérfonal a modern átszámításokra.

²⁾ L ó n y a y Menyhért előterjesztése az államvagyonról. 1869. 3 l.

³⁾ 1875. évi zárszámadás, Budapest, 1876 (decz. végén) III. füzet 5 l.

⁴⁾ Horváth Mihály i. m. I. köt 445 l.

mai érték szerint 24.480,000 frtot, tehát oly óriási összegre rúgna föl, mely mellett az 1875 iki bánya- és pénzjövedelem — 4.990,676 frt 29 kr.¹⁾ — eltörpül. Zsenge kísérelt ez a mi számításunk, de annyit még is kivehetni belőle, hogy a pénzből húzott jövedelem aránylag tetemes volt a mostani jövedelemhez képest is, s hogy abban a pénzbeváltásnak nem kevés része lehetett, az, bár okleveles támaszunk nincs, sejdíthető.

Tárgyunkra visszatérve főlemlítjük, hogy II. Endre minden intés és óvás daczára is tovább adományozgatta a korona birtokait. III. Honorius pápa 1220-ban azt írja Ugrin kalocsai érseknek: ²⁾ »Rég halljuk, hogy a Krisztusban kedves fiunk Magyarország fenséges királya, országának kárára, s királyi tisztségének sérelmére elidegenítéseket teszen; írtunk a királynak, hogy azokat visszavegye, habár esküvel erősítette volna is az eladást; mert miután koronáztatásakor megesküdött, hogy országának jogait, koronájának becsületét sértetlenül megőrzi — tilos volt neki ezen elidegenített javak vissza nem vételére esküt tennie; mert azt egyáltalában nem kell megtartani.« A pápai intés nem használt. IV. Béla megkísérelte ugyan a várbirtokok visszavételét, de minthogy ezek nem adattak vissza törvényes rendeltetésöknek, a várrendszer is szétzüllött.

Az okszerűtlen gazdálkodás által az államjövedelmek alól az alapot rántották el s a hiányt természetesen más módon kell vala pótolni. A kényszerűség is sarkalta

¹⁾ 1875. évi zárszámadás 5 l.

²⁾ K a t o n a Hist. Crit. 338 l V. ö. Horváth Mihály id. műve I. köt. 513 l.

a fejedelmeket, nálunk legelőbb is a pénzbeváltással s a pénzrontással: a Lucrum Cameraenek ezen előre hirdetéssel segítettek magukon.

A Lucrum Camerae tehát két okon sarkallik: az egyik a lemezpénzek elterjedése, ez a közelebbi ok, míg a másik annak a pazarlási rendszernek szükségkép folyamánya, mely a földbirtok elvesztegetésével az olygarchia túlsúlyának korát készítette elő.

www.libtool.com.cn

II. FEJEZET.

A LUCRUM CAMERAE
AZ ÁRPÁDOK KORÁBAN.

www.libtool.com.cn

II.

(Első nyomok. Lovagok Erdélyben. II. és III. Endre törvényei. A nemesek viszonya a Lucrum Camerae-hoz. A szász census. Értéke. A márka. Nézetek a Lucrum Camerae értékéről).

A pénzbeváltás legelső nyomai hazánkban 1191-ig érnek föl. ¹⁾ III. Béla ugyanis a pécsi püspök szabadságlevelében elősorolja annak kiváltságait, s a többiek közt megengedi, hogy a pénzbeváltók székhelyén ne üzérkedjenek, hanem egy más, a lakosok kedve szerinti városban szabadon kereskedjenek. ²⁾ Igen valószínű, hogy ez idő tájba esik a pénzbeváltás kezdete: egyrészt, mert valódi lemezpénzt eddigelé nem találtak a XII. század

¹⁾ Endlicher Monum. Árpád. 397 l.

²⁾ Item concessimus nostro privilegio in perpetuum valituro; cum civitas Quinqueecclesiensis caput omnium possessionum ipsius ecclesie nec non in aliis omnibus foris et mercatis in terris ipsius ecclesie ubilibet constitutis nummulariorum seu monetariorum nostrorum concessionibus (concussionibus h.) et molestias non formident, quin in predictis foris eosdem nummularios nolumus residere, sed in aliis provincialibus foris. uti voluerint ecclesie populi, regni monetam sibi rerum suarum commercio redimant et conquirant.

végénél előbbi, ¹⁾ másrészt okleveles tárainkban szorgos kutatásaink daczára sem bukkantunk előbbi időre utaló bizonyítékokra. www.libtool.com.cn

1212-ben az új pénz beváltásakor eredő haszon a királyi jövedelmek egyikéül szerepel. ²⁾ E jog különben el is adományoztatott, mint azt egy ugyanekkor költ oklevél bizonyítja. ³⁾ További nyomokra akadunk e részben, midőn II. Endre a rendkívül elhatalmasodott barcasági lovagoknak — kik jogtalanul pénzt is verettek — nagy kelletlenül megengedte, hogy birtokukra egy pénzváltó se léphessen, hanem Detriknek a nagymesternek bocsássanak rendelkezésére annyi pénzt, a mennyit a forgalom igényel. Kiköti azonban, hogy Detrik felelősséggel tartozzék, a pénzváltók irányában. ⁴⁾ A rend folytonos gyarapodása Endrét újabb engedményekre készítet. 1222-ben a beváltásból eredő nyereséget egészen nekik engedi át. ⁵⁾ A pénz veretésének jogát illetőleg azonban elég szilárdságot tanúsított, midőn határozottan kimondja s kiköti, hogy: nullum potestatem habeant cu-

¹⁾ Ld. Zeitschrift von und für Ungarn 1802. II 372 l. s az érmészeti adalékokban oly bő Arch. Értesítőben sem akadtunk korábbi leletekre.

²⁾ Endlicher 407.

³⁾ Fejér T. 3. V. 1. 373. »De proventu monete decima per tineat ad Ecclesiam Strigoniensem utilitatem et ipsum ius quam in terra ipsorum percipere deberemus de nova moneta totaliter cisdem fratribus indulimus.«

⁴⁾ Szilágyi Sándor: Erdélyország története I. köt. 36 l. és Fejér T. III. vol. 1. 116—118. Engelnél is I. 292. Schlözer i. m. 314 l.

⁵⁾ Eder. Annal. Dipl. fasc. I. p. 8 után közli Fejér III. vol. 1. 370—4 ll. Schlözer 317 l.

dendi quaecumque monetam sine regis licentia specialis.« A rend azonban mégis veretett pénzt és folytatta államellenes üzleleit. Meglakolt érték 1225-ben; a pápa minden tiltakozása daczára is kiűzetett.

A király a pénzbeváltásból eredő haszonnal úgy bánt, mint rendes kir. járadékkal: adja, elveszi, eladományozza: 1244-ben Buda és Pest városok részére, 1247-ben a johannitáknak adományozza a nyereség egy részét.¹⁾

A beváltás idejét a király minden évben húsvétra szabta.²⁾ Érdekes világot vet e részben V. István királynak a szepesi szászok részére 1271-ben kiadott szabadság-levele,³⁾ melyben megszabja, hogy nevezettek kötelesek megengedni, hogy területükön a kamara ispánja vagy tiszttviselői évenként hat héten át a pénzt beváltsák.

A nemesek kötelesek voltak, vásártartási joguk (felett) elvesztésének terhe alatt az új pénz forgalomba hozatalát megengedni, a ki pedig azt nem fogadja el, minden jobbágytelekről egy félfertót fizet. Ugyancsak Kovachich szerint — 46 l. — az Endreféle 1298: 60 t. cz. a nemesekre nézve azt határozza, hogy ha a kincstár illetékét meg nem fizetik javaik elkoboztatnak. Csak-hogy már Skerlec kiderítette, hogy e t.czikk a 45.

¹⁾ Schlözer i. m. 294, 336 l.

²⁾ Aranybulla, 23 cz.

³⁾ Wagner Analecta Scep. Pars. I. pag. 189—191 ll.

⁴⁾ Decr. Andr. III. 1298 art. 38—39. ap. Kovachich I. p. 46.

⁵⁾ Bartal: Comm. II. 208—210. Volt alkalmunk az Országos Levéltár H. jegyű szekrényében a törvényczikk eredeti, 1440-ben készült transsumptumát látni, holott ép e bekezdésnél az oklevél meg van repedve.

art. kezdve, nem a III. Endréé, hanem Róbert-Károlyé; így tehát e helytt tekintetbe sem jöhet.¹⁾

A mi a megváltást illeti, külföldi példákat is idézhettünk. Így Normandiában a városok 1305-ben állandó összeggel váltják meg magukat.²⁾ E megváltásokat gyakoriakká tette a beváltók — monetariusok, nummulariusok — szertelen zsarolása. A rendszeres adózás behozatala óta a nép szemében, nem igen volt gyűlöletesb egyén a pénzbeváltónál, vagy adószedőnél. Látjuk manapság is, hogy a végrehajtó nem épen a legnépszerűbb egyén. A nép nem fontol, nem latolgat, gyűlöletét közvetlen eszközökre, a beszédőkre terjeszti ki. Árpádházbéli, sőt az Anjou-királyok idejében is, széltében hangzik a panasz a beváltók, a dicatorok zsarolása ellen; majd ott kergetik széjjel őket, majd emitt ölnek meg egyet.³⁾ A zsidó gyűlöletnek is ez az egyik oka: a legnagyobb családok — nem elfogultságból, hanem adataink nyomán beszéljük — ők voltak. Az ellenük hozott törvényes intézkedéseknek nem volt foganatjuk, még 1250-ben is egy zsidó: Henel András áll a pénzügyek élén, mint Summus Camerarius.⁴⁾ Kereskedelmi összeköttetéseikről s befolyásukról a pénzverés körül Jehuda-dacohen XI. századbeli zsidó rabbinak jognyilatkozványai tanúskodnak.⁵⁾

¹⁾ Schlözer 581 l.

²⁾ Fejér J. IX. V. 5. p. 641 l. T. III. V. 1. p. 117. T. IX. V. VII. p. 470.

³⁾ Orsz. levéltár kincst. osztály. NRA. facs. 370 nro 29. Másolat a primási levéltárból.

⁴⁾ Wenzel; 14. 573—8 l.

Az esztergomi érsek, mint az összes tizedjog birto-
kosa, e nyereségből is tizedet húzott. ¹⁾ E nyereségök
Robert-Károly alatt a pisetummal kárpótoltatott. Világo-
san tanúsítja az esztergomi érsek tizedjogát amaz 1272-ben
költ oklevél, melyben V. István Loránt bánnak megpa-
rancsolja, hogy a drávántúli *lucrum Camerae* tize-
dében Fülöp esztergomi érseket is részesítse. ²⁾ Lóránt
bán ezt a kötelezettséget elismerte, de 1272-re elenged-
tetni kérte. ³⁾

Tárgyunkra tartozik a szászok adajának kérdése
is. Szász közjegíróink mindenkoron élesen hangsúlyoz-
ták, és hangsúlyozzák szabadalmaikat, s egynémelyikök
aztán oda jut, hogy a szászok tulajdonkép csak a ma-
gok jó indulatából, ismerték el uroknak a magyar királyt
s a *fundus regius* mintegy felségjoggal ruháztatott rájuk.
Nem mernők azt állítani, hogy így nyilatkoznék a szász
tudósoknak még csak kisebbsége is, de még a legalapo-
sabbak sem mentek minden árnyalattól. Ilyen kérdés a
Lucrum Camerae is. Schlözer, Bedeus, a tu-
dós és igazán derék szász hazafi, Schuller határozot-
tan kimondották, hogy II. Endre 1224-iki szabadalom-
levele arra értendő, hogy az 500 márka adó nem egyéb,
mint a pénzbeváltásnak a váltságdíja. Nézetüket elfogadta
Dósa, el Kőváry, Szilágyi Sándor, s némileg
Jakab Elek is. Határozott ellenvéleményt eddig csak
Krajner jogtörténeti művében olvastunk.

¹⁾ T. III. 1. p. 132. Fejérnél.

²⁾ Fejér. tom. V, vol. 1. pag., pap. 251.

³⁾ Knauz: *Monumenta Ecclesiae Strig* I. 596—7 1.

II. Endre, a II. Géza alatt beköltözött német telepeseknek 1224-ben szabadalom-levelet adott, melyben így szól: „Senki se merjen Szeben vármegyében új pénzzel megjelenni.¹⁾ Kamaránk nyereségéhez képest pedig évenként 500 márka ezüsttel kötelesek járúlni. Egy praedialist sem, vagy bár kit is, aki határaikon belől lakik, nem akarunk ennek fizetése alól fölmenteni, hacsak különös kiváltságot nem élvez. Megengedjük nekik azt is, hogy a nekünk tartozó pénzt úgy fizessék, mint a menyit az bold. emlékezetű Béla atyánk idejében ért, azaz öt szebeni súlyú frtot. A beszédőknek pedig, kiket Ő Felsége a mondott pénz beszédésére kirendel, azokon a napokon, midőn nálók időznek, ne áttalljanak költségeik fejében 3 latot fizetni.“²⁾

Ez adó, rendesen Sz.-Márton napján fizettetett; innen neve: *census festi beati Martini*, *Martini Zins*. A szász tudósok véleménye szerint ez nem volt egyéb, mint a terhes beváltási műveletnek 500 márkával lerovása. A praedialisok alatt, kikről e levélben szó van, a szászföldön lakó nemesek értendők. E szerint, tehát ezek is váltást fizettek.

Krájner határozottan kétségbe vonja a szászok érvelését. Azt állítja azonban, hogy adajuk határozottan

¹⁾ Az oklevélben *compare* szó áll. E szó értelme fölött hosszú vita keletkezett. Eder a *p* alatt vonás lévén *comparere-t* olvasott, Schlözer *cambiare-nak* olvasá, míg Bedens a szöveg értelméhez legillőbbnek vélte a *comparere-t*. Nézetét egyhangúlag elfogadták történettudósaink.

²⁾ Közölve és kritikailag méltatva *Eder: De initiis jurisbusque primaevis Saxonum transsilvanorum* című többször idézett művében.

földadó. Először is azért, mert a *Lucrum Camerae*-ből az esztergomi érseket tized illeti, s azt Erdélyben a székelyek és oláhok adajától szedte is,¹⁾ míg a szászoktól mint kir. hűbér-től, tehát földadótól — soha. Itt a *Lucrum Camerae* elnevezés szintén általános értelmében veendő, mert ez csak a szeben-székre van kitérő, míg a többiek különféle más adókat fizettek. Továbbá a *praedialis* szót ő arra értelmezi, hogy ez azt jelenti, mint *praedium*tól, birtokától fizető, s a szászok is *praedialis*oknak nevezik magukat.²⁾

Egyik álláspont sem fogadható el, itt is középtűt van az igazság.

Tény az, s a szászok közjogi állásából is kitűnik, hogy szabad és elismert népiség voltak,³⁾ bár abból az *exclusiv* különállásból, melyet a szász írók emlegetnek, nem sokat élveztek eldődeik. De viszont Krajner állítása sem áll, hogy de *laneo* szerint fizették volna a *Lucrum Camerae*t. Fizették mint *allodium*tól, s mint az oklevél bevezető sorai is igazolják, azért, mert pénzbeváltóknak nem volt szabad földjükre lépni. Az esztergomi érsek szedte a tizedet a székelyek és az oláhok adajától, de nem szedte a szászokétól azért, mert ezek szabott váltási összegben adóztak, míg azoknál a *Lucrum Camerae* nem volt ismeretes, hanem csak az ökörsütés s a *quinquagesimák*, melyekről később.

¹⁾ Fejér T. IV, V. 2. p. 384—5 l. X. V. 2. p. 510. Thuróczy Chron., 283 l.

²⁾ Fejér T. 8. V. 7. p. 70.

³⁾ Ld. Bedeus 51—80 ll. számos okleveles és egyéb idézetet, és Schuler-Libloy: erdélyi jogtörténetét.

Érdekes e szabadalom-levélnek az a határozata is, mely szerint a szászok az 500 márkát III. Béla idejébéli és azon értékű pénzben rendeli fizetni, t. i. budai márkában. A budai марка pedig a szebeninél $\frac{1}{2}$ fertóval nehezebb volt. $4\frac{1}{2}$ szebeni 4 budai fertót ért, azaz $4:4\frac{1}{2} = 8:9$, 8 budai марка annyi volt mint 9 szebeni.¹⁾ E szerint a szászok 500 márkája tulajdonkép $562\frac{1}{2}$ márkával ért föl. Ugyanazt az arányt mutatta, egy a XIV. század elejéről fenmaradt egyenlet, melynek értelmében: viginti novem marchae (ad pondus Transsylvaniense) quae valent viginti quator marchas, et tres uncias, et terciam partem unius unciae et duas quinquaginta septem partes unius unciae et duas ad pondus Budense. Azaz 29 erdélyi марка csak 24 budai márkát és $3\frac{1}{2}$ unciát ért. Majdnem hasonló értelmű oklevelek közölvék Edernél²⁾ és Schlözernél.³⁾ A mi az oklevélnek a kölni denárookra vonatkozó passusát illeti, a buvárok úgy vélekednek, hogy az erdélyi fertó megegyezett volna a kölni pénzlábbal, támogatván ez állításukat azzal a körülménnyel, hogy a szászok Flandriából, tehát Köln szomszédságából vándoroltak be. Ez adót a kir. küldöttek szedték be, kiknek tartási költségeire 3 latot fizettek. A XV. századtól kezdve azonban már közvetlenül fizették be adajukat, kir. küldöttek azontúl semmi nyoma.⁴⁾

Ennyit a Lucrum Camerae-ről a szászoknál. Hátra van még az a kérdés, vajjon mennyi volt körülbelül a

¹⁾ Schönweisner i. m. 172 l.

²⁾ Eder. i. m. 217 l. és

³⁾ Schlözer i. m. 603.

⁴⁾ Bedens i. m. 96–98 l.

Lucrum Camerae ez időtájban, körülbelül hány % haszon háramlott a kir. kincstárra.

Adataink e tekintetben rendkívül hézagosak, mind a mellett megkísértjük, s néhány megjegyzést kockáztatunk, IV. Béla 1255-ben azt határozza, hogy míg a pénz új, négy garlát, ha már kopott három garlát érjen a denár.¹⁾

A garla tekintetbe véve az elnevezések ingadozását e korban, valószínűleg egyértelmű, a garletával, melyről mind Fejérnél²⁾, mind Thuróczynál³⁾ emlékezés történik.

Jelent pedig ez idézetek értelmében a garleta, valamely mértékét⁴⁾ IV. Béla a föntebb idézett helyen azt

¹⁾ Pray: Historia regum Hung. Not. prael: p. CIX. Item tempore novae monetae, dum celebris est ipsa moneta, de mensura quatuor Gar(et)arum unum Denarium recipiant, cum autem denarii incipiunt decrescere, pro tribus Garlis unum Denarium.«

²⁾ Fejér T. 10. V. 6. p. 769: »de possessione sua Scelen de akonibus frugum unam Garletam triginta mensuras de Gyarmat facientem, et de molendino indicta kovárd decem metretas partim de tritico et partim de sigiline.« Gerla néven V. László alatt is előfordúl. Ld. bővebben e pmunka IV. fej.

³⁾ Thuróczy 284: »Habuit etiam secum de florenis, fere cum media garleta stb.«

⁴⁾ Érdekes tudni, hogy hazánkban valamint a szomszéd Styriában is kövel, súlymértékkel mérték a gabonát. »Octo lapidum pondus tritici« így szól Wicher legújabb művében Die Geschichte des Benedictiner Stiftes Admont von 1177--1293 141 l. egyúttal fölemlíti, Brinkmaier után, hogy II. Endrének volna egy 1233-ban kelt levele, melyben ily tárgyú hivatkozás vagyon. Du Cange Glossariuma szerint garleta, galeta, bormértéket jelent, de néha gabonára is illik; az angol galogalona nyolcz angol pint. (435. 451 l.)

mondja, hogy ha a pénz teljes »celebris« akkor négy garlat ér egy denár, ha pedig »incipiunt decrescere« (t. i. a pénz) akkor már csak három ér ennyit. Tehát a pénz a beváltás közeledtekor értékének 25%-t veszti.

Nagyobb világot vet erre Fejérnél egy oklevél,¹⁾ melynek értelmében a verőczei telepések censusukat — 40 márkát — Szt.-Mihály napján is teljes értékében (cum eadem celebritate) megfizetni tartoznak. Úgy látszik tehát, hogy a pénz már Szt.-Mihály napkor csökkent, különben nem kötötték volna ki, hogy teljes értékben fizetessék. Ez oklevél 1248-ban költ, 7 évvel IV. Béla főntebbi rendelete előtt. A pénz nem lehetett sokáig teljes értékű, mert húsvétkor újíttatván meg (arany bulla), Sz.-Mihályra (alig egy félév-re rá) már csökkent. IV. Béla idejéből két oklevelünk van még, melyek a kérdés tisztázására világot vetnek. Még ifjabb király létére a bors-monostori apátság részére 1230-körül kiadott oklevelében így szól: »liberos denarios, quae vulgo fumarij vocantur et pondera, que ad lucrum Camerae nostrae colliguntur.« Ezt úgy kell értelmeznünk, hogy mind a füstpénz, mind a telek megváltás, a kincstár javára szedtetett be: ép úgy mint a szászok adaja, mint a szepesi szászoké s mint a városi lakosoké. Kolozsvár birtoikos lakosai Márton napján évenként egy fertót fizettek, a kiknek csak házok volt, de szántóföldjük nem, az 3 pondust; a zsellér fejpénz fejében $\frac{1}{2}$ pondust: ez mint collecta szintén Lucrum Camerae volt.²⁾

¹⁾ Fejér T. 4. V. 2. p. 33.

²⁾ Wenzel: Árpkori Új Okmánytár VIII. 267.

A szepesi szászok részére 1271-ben kiadott szabad-ság levélben pedig említetik, hogy »de qualibet marca in cujuslibet fori vel emtionis titulo recipient unum pondus.« Egy font pedig $\frac{1}{16}$ -t tette az uncianak, illetőleg $\frac{1}{48}$ -át a márkának. ¹⁾

¹⁾ Kapcsolatos e kérdéssel a pénzérték is, melyet csak röviden taglalgatunk. Szt-István korában a márka 4 pensát, pensáját 45 denárral számítva, 180 denárt ért. Alapúl a 15 próbás bajor márkát vette. Hogy a pensa valósággal 45 denárt ért: Fin ály Henrik bebizonyítja, Szt-István törv. XV. fejezete az emberölésre 110 pensányi, birságot szab, a XXXVI. fejezetben ugyanerre 110 tinót vett ki, tehát egy tinó értéke egy pensa. Ugyancsak a XXX. fejezetben 16 tinó értéke 60 solidusra van becsülve, tehát egy tinó $3\frac{1}{4}$ solidusra, egy solidus pedig 12 denárt érven: egy tinó ára 45 denár, vagyis a pensa ennyit ért. A solidusra vonatkozólag kifejti, hogy az teljesen különbözik a római solidustól, melyből 72 darab ment egy fontra, hanem bizonyos számolási egységet jelent, melynek nyoma a svéd, angol, dán pénzrendszerben a shilling szóban máig is megvan; a németben a schilling máig is 12-t érő botot vagy egyéb ily határozott számú actust jelez. Indokoljuk mi is e részből a régi szerb pénzrendszerrel, melyben egy perper, szintén frank eredetű egység, ugyan 12 ezüst denárt ért. — ld. Mijatovics i. ért. 158—159 l. — Megczáfolja továbbá V é g h Ödönt, ki az admonti codex után 30 denárra becsüli a solidust. A római aranypénzt azért a magyar törvény soha sem nevezi solidusnak, hanem majd pensának, majd byzanciának. Érdekes tudni, hogy a pensa vagy byzanczius Németországban 13 régi garast ért s tíz garas tesz egy forintot, tehát három garassal csökkent a forint értéke a váltáskor. — ld. Branchinus egy nyugtáját a pápai illetékről. Fontes rerum Austriacarum XXVIII. köt. 17 l. — A pensa szó latin eredetű, ugyanis a »pisetum $\frac{1}{16}$ -a a régi aranymárkanak, ez 8 uncziát tesz, egy unczia pedig 6 pensát, tehát $6 \times 8 = 48$ pensetum. A márka súlymértéke ngyan változott később, de az elnevezés megmaradt, Németek az olaszból, — pl. Érdy — származtatják. Valószínűbb azon-

Tekintve tehát, hogy a beváltásnál a fölváltott pénz belértékének csak $\frac{1}{48}$ részét költött ráfizetni, ezt nem mondhatjuk épen túlságos zsarolásnak.

Latolgatnunk kell azonban, vajjon ez a »foris vel emtionis titulo« fizetett pondus nem a beváltónak nyeresége-e?

Az Árpádok korában ez adónem, s kapcsolatban vele a pénzügyi viszonyok: zavaros, határozatlan körvonalú képet mutatnak. Az egyes adatok bolygó-tüzekhez hasonló, lápra jut, ki egyenesen utánok indul. Annyit azonban biztosan állíthatunk, hogy az ekkor *Lucrum Cameraenae* nevezett adó: az egyes tartozásoknak gyűjtőneve volt, s az Árpádkori állami és kir. háztartásnak egyik főbb bevétele gyanánt szerepel vala.

ban a Finály okoskodása (I. Béla alatt a márka 5 pensát ért) egy pensa 40 denárt, tehát 200-at egy márka. Béla a byzanci aranyat fogadta el, s ezáltal bár értékét lejjebb szállította is, de a magyar pénz irányában fennállott agióját is megszüntette, egyuttal a magyar súlymértéknek is megalapítója. Finály súlymértékek alapján egy I. Béla korabeli denárt 1·250 grammra becsül, tehát a budai márka 250 grammot nyomott, a szebeni pedig 219·456 grammot, a bécsi pedig — Luschin szerint — 281·373 grammot, 25 frt 32 krt mai értékben: a budai tehát igen közel járt a bécsihez. A diploma szerint a szebeni márka, annak nyolczadával s egy kölni denárral együtt körülbelül egy budai márkát nyom $219\,456 + 27\,432 + 1\,392$ (Wallenheim szerint) = a budai márka, de az egyenlet baloldala csak 248·280 grammot ad; az 1·72 grm, vagyis nem egészen 1·5%-et; a király nyilván kedvezett a százasoknak. — Ld. Finály: A régi magyar súlymérték, az erdélyi múz. egyll. évk. 1866/67 62–71 l. Schönwisner i. m. §. XVI. XXXIII. Vég Ödön im. több helyen, s a szövegben is idézett helyek.

III. FEJEZET.

KAMARA HASZNA

ÉS

AZ ANJOUK.

www.libtool.com.cn

III.

(Magyar és európai állami bevételek. — Róbert-Károly és a kamarai bérletek. — Az 1335, 1338, 1342 szerződések. — Jellemzésök. — A kamara haszna közjogi taglalata. — Nagy-Lajos és a kamara haszna. — Mentességek. — Kamarák. — Mária.)

Nagy politikai válságok, hévmérői a pénzügyi helyzetnek. Mennél nagyobb átalakúláson megy át valamely nemzet: annál intenzívebb, annál szembetűnőbb a közgazdasági viszonyok változása. Ilyen határpontot, ily átalakulást, az Árpád háznak kihalása alkalmával ért meg a nemzet.

Mikor Róbert-Károly trónra lépett: az ország jóléteinek forrását elapasztva, a királyi kincstárt üresen találta. Egy alapjában fölzavart államot köllött rendbe hoznia. Pénzügyi intézkedéseinek ezért eleinte inkább palliatív színezete van. Hogy a napszükségletet fűdözze, ő is rossz pénzt veretett, még pedig jókora mennyiségben. Káros következményei nem maradtak el. A rendek az 1323-iki temesvári értekezleten minden jobbágy kapútól fél fertót vagyis 18 denárt ajánlottak

meg, kérvén a királyt, hogy jó pénzt veressen. Károly örömmel engedett kívánatuknak s az összes kincstári jövedelmet ezen fél fertőkkal együtt, bérbe adta Hey grófnak, s másoknak, oly föltétel alatt, hogy ezek a IV. Béla alatt divatozott régi báni fillérek mintájára nyolcz fokú oly filléreket veressenek, melyekből egy, három bécsi s két régi báni fillér értékének, vagy egy garasnak feleljen meg.¹⁾ 1338-ban pedig újra nagyobb mennyiségű jó pénzt veretett. Ennyit mondanak az adatok.

Történetíróink nagyobb része Róbert-Károly pénzügyi intézkedéseiben rendkívül nagy reformokat lát, és nagy nemzetgazdasági elvek keresztülvitelét szemléli bennök. Érdeme nem abban áll. Tekintve korát, melyben Velenczét uralta az európai kereskedelem, neki csak az lehetett törekvése, hogy a magyar hitelviszonyokon segítsen, s ezt másként nem érhette el, mint a pénz megjavítása által. Lassan lépésről igyekezett javítani, a semmiféle elvet nem ismerő pénzverő-jogon.

Róbert-Károly pénzügyi intézkedéseinek birálatánál azonban nem lehet szem elől téveszteniünk: korát, s olasz eredetét. Korában a feudális viszonyok Európaszerte megszilárdultak. A feudalismus magával hozza a személyes uralommal testvér monopoliumot. A hűhúrú hasznát húz mindenből, ha megszorúl, azzal segít magán, a mi épen keze ügyében esik, személyes jogait mindenütt növelni igyekszik; él, s a mellett, ha hasznát látja, másokat is éltet. Róbert-Károly mint Anjou-ivadék olasz nézeteket hozott magával: olasz pénzürendszert honosít meg, pénzverői, ispánjai eleinte olaszok. Az államjövedel-

¹⁾ Fejér C. D. VIII. 7. 154 l. — V. ö. Bartal III. 28—29 ll.

mek nálunk lényegileg sem igen különböztek a többi Európától: a forma, a viszonyok mások voltak, igaz; de Károly ebben is sokat átalakított.

Vegyünk rendre az olasz-, francia-, angol- és magyar állami bevételeket.

Külföldi államjövedelmek ¹⁾	Magyar államjövedelmek.
1. Fejedelmi birtokok termése.	1. Királyi birtok jövedelme.
2. Tengeri, vizek, tavak jövedelme.	2. Vízi regale.
3. Census terrae	3. Terragium.
4. Királyi házak bére.	4. Domus regalis.
5. Taglia, taille (Sarcz)	5. Nálunk is.
6. Egyesek szokás által bevett ajándékai. Némely család bizonyos ajándékokat szokott adni.	6. Meg van nálunk is, a későbbi újévi ajándékokban: munera strenualia.
7. Zsidók türelmi adója.	7. Zsidó tributum.
8. Kereskedők szabadalmi díja.	8. Nálunk is megvolt: abból, hogy kiváltságosak voltak, kik szabadon kereskedhetének, okvetlen következik.
9. Kézművesek adaja.	9. Taxa
10. Bányák.	10. Urbura.
11. Monetagium	11. Kamara haszna.
12. Okiratokért járó jövedelem.	12. Bizonyára nálunk is.
13. Confiscatio.	13. Jóságkobzás.
14. Bündíjak.	14. Bírság
15. Bastardok adaja.	15. Nyoma nines.
16. Vadak tizede	16. Nálunk is.
17. Gyámdíjak	17. —
18. Feudalis díjak	18. —
19. Subsidia auxilia stb.	19. Collecta.
20. Hivatal díjak, Simonia.	20. Bizonyára nálunk is, de nem rendszeresen.
21. A pápai tizedhányada.	21. Nálunk is
22. Vám.	22. Vám

¹⁾ Cibrario i. m. 96—134 l.

E táblázatból látjuk, hogy a külföldi állami bevételeken első tekintetre megérzik a hűbéri jelleg: a magyarhoniakon is látszik a befolyás, de nálunk teljes, s a nemzet minden rétegét átható túlnyomóságra ez nem verekedhetett. R.-Károly helyes érzéssel rögtön fölismerte, hogy személyes jogai alapján, az államjövendők melyik ágát aknázhathatja ki legteljesebben céljai számára. Ez a *monetagium*, illetőleg nálunk a *lucrum camerae* »kamara haszna« volt. S e szempontból kell fölfogni a kérdés közjogi oldalát.

A pénzügyi reformok jellemzésére eddigelé rendszeren a *Corpus-Juris*ban foglalt 1342-iki u. n. decretumot szokták volt fölhozni. E mindenesetre fontos oklevelet hibásan iktatták a *Corpus-Juris* szerkesztői köztörvényeink közé; egyszerű bérleti szerződés az, melyet Károly király a körmöczyi kamara ispánjával kötött. A szerződés jellege, a bekezdés formája mind arra mutat, hogy ez egy bizonyos mintája az ilyféle kamara-bérleteknek, s önkénytelen is arra a gondolatra kell jutnunk, hogy minden kamara ispánja ilyen szerződési viszonyban állott a királylyal, mint a pénzverési jog birtokosával. Már Fejérben is találunk utalásokat egyes szerződésekre, melyek azonban eddig ismeretlenek voltak. Knauz Nándor, ezen ép oly alapos, mint szerencsés. búvár az esztergomi érseki levéltárban megtalálta e fontos szerződéseket, s a »*Monumenta Ecclesiae Strigoniensis*«-ben közzé is teendi. Szívességéből megtekinthettük, s jegyzeteink után röviden bemutatjuk.

1335. márczius 26.¹⁾), tehát már a *Corpus-Juris*ban

¹⁾ Esztergomi érsek levéltár. B. f. 11. nro 4.

közlöttnél 7 évvel előbb, Róbert-Károly 600 márkáért a kőrmöcsi kamarát Ipoly mester árvai várnagynak bérbe adja: az érseknek fizetendő tizedet is odaértve.

A király megszabja, hogy mily pénzt verjen. Köteles oly forintokat ad modum florinorum florenio de fino auro veretni, melyekből négy megy egy finom márka ezüstre, ezenfelül oly denárokat köll veretnie, melyet Budán veretnek a budai pénzverő polgárok. Egy denárból 64 megyen egy márka finom ezüstre, 56 pedig az ötvényezett márkára. Ezenfelül kis denárokat is verethet, melyeket egyforma minőségben kell mindig veretnie minden esztendőben.

Az ellenőrzést az érsek embere gyakorolja: a nemes érczet a verdék melletti kir. hivatalok vetik vizsgálat alá, nemkülönben ezek a domus regalisok figyelnek arra, hogy a pénzt egyenlő minőségben verik-e? A nemes ércz kivitele tiltva van.

A pénzbeváltás módját a következőkben határozzák meg. A városok bírái s a megyék ispánjai kötelesek kihirdetni a pénzbeváltás idejét: a ki nem veti alá magát a rendeletnek 3 márka büntetést fizet. A beváltó tisztek eljárásukat igazolni tartoznak, ha nem, büntetés alá esnek.

Az adó beszédésnél az ispán tisztjei; a tárnok, s az érsek emberei működnek közre, felelősség terhe alatt.

A szerződés főfontosságát az a körülmény képezi, hogy csakis a király léphet ily szerződésre a kamara ispánjával: aki mégis megteszi, jószágát veszti, az ispán pedig fejével lakol.

Az ispán bérletét két részletben fizeti: jul. 25-én, nov. 22. s jan. 23. 200-200 forintot.

1338. márczius 29-én Károly a körmöczi kamara tekintetében újabb szerződésre lép Frischko mesterrel a szomolnoki és körmöczi kamara mesterével, a szomolnokit 925 márkáért, a körmöczit pedig 600 márkáért adván bérbe.

Ebben is arra kötelezi, hogy egyforma denárokat verjen a többi kamaráéval, a nagy denárban annyi ezüst legyen, mint a széles bécsiben: ¹⁾ a kis denár fele értékű, ennek obolus a neve. A márkában 8 pensa van.

A váltás és egyéb modalitások, ép oly formán történnek, mint az 1335 s későbbi szerződésekben: az érsek s a tárnok embereinek felügyelete alatt. Minden fizetés az új pénzzel történjék, melyből 6 márka ezüst denár ér egy márka 12 karatos aranyat. A király, s a földes urak is ily pénzben fogadják el a fizetést. A pénzen az ispán jegye rajt' legyen.

A pénzhamisításért az ispán felelős. A nagyobb zsarolás megakadályozása végett kiköti a király, hogy 3 neh. régi pénzért 2 neh. új pénzt adjanak: nyereségül 1 neh. maradván fenn.

Harmadik s igen bő részletű szerződése Károlynak az 1342-iki Gyertyaszentelő-Boldogasszony napján ugyan-csak Ipoly árvai várnagygyal a körmöczi kamara tárgyában kötött bérlet, mely a Corpus-Jurisban is közzé van téve. ²⁾

E szerződésben három főmozzanat érdemel kiváló figyelmet. Megállapíttatik a pénzverés s annak kezelése

¹⁾ 1 széles bécsi denár értéke 1305—1350-ig 5—27 újkr. (Ld. L u s c h i n Arnold értekezését: Katalog der historischen Ausstellung der Stadt Wien. 1873. 162.)

²⁾ Decretum Caroli I. Regis unicum ab anno 1342 czím alatt.

rendszere; a pénznek értéke bizonyos elvek szerint nyer szabályozást; az évenkénti pénzbevéltás helyett pedig állandó adó: *Lucrum Camerae* latin, s »kamara haszna« magyar nevén, háramlik az országlakosokra. ¹⁾

A körmöczi kamara összes jövedelmeivel egyetemben, nevezetesen a már négy év óta forgalomban lévő s a jövőben veretendő pénztől esedékes kamarai hasznát is beleértve 800 márkáért bérbeadatik Ipoly mester árvai várnagynak. A jövedelmekbe az esztergomi érsek tizede is betudatik; kártalanítását a királyné vállalja magára. ²⁾ (1. §.)

Ipoly mester $10\frac{2}{3}$ latos ezüsből tartozott kiveretni a márkát, mely 12 pensával illetőleg 480 kispénzzel, denárral érjen föl. Minden márka színezüst (16 lat) egy fél márka rézzel legyen vegyítve. A teljes budai márkában csak 320 denár volt, tehát az Ipoly márkája 160 denár vagyis $\frac{1}{3}$ hasznot hajtott. (2. §.)

A magyar aranyak is Róbert - Károlynak köszönik eredetöket. Olasz, nevezetesen firenzei mintára verette

¹⁾ A *Lucrum Camerae*-nek Róbert Károly idejében »kamara haszna« volt a hivatalos magyar elnevezése. Szó szerént való, s nem is elég szépen hangzó, de egykorú és jó kifejezés: ez okból használandjuk tárgyalásunk folytán. Ld. az okleveleken a részint egykorú, részint közel korú írással írott fölíratokat általunk közölve: Történelmi Tár, 1878. 366 lap.

²⁾ A tized teljesen különbözik a *pisetum*-tól, melyről alább lesz szó. A tized kijárt neki mind a nyers ércztől, mind a pénz jövedelméből; a pénzügy szabályoztatván ez utóbbi jövedelemért a *pisetum* mal kártalanított, a nyers ércztől azonban még mindig húzta azt. Ld. Mária királynő levelét Ferdinánd királyhoz: H a t v a n i Mihály: Brüsseli okmánytár II. k. 233—237 l.

azokat, ¹⁾ értéküket kilenczven újveretű denárban állapítván meg. Hat denár ért egy széles garast, ²⁾ 15 széles garas pedig egy arany forintot. A régiek közül 18 garas ment egy aranyra, az újabb denárok tehát értékesebbek voltak. Az aranymárka (tizenkét karatos) négy obon tiszta aranyat tartalmazott, a többi egyéb érczevegyíték vala. Egy tiszta aranymárka tehát tizennégy márka ezüst denárt ért, a szerződésben 1 vegyített arany márkaért 7 ezüst márka adatván; az ezüst márka pedig csak $\frac{2}{3}$ -ad részben tartalmazván tiszta ezüstöt, az arany ekkor úgy aránylott az ezüsthöz, mint 1: 11 $\frac{2}{3}$ -hoz ³⁾ (2., 10., 11. §§.)

Új pénz hozatván be, a régi és külföldi pénzt szükségkép be kellett váltani. Ez értelemben rendeli a szerződés, hogy a pénzbeváltás vasárnapokon történjék a piacon, asztalok mellett.

Elnök: a kamarai ispán vagy megbízottja, jelen van öt tanú: az esztergomi érsek, a kir. kincstartó, a megyei főispán, a járási szolgabíró s a legközelebbi káptalan kiküldöttei. Beváltó helyekül a sz. kir. városok, s a király és királynő mezővárosai tűzettek ki. Négy bécsi széles garas, vagy öt éve forgalomban lévő, vagy még régibb, bécsi mintára veretett magyar garas, három új garassal váltaltott be; hat ily garas egy ezüst garast ért. (3. §.)

¹⁾ Végh Ö. i. m. 45 l.

²⁾ A garasokat is hazánkban legelőbb R-Károly kezdte veretni. — V. ö. Végh Ö. 46. l.

³⁾ Schönwisner fejtegetése i. m. 295. lapján a jegyzetben. Ugyanott összeállítja az arany és ezüst viszonyát a különböző időkben.

A kereskedelemben háromféle márka különböztetett meg: 1) a budai 8 penzás márka, mely 320 denárt ért, 2) a 16 denárral többet érő fizetési márka, ez tehát 236 denárt tett s 3) a négy arannyal egyenértékű nehéz márka, mely 360 denárra ment.

E rendszabályok biztosítására Károly a pénzhamisítók ellen szigorú intézkedést hozott.

A kinél 8 pensánál több régibb veretű pénz találtatik, ha magánál a kamara ispánnál vagy tisztviselőinél is, pénzhamisítás büntetése alá esik. (4, 5. §§.) Ez okból minden városban vagy törvényszéknél legyen egy törvényes súlyokkal ellátott mérleg, nehogy surlódások támadjanak. (6. §.) Ha a kamaraispán megyéjében nagyon lábra kap a pénzhamisítás, első sorban ő a felelős, s úgy tekintetik, mintha az ő verdejében hamisítatnék a pénz. (17. §.) Ugyancsak, ha nem bírja megfékezni a hamisítót, igénybe veheti a kormány segítségét. (18. §.)

A kopott pénz, valamint az idegen, nevezetesen a kis és széles bécsi garasok kitiltatnak a forgalomból. (13., 14. §§.)

Aranyat, ezüstöt csak a kamarában lehet beváltani, (12. §.) Árú gyanánt, becsület és vagyon elvesztése alatt, tilos a nyers aranyat és ezüstöt kivinni az országból, kivéve azon esetet, ha a kamaraispán másként nem szerezhetett a veretéshez szükségeseket, ekkor azonban tudatnia kellett az érsekkel s a kincstartóval. (15. §.) Rendeli egyúttal, hogy az ekként veretett pénz maradjon állandó forgalomban. (19. §.)

Ez a szerződés első főrésze, mely a pénzverést szabályozza.

Károly pénzügyi politicája — a kor s uralkodása irányzatának megfelelőleg — inkább a szerzésben állott. A pénzforrásokat megnyitá, a várbirtokokat visszacsatolta a megyei várakhoz,¹⁾ a só jövedelmeket gyarapítá, a kir. városokat megadóztatá, nem különben az egyházi rendet is,²⁾ sőt még a pápai adónak is egy részét magának tartá.³⁾ A kincstár állapota folyvást javulván gyökeresb intézkedéseket létesíthetett, nevezetesen az akkori viszonyok közt kiváló rázkódással járhatott pénzváltat rendezte. Ennek alapján bizvást mondhatta, hogy: »parancsoljuk, hogy minden megyében, minden kaputól.⁴⁾ melyen egy szénával terhelt szekér ki és bejárhat, akár külön kapu, akár udvartelki kapu legyen s rajta három, vagy négy, vagy több ember lakjék, vagy ha csak egy lakik is elkészítetvén a kiadás, 15 nap alatt tartozzanak 18 dénárkat a kamaraispánnak átadni és fizetni.« (19. §.)

Ez adót új pénzben kellett fizetni, ámbar ráfizetés útján régi, vagy idegen cseh, bécsi vagy ipeki,⁵⁾ pénz-

¹⁾ Fejér T. VIII. 2. p. 241, vol. III. p. 336, 479 és 566—68. Vol. V. p. 133—137 és 184. V. ő Vass. i. m. 47 l.

²⁾ Így a főpapoktól gyakran szedte az ajándékokat, új évi munerák czímen: az esztergomi érsek 200, ugyanannyit a kalocsai, 20-at pedig a többi püspök fizetett.

³⁾ Haan Lajos egy békési adószedés alapján. Békés vármegye hajdana: 60 lap.

⁴⁾ A porta itt a szó szoros értelmében veendő, később ez tetemes átalakulásokon ment keresztül, miről az illető helyeken szólunk.

⁵⁾ A szövegben Bäch áll, Bél Bácsot véli alatta, Schönwiesner (302) a hont-vmegyei Báthot, míg Fessler III. 665, a jegyzett, — nézetünk szerint helyesen — Bachia, Pechia,

ben is kiegyenlíthető vala a fizetés. Ez esetben azonban kötelesek voltak az ispánok e pénzt beolvasztani s újat veretni.

www.libtool.com.cn

A hátralékosok három márka büntetést fizettek, s a hivatalnokok mindaddig maradtak a telken, míg tartozásukat le nem rótták. A megye ispánja s a szolgabíró nem vehette oltalmába a rest fizetőket. A kamaraispán nem erőszakoskodhatott a beszédénél, ha tette s eljárása ellenállást szült, a király részéről nem kapott segílyt.

A kir. városokra nézve a 31. §. megtartja a pénz-beváltást.¹⁾ Elrendeli ugyanis, hogy a körmőczi kamarához tartozó városok bizonyos számú vegyített márkát egyenlő súlyú tiszta ezüst márkával kötelesek beváltani, vagy pedig fizessék meg minden márkától az ezüst többletét. (Egy vegyített márka $\frac{2}{3}$ ezüst $\frac{1}{3}$ réz: azaz 33.3 % fizetett pedig a körmőczi kamarához tartozó városok közül T r e n c s é n y 10 márkát, B á t h 35 márkát, K o r p o n a ugyanannyit, B a r s 15 márkát, N a g y - S z o m b a t 100, s T a p o l c s á n y 20 márkát, mind összesen 215 márkát.

A szabad kir. városokra nézve a beváltást élénken élénk állítja az az 1321-iki oklevél,²⁾ melynek értelmében K a s s a városának érdemtelves polgárait Károly

Ipeket gondolja. Ezt a szöveg értelme is támogatja, külföldi pénzről lévén szó. Már pedig hazánk déli részén a szerb pénz nagyban volt elterjedve, mit Mijatovics id. ért. is bizonyít. Némileg e körülmény okozhatta a balhiedelmet, hogy R. - Károly szerb föliratú pénzt veretett, ld. czáfolva Rómer: Arch. Ért. 187 l.

¹⁾ A városi adókról bővebben Zsigmond királynál szólunk.

²⁾ Okleveles függelék I.

»ab omni lucri camere nostre in exdem ciuitate et provincia exitentis et collecta singulorum dimidiorum fertorum argenti ratione lucri ipsius Camera nostra exigenda« teljesen fölmenti. Az oklevélnek e passusából két dolgot olvashatunk; azt, hogy Kassán, mint egyik főbb telepen kamara volt, vagyis olyan hely, mely az egyes jövedelmek beszedésével volt megbízva, s hogy a polgárok tartoztak viselni a királyi pénzverő-jogból rájuk háruló terhet, amennyiben a régi pénzt rovással váltották be; ezenfelül pedig ugyancsak a kamarának a fél fertót *collecta*, mintegy városi illeték czímén fizették ugyancsak a kamarának a hasznára »lucri camere«. Megtanuljuk egyúttal azt, hogy minden esztendőben hat hétig jogában állott a kassai pénzverő-háznak, illetőleg a bérlőnek, hogy a pénzt beváltsa: a hat hét alatt az egész vidék Kassán váltotta be — természetesen a beváltók cambiatorok rovása szerint — garasait, arany és ezüst pénzét, azután az új pénzzel kezdtek el kereskedni. A bérlők zsarolásaitól ilykép megóvta Kassa hospeseit a királyi kegy. Meg köll jegyeznünk, hogy oklevelünk 1321-ben kelt, mikor a »lucrum Camere« fogalma alá minden *collecta* tartozott: határozott fogalmakat tehát nem különböztethetünk meg.

Ha a sz. kir. városok hátralékban maradtak, a kamara hivatalnokai szállták meg, s 12 márka büntetéssel illették. A nemesek igazolványt tartoztak felmutatni, hogy birtokaikról az adó megfizettetett. Az igazolványt a kamara ispánja állította ki, egy garas díj mellett.

A sz. kir. városokban egyúttal kir. pénzbeváltóház volt, hol kiki aranyat, ezüstöt adhatott, s csakis itt le-

hetett venni. Itt határoztatott meg a karat-súly, itt látták el azt a kir. jelvekkel. Bányavárosokba könnyebb ellenőrizhetés tekintetéből, kalmár két márkánál többet nem vihetett magával.

Ha egyfelől a városoknál még érvényben maradt a pénzbevéáltás, ez adó fizetése alól föl voltak mentve; mentesek valának továbbá az öt tanú, vagy a földesúr bizonyossága alapján: a szegények, a szolgák, a kir. vagy úri banderialisták, s a templomok s a különösen kiváltságoltak, bár az új pénzt ők is köteleztettek elfogadni. Viszont a kamaraispán megyéje piaczn köteles volt új pénzt elegendő készletben tartani, ha nem: elesett a kincstári nyereség beszédhetési jogától.

A kamaraispánnak, bár nagy ellenőrzés alá volt vetvé, mindamellet joga, sőt kötelessége volt, nevét az általa veretett pénzekre üttetni, hűtlen hivatalnokok fölött ő biráskodott, s törvényes eljárásában a hatóságok kötelesek voltak őt támogatni.

A szabályzat 40—61 §§-ai a kamaraispán s az öt tanú egyéb viszonyairól szólnak, nevezetesen kiszabja az utolsó §., hogy a bérleti összeg negyedévi részletekben: János, Mária születése, Márton és Újév napján fizetessék 200—200 márka részletben. A részlet elmúlátása annak kettős megfizetését vonja maga után.

Mindezen szabványok az ország tanácsának közhelyezésével adattak ki: »Praelatorum et Baronum nostrorum voto unanimi et de consilio eorundem« ebben rejlik annak oka, hogy a Corpus Juris szerkesztői azt gyűjteményökbe felvették. Mindamellet ez nem ad e szerződésnek közjogi s egyáltalán törvényi jelleget, egye-

dül csak azt bizonyítja, hogy a király ily fontos ügyben az ország tanácsot is megkérdezte.¹⁾

Hazai történetirodalmunkban sokan, sokféleképp magyarázták a kamara hasznának mivoltát. Két főnézetet különböztethetünk meg: Katona, Pray, Fessler, Engel, Bedeus, Kiss János, Szalay, Horváth azt állítják, hogy ez az adó: kárpótlás a megszüntetett pénzbevéltás nyereségeért

Némelyek, kivált Piringer »Ungarns Banderien« című művében (II. r. 345 l.) határozottan a mellett kardoskodik, hogy nem Robert-Károly hozta be legelőbb a kamara hasznát, s hogy ez épen nem a pénzbevéltásnak megváltása, nézetét azonban nem sok adattal védi. Az a módszer, mely a törvények szövegéből igyekszik azok szellemét kimagyarázni: a történetírásban szükségkép önkényes elméletekre, majd hamisítására, a magánjog s köz-

¹⁾ V. össze: Caroli regis decretum 1—6 §§. — Schönwisner, 288—312 l. Fessler III. 660—670 ll. Vass József 39—50 ll. Engel. II. 40 l. Bedeus 11 l. Kiss János 39—40 l. Horváth Mihály II. 225—227 l. Szalay László II. 179 l. Kossovich: Az ipar és kereskedelem története Magyarországon 184 l. Horváth u. erről 268—269 l. Kerékgyártó: Magyarország t. II. 19 l. Kautz i. m. 34 l. Rupp i. m. II. 145 l. Horváth kisebb tört. munkái II. köt. Az Anjoukról 371—4 l. Szilágyi Sándor i. m. 97 l. Adalék a magyar közjoghoz 131—132 l. Az érseki pisetumot illetőleg Luczenbacher (Érdy) János értekezett a nyomtatott források alapján; rövid vázlatban adván a pisetum történetét. Alapnak elég jó, de ma már e tárgy az esztergomi primási levéltár becses adatai nélkül meg nem írható. Ld. Tudománytár Új foly. 3 év. 89—109 ll. A Róbert-Károly-féle pénz nemekre ld. Cornides: Genealogia reg. hung. 1778. 84—49 ll.

www.libtool.com.cn

IV. FEJEZET.

KAMARA HASZON

ZSIGMOND KIRÁLY KORÁTÓL

HUNYADI MÁTYÁSIG.

www.libtool.com.cn

IV.

(*A kamara haszna Zsigmond alatt; 1411-iki végzeménye. Intézkedései a városi adózás ügyében.— A bányavárosok, Kassa, Pozsony, Bécs, Anglia városainak adaja. — A pénzláb. — Albert intézkedései. A subsidium első nyomai. — Engedékenysége. I. Ulászló s a pénzláb. — 1447-iki rendelete.— V. László és a pénzérték. Az állami jövedelmek Eizinger kimutatásában, jellemzésök.*)

I. Zsigmond király rossz gazda volt. Az a sok adóemelés, az a zsarolás, újabb meg újabb terhek rendszerelen kivetése, kapkodás a rögtönös segélyek után, úgy hatnak a vizsgálóra, mint mikor a rossz gazda, csakhogy pénzhez jusson, évekkel előre eladja termését. Nem lehet eljárásától megtagadni azt a furfangot, melylyel egy-egy adózási címet kigondol. Pénzügyi műveleteinek közvetve két eredményök volt. Egy részről az Anjouktól örökségbe kapott adó-rendszernek nem egy rendezetlen pontját tisztázta, jelesül a sz. k. városok adózását; más-részről pedig a kamara hasznának czélszerűbb beszedése által, a portákat szervezte s így az adó-kezelés könnyebbitését érte el.

De lássuk az adatokat. 1387. mandatumában a kassai kamaránál működő kamara-hasznát beszedőkre kemény

parancsot küld: hajtsák be a hátralékot minden áron, ha másképp nem lehet, erőszakkal is. ¹⁾ 1406-ban pedig a zempléni exactorok azt a rendeletét veszik, hogy a Rozgonyi Simon és testvére javaitól fizetendő kamara hasznát, mely 150 frtra rúg, csak hagyják meg nálok, ők levén, hitelezőjének Ulászló lengyel királynak, megbízottjai. ²⁾ E rendelet sokat mond: mutatja, hogy adósságait az állami jövedelmekből, még pedig a rendes adóból fedezte.

1411-ben a kamara hasznát illetőleg új törvényt hozatott. ³⁾ Tizennyolcz denárról 30 denárra emelik. Egy kis porta — vulgariter verőcze ⁴⁾ dicta — felét fizette. Korlátozta egyúttal a kamarai ispánok hatáskörét, amennyiben minden adókimetés, csak akkor érvényes, ha a Robert-Károly végzeményeiben említett tanúk vannak jelen. ⁵⁾ Minden más esetben ellentmondásnak van helye. ⁶⁾ A hátralékosok birsága: 3 márka. ⁷⁾

¹⁾ Országos Levéltár: Acta Publica N. P.

²⁾ U. o. Ha a Rozgonyiak adaja 150 frtot tett, könnyen kiszámítható a kapus jobbágyaiknak száma. Egy porta 18 denárt fizetett, egy forint pedig 100 denárt tett, tehát mintegy 83 jobbágypapú fizetett.

³⁾ Corpus Juris, Sigismundi Regis Decr. IV. Art. 3.

⁴⁾ Verőcze alatt manapság is kis kaput, fél kaput ért a nép. V. ö. A Magyar Nyelv Teljes Szótára VI. köt. 948 l.

⁵⁾ Corp. Juris, Sig. Reg. Decr. IV. Art. 4.

⁶⁾ Corp. Juris, Sig. Reg. Decr. IV. Art. 6.

⁷⁾ Corp. Juris, Sig. Reg. Decr. IV. Art. 7 cas. 5. A forint 100 denárt érven (Decr. III. art. 7. Decr. VI. art. 12.) a kamara hasznára a forintnak $\frac{3}{10}$ esett. A finom márka 4000 quadringgal, 1000 denárral tehát 10 forinttal érven föl, a haszon egy finom márkának $\frac{3}{100}$ részét tette portánként.

Zsigmond financialis intézkedéseinek súlypontját a városok adaja képezi. Róbert-Károly, mint említők, a városokat a kamara hasznának fizetése alól, oly föltétel al-
lált menté föl, hogy náluk a pénzváltás — a régibb értelemben vett *Lucrum Camerae* — érvényben maradjon. A polgárok ezt a kötelezettséget bizonyos összeggel leróvhatták: minden egyes polgárra viszonylagos összeget vetettek ki, ezt *collectának*, *contributi-
onak*, stb néven nevezték. ¹⁾ E mellett fizettek rendes adót is, az úgynevezett *census regiust*, továbbá új-
évi ajándékokat, s egyéb taksákat, mindenféle czímen. Ha a jó Zsigmond megszorúlt, előleget vett föl a következő évi taxából: mikor már túlfeszíté a húrt, bizonyos időre elengedte az adót.

A városok az év valamely napján szokták váltságukat leróni. Így a szászok egyeteme Szt. Márton napkor fizetvén, ez adó »*collecta beati Martini*« (Martini Zins) nevezet alatt fordul elő okleveleinkben. Leginkább azonban Sz.-György napján szokták beszédni, néhutt Sz.-Mihály kor. Ebből gyakran zavar keletkezett, minek elhárítására Zsigmond Kassa városára nézve rendeletet adott ki, hogy csakis Szt.-György napján lehet és szabad a censust beszédni. ²⁾ Pozsonyban szintén ekkor fizették az adót.

Körmöczbányán 1397-ben 300 arany forintot fizettek e czímen, ³⁾ valamint 1399-ben⁴⁾; 1404 s 1406-ban, már 1000 arany forintot fizettek. ⁵⁾

¹⁾ Decr. II. art. 10.

²⁾ Okleveles Függelék XLIII.

³⁾ Körmöczbányai városi ltár. Tom. I. fons 20 fasc. 1 ö nro 1.

⁴⁾ U. o. T. I. f. 1. f. 1. nr. 2.

⁵⁾ U. o. nro 3.

1412-ben 300 arany forintra ment a »census b. Georgü« ¹⁾, 1415-ben a hivatalos nyugta különbséget tesz a *lucrum camerae* s a »census regius« rendes kir. — mintegy hűbériadó között. ²⁾ 1417-ben úgy 1418-ban is »*lucrum pro festo beati Michaelis*« czímen 300 arany forintot fizet a város, ³⁾ ez utóbbi évben pedig már tíz márka »*munus strenuale*« is előfordúl. ⁴⁾ A *munera strenualiák*, eleinte csak szokásos ajándékok, később köteles újévi ajándékokká alakultak, s »*dos novi anni*« néven fordulnak elő a városi levéltár okleveleiben. ⁵⁾ 1423-ban pedig Zsigmond szerződésre lépett a várossal, melynek értelmében a város »*munera strenualia*« és »*lucrum camerae*« czímén évente 700 frtot köteles fizetni, rendszerint három évre egyszerre, a »*census regius*« pedig 100 forintot fog tenni. ⁶⁾

A három adónem különféle átalakulásokon ment keresztül. A XV. és XVI. században a bányavárosok jobbra mindig királynői hitbérek levén az adót majd magának a királynőnek, majd cancellárjának, vagy pedig egyik, másik várnagynak kezeihez szolgáltatták. ⁷⁾

A census regiussal 1430-ban a zólyomi vár és őrségének a zsoldját földözték, s ezentúl »*census soliensis*« néven nevezték, mely 1848-ig a kir. jövedelmeknek egyikét

¹⁾ Kőrmöczbányai vár. ltár, Tom. 1. fasc. 1. nro 7.

²⁾ U. o. nro 9.

³⁾ U. o. nro 11, 12.

⁴⁾ U. o. nro 10, 11.

⁵⁾ U. o. nro 21.

⁶⁾ U. o. nro 16.

⁷⁾ Križko Pál alapos értekezése: *Neczpáli László a kőrmöczi levéltár tükrében*, Századok 1877-iki folyam 542 l.

képezte. A kamara hasznát is rendesen fizették a bányavárosok, mint a pénzbeváltás váltságát; míg az említett munerák, mint a »önkénytes« adók szerepelnek. Zsigmond idejében Neczpáli László volt a zólyomi várnagy, kinek sorsa nem valami irigylésre méltó: az adófizetés akkor sem levén kellemes kötelesség. ¹⁾

Hasonlóak az adózási viszonyok Beszterczebányán. Itt is fizetik a kir. adót, a kamara hasznát, újévi ajándékokat király és királynő részére, ide nem számítva a nagyobb rangú hivatalnokoknak és zászlós uraknak természetben adott ajándékokat: ezüst. és arany műveket, mint erről a városi jegyzőkönyvek tanúskodnak. ²⁾ A census regius rendesen 250 frt volt, 50 frttal kevesebb, mint a körmöczieké.

Kassa városa, már Zsigmond idejében is nevezetes kereskedelmi gyűpontja a Felvidéknek; collecta fejében 1388-ban 600 frtot fizet, melyet Hévvízi Péter (valószínűleg budai) Jaczk András kincstartónak megbízottja nyugtatványoz. ³⁾ E collectát ugyancsak Szt.-György napján szedték be. Még ugyanabban az évben Zsigmond ráír a kassaiakra, hogy ezt a collectát Bagal Györgynek, bizonyosan valamelyik hitelezőjének, fizessék ki. ⁴⁾ A collecta összege nem minden évben egyenlő:

¹⁾ U. o. A census soliensis a zólyomi vár tartozéka volt, így, midőn III. Ferdinánd Esterházy Istvánnak adományozta a várat, ez adó élvezetében is részesítette.

²⁾ Ld. Ipolyi Arnold: Beszterczebánya műveltség történeti vázlata, 52 l., s a Századok 1874., 625—30 l., s Kachelmann: Geschichte der ungarischen Bergstädte.

³⁾ Okleveles Függelék XVI.

⁴⁾ U. o. XVII.

a szerint, amint a Felség előlegezett, vagy az összeget magasabbra szabja, minek természetes folyománya mindig bizonyos kiváltság volt. 1390-ben 372 frt a collecta. 1392-ben 800 frt.¹⁾ Ugyancsak 1392-ben Zsigmond pénz-zavarba jutván, kassai házát 2000 frtéért eladja a városnak.²⁾ A következő évben rendeletet bocsát ki, előhokodván nagy költségeivel, hogy a város fizessen *taxa* — nem a rendes collecta — fejében 1100 # forintot.³⁾

A *taxa* behajtásával a városnak Lukács nevű nótáriusát bízta meg. A taxán, collectán kívül *rendkívüli* czélokra is megadóztatták a várost. 1404-ben az egri vár építkezési költségeire segélyképen két ízben 500 frtot⁴⁾ vesznek meg a városon. 1437-ben ismét erre a czélra 600 frtot,⁵⁾ 1405-ben pedig a hadi költség rovátára 800 frtot.⁶⁾

A városi adót olybá vették, mint a mely az év első napjától kezdve a király rendelkezésére áll. A legkisebb tartozásokat is erre utalványozta: 1404-ben Gorutha kassai várkapitánynak 311 frtját a város taxájára utalványozza.⁷⁾ A *taxa* 1392—1404-ig már 2000 arany forintra ment, s így mikor Koriátovics Tódor podóliai hg. s bereg-sáros vármegyei főispán 300 arany frtját is erre az adóra veti ki, már az 1405-iki illeték rovására teszi azt.⁸⁾ Ez okból menthette fel azután az annyi oldalról

¹⁾ Okl. Függ. XIX.

²⁾ U. o. XX.

³⁾ U. o. XXI.

⁴⁾ U. o. XXIX.

⁵⁾ U. o. XLIV.

⁶⁾ U. o. XXVII.

⁷⁾ U. o. XXV.

⁸⁾ U. o. XXVI.

igénybe vett várost az 1406-ik évre »ab omni solucionis onere«¹⁾, de csakis egy évre, mert már 1407-ből bírjuk Sdicohi János írását, melyben a 2000 arany frtnyi kir. adó befizetéséről megnyugtatta a várost.²⁾ Néha csak bizonyos összeget enged el, mint például 1437-ben: 1000 forintot.³⁾

Kassa városa szintén fizette az újévi ajándékot: 1412-ben 200 márkát említ a városi levéltár oklevele.⁴⁾ Kassa városa, mint tehetős város, a körötte fekvő falvak közül néhányat acquirált, s itt földesúri jogokat gyakorolt. Ezekről — azonképen a többi birtokosokkal, köteles volt a »kamara hasznát« beszolgáltatni. Míszlőkán 1427-ben 11 porta fizette a 30 dénárnyi adót.⁵⁾ Némely évben azonban ez alól is fölmentették. Így 1424-ben;⁶⁾ de fölmentésnek a valami nagy foganatja nem lehetett, mert 1434-ben a polgárok kérelmére újra átíratott,⁷⁾ A rendes census regius-t, mely 900 arany frtot tett ki, 1422-ben tizenkét évre engedte el nekik,⁸⁾ 1437-ben pedig egy évre.⁹⁾

Kassa városa tehát mintegy a királyi hűbérösszeg fejében fizette a rendes kir. censust (900 arany frt), a collectát (6—800 frtot) mint pénzváltáságot, a taxát

¹⁾ Okleveles Függelék XXVIII.

²⁾ U. o. XXIX.

³⁾ U. o. XLV.

⁴⁾ U. o. XXXI.

⁵⁾ U. o. XXXVI.

⁶⁾ U. o. XXXV.

⁷⁾ U. o. XXXV.

⁸⁾ U. o. XXVIII.

⁹⁾ U. o. XXVIII.

2,000 arany frt, mint rendkívüli adót, az új évi ajándékot (20 márkát), birtokaitól a kamara hasznát, s a király követelése szerint különös czélokra is adózott. Ebből egyfelől azt következtethetjük, hogy e vagyonos város a királynak önkényére volt útalva, míg másfelől a kapkodó királyt inségében, ép czáltal, szabadalmainak tagítására használta föl.

Ugyanezt a tünetet tárja előnkbe Pozsony városának adózási története is.

Stibor vajda, a felvidéki kiskirály, kir. parancsra 1389-ben Pozsony és N.-Szombat városán 6000 arany forintot vesz meg, ¹⁾ 1390-ben azután a városnak 3000 forintnyi taxáját kir. rendelettel elengedik. ²⁾ Pozsony városa a nagy adó-teher miatt borra s egyéb élelmi czikkekre adót vetett ki, mit a király 1397-ben engedélyez is. ³⁾ 1410-ben rögtönös zavarában 890 arany forintot kér a várostól. ⁴⁾ A 1437-ben ismét 1000 forintot rendkívüli adót vett ki. ⁵⁾

A pozsonyi adózás módjára nézve igen érdekes fölvilágosítást nyújtanak a városi, már a XV. század harmadik tizedében kezdődő számadási könyvek. Az adót »G a b«-nak nevezték. Bizonyos számú megbízott, egyet-értve a »G a b e r«-ekkel, vagyis exactorokkal, a polgárok vagyonával arányban kivetették az adót, s minthogy adó-

¹⁾ Okleveles Függelék XVIII.

²⁾ Pozsony városi ltár. Ld. 19.

³⁾ U. o. XXII.

⁴⁾ U. o. XXX

⁵⁾ Pozsony városi ltár. Ld. 19.

könyvek akkoriban még nem használtattak, a tartozást vesszőkre rótták; ez a rovás: »A n s c h n i t t.«¹⁾).

Az adót a »kammerládá«-ban helyezték el a befolyt adó-összeget, »kammerguet«-ot.

A pozsonyi pénzverde Zsigmond idejében is szorgalmasan működött: a »quadring« »vierling« nevezetű pénzeket itt verték, melyeknek értéke nem messze állott a hírhedt d u c á t é t ó l,²⁾ de mégis beváltották. 1430-ban az ezüst márkából 500 denárt veretett³⁾: miből kiderül, hogy a márka 5 frtot ért.

Pénzverési rendeletében éppen nem egyöntetű értékre törekedik. Más a s z e b e n i, más a b u d a i, más a p o z s o n y i. 1426-ban az ezüst márkából 600 denárt veret, míg a budaiból 550-et. Különben míg pénzügyi rendeletei teljesen össze nem gyűjtetnek, határozott ítéletet nem mondhatunk.

¹⁾ Érdekes erre nézve az 1442-iki városi számadásnak ez a passusa: »Item am Montag vor Anthony Abbatis habn die Herrn anheben zu sitzen an der Raytung, mit yeden man, do mit zu raiten habn gehat, mit den alden G o b e r n, und mit den newen G o b e r n und mit Mathia Oxl, und mit den Wolfgang Ranes, und mit den Langen Paul oc., und sind gebesen Herr Peter Jungettl, Herr Stefan List, und Herr Ranes und Herr N. Flius, und Herr N. List, und der Statschreiber, und die Gober, Alt und Neu und hohn aufgehört am Pfnztag Obend, vor Valentini. und hohn verzert von allerlay esn und Trinkhen, fleisch zu sidn und ze protn. Und der chochen umb Mue (Mühe) und umb gewürtz und umb fisch 28 Pfund 61 d. wien « V. ö. R a k o v s z k y István becses dolgozatát: Das Pressburger Rathhaus und der Stadtrath, 1872. a 36—37. l.

²⁾ Ld. a d u c a t r ó l: Archaeologiai Ért. 1878. 74 l.

³⁾ Okleveles Függelék XLII.

A városi adózás nálunk is analog fejlődött a többi középkori városéval. Az angol városok, kivált a normann uralom idejében, számos rendkívüli adóval sújtattak; később szintén rendes kir. adóval váltották meg magokat. London census regiusa — ott is az a neve — VII. Henrik idejében 5000 márkát tőn, Yorké pedig 200-at.¹⁾ Bécs városában majdnem ugyanoly módra szedték be az adót, mint Pozsonyban; csak hogy míg Pozsony társadalmában sok a zavaros, még csírájában fekvő tünet, addig Bécs városának számadási könyvei már egy rendezett viszonyú, nagy középkori metropolis képét tüntetik elő. Adaja 2000 fontra rúg ez időben. Egy fontban 240 denár volt. 1437 körül 4 frt 80 krt ért mai pénzben a font; tehát 9600 frtot tett ki az adó abszolút, s körülbelül 100,000 frtot relativ becsben.²⁾

Megjegyzendő, hogy ez csak a contributio imperatoria: fizettek ők is collectát, rendkívüli adókat pedig bőviben.

Végeredményül kimondhatjuk, hogy XV. századbeli városaink adózásai viszonyai hasonszerűek a többi európai városokéhoz: s egyformán megérzik rajtuk a királyi hatalom önkényes rendelkezési joga. Budaváros évi adója 4000 arany frt,³⁾ Kassáé 2000 frt, Pozsonyé 3000 frt volt, (24,000 frt, mai értékben) Kolozsvaré 52 arany forint.⁴⁾

¹⁾ M a d o x : history of the exchequer 273 l.

²⁾ Ld. Luschin i. m. 162 s a bécsi városi ltár adatait.

³⁾ Lichner és Michnay, Budaváros t. könyve 32 l. V. ö. b. Ny á r y Albert fejtegetéseit a Hypolit-codexekről, Századok 1874. f. 10 l.

⁴⁾ Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár tört. I. 96 és 118 l.

Áttérve a kamara haszna adóra, adatainkból nyilvános, hogy Zsigmond idejében rendszeresebb kezelés vert gyökeret. Az ország minden vármegyéjében rendes lajstromokat készítettek, minden járásban, a iudex nobilium után nevezve, összeírták a porták számát, a szerint, a mint a birtokos egyedül, vagy többed magával birt. Zsigmond idejéből eddig 4 ily lajstromot találhattam: Abaúj-vármegye adólajstromát 1427-ből, Gömör-vármegyéét 1427. és 1431-ből, s Közép-Szolnok vármegyéét 1427-ből.¹⁾ Csak Abaúj- és Gömör-vármegyék 1427-iki lajstromainál állapítható meg biztosan a porták száma s az összeg mennyisége. Nem tekintve e lajstromoknak tárgyunkra vonatkozó fontosságát, helyrajzi s geneologiai szempontból is igazoltnak tartjuk egész terjedelemben való közvételüket.

A két említett jegyzék alapján némi képét nyújthatjuk a kamara haszna mennyiségének. Abaúj- és Gömör-vármegyék portáinak összege 10,067, legalább ennyit írtak össze a dicatorok. E 10,067 portától összesen 6121 forintot fizettek a két vármegye adózói. Az V. László idejében készült kimutatás szerint,²⁾ Zsigmond alatt 200,000 kaput írtak össze az országban; a kapunkénti 30 denárnyi adót — frtját 100 denárral — véve föl ez 60,000 frtot tesz ki, vagyis mai értékben 1.500,000 francot³⁾ Abaúj- és Gömör-vármegyék adaja mai értékben 153,025 francot tesz ki, tehát az egész összegnek majdnem tizedrészét, mi nevezett vármegyék adóképessegére kedvező világot vet.

¹⁾ Ld. Okleveles Függelék XXXVI. XXXVII. XXXVIII. 1. 2.

²⁾ Ld. 85 l.

³⁾ Cibrario i. m. II. 194 l.

Különben, ha a számítás apróbb hiányait nem is vesszük figyelembe: tekintetbe kell vennünk, hogy a portalis összeírás nem épen mintaszerű pontossággal ment végbe, hogy a kirovók önnönzsebükről sem feledkeztek meg: bizonyítékok e részben a királyi rendeletek. 1429-ben Pozsonyban kelt rendeletével utasítja a kamara haszná kirovóit, hogy az esztergomi érsek emberének ellenőrzése mellett állapítsák meg a porták adaját s az érsek tizedét rögtön adják be.¹⁾

Különben az esztergomi érsek tizedjogára nézve a király maga sem vonakodott némi kételyeket támasztani. Bár az érseki tized, a bányák szabad használati joga²⁾ általán elvolt ismerve, s folytonos gyakorlattal szentesítve: mind a mellett 1417-ben Zsigmond Gara Miklós nádornak, Perényi Péter országbírónak, Simon fiának,³⁾ Pelsewchi János tárnoknak s Ozorai Pipo kincstartónak meghagyja, hogy vizsgálják meg az esztergomi érseknek a kamara hasznából igényelt tizedjogát, ha jogos, akkor fizessék meg.⁴⁾ E meghagyás aug. 24-én kelt Constanzban s a nádor már sept. 16-án jelenti, hogy Bernárd Ferencz ebben avatott budai polgárral, nemkülönben a kamara hasznának alapos ismerőivel értekezvén, ezek az érseknek ebbeli jogát nyilván elismerték s így ő is kiutalványozandónak véli a kamara hasznának tizedét.⁵⁾

¹⁾ Ld. Okleveles Függelék XLI.

²⁾ U. o. XXXII.

³⁾ A magyar Országos Levéltár curiai osztályában.

⁴⁾ Okl. Függ. XXXIII.

⁵⁾ U. o. XXXIV.

Nem sok nyoma maradt annak sem, hogy menteségeket állandó tartamra bőven osztogatott volna.

A kamara haszna fizetése alól, a Margit-szigeti apácák régi szabadalmaik értelmében mentesek valának. 1400-ban György budai polgárnak, az apácák megbízottjának kérelmére a királyt ünnepélyes alakban megerősíti kiváltságait, átírván Lajos királynak nagy szabadalom-levelét. ¹⁾ 1425-ben a Keresztelő Szt.-János tiszteletére emelt klastromot szabadítja föl a kamara haszon fizetése alól. ²⁾ 1429-ben a kismartoniakat a tributum fizetése alól menti föl. ³⁾

Zsigmond király adóügyi intézkedéseit röviden az adó-emelés korának nevezhetjük. Erős alapokon nyugovó pénz-rendszert, vagyonos országot tele kincstárt vett át; utódjának sok zálogot, s laza hitelviszonyokat hagyott örökbe.

II. Albert király nem nagy reformokkal lépett föl. A Zsigmond-féle pénzlábat nem bántotta. ¹⁾ A kamara hasznára nézve pedig akként határozott, hogy az csak annyi legyen, s oly módon szedessék be, mint Nagy-Lajos idejében ²⁾ E szerint 30 denárról leszallitá 18-ra. A kamara hasznának haszonbérbe adásánál pedig a hazafiakra legyen tekintet. ³⁾ Az a sok cseh és német bérlő, kiknek neveivel a Zsigmond által kiállított oklevelekben találkozunk, ugyancsak megúnatta az adózókkal a zsarolást. Ott van a 16 szepesi város példája. A census regius el-

¹⁾ Okl. Függelék XXIII.

²⁾ U. o. XXXIII.

³⁾ U. o. XL.

⁴⁾ Decretum Alberti regis 1439 art. 10. Corpus Juris.

⁵⁾ U. o. art. 7.

⁶⁾ U. o. art. 7.

zálogosítására a ragusaiaknak adott oklevél utal, melyben Albert király ígéri, hogy kir. adajuk sohasem fog elzálogosíttatni.)

Albert király alatt, a kir. jövedelmek különben még elég tetemesek lehettek: nejének 20,000 frt évi jövedelmet illetőleg járandóságot köt le, és pedig 6000 frtot a szlavon nyúszjt-jövedelemből, s 14,000 frtot a körmöczy kamara jövedelmekből.²⁾

A kamara hasznával szoros összefüggésben áll az Albert király idejében megszületett subsidium; rendkívüli segély, a későbbi rendes dicsának az édes szüleje.

Az európai pénzügy történetében közös tünet, hogy a fejedelmek végszükség esetén, mikor már minden forrás fogytán volt, rendkívüli eszközökhöz nyúltak. Ha szabad a megfelelő modern kifejezéssel élnünk: kényszerkölcsönt vettek föl. Ilyen virág a subsidium.

Angliában a dánok betörése ellen »danegeld«-et szedtek a királyok, s ezt akkor is követelték, mikor dánoknak hírok, hamvok sem volt többé Angliában.³⁾ Németországban is számos példáját látjuk e rendkívüli segedelemnek. Sehol sem vált azonban oly rendszeressé, mint hazánkban, a török hódítások e közvetlen célpontján. A török hadjáratok első kezdetén, 1439-ben, Albert s az ország nemesei megegyeztek abban, hogy a következő évben egy nagyobb szerű törökellenes háború költségeinek fődözésére, minden telektől, még a vagyontalan nemesektől is 100 denár szedessék, 150 denár érvén

²⁾ Gr. Teleki József: Hunyadiak kora, X. köt. 15 l.

³⁾ U. o. 64 l.

⁴⁾ Vocke, Madox i. művei s Waitz jogtörténete.

egy arany forintot. A király személyesen fog a sereg élére állani. ¹⁾ E rendkívüli taksák idővel rendes subsidiumokká váltak, mint azt illő helyen kimutatjuk.

A mi a kamara-hasznának értéket illeti, azt azért nem határozhatjuk meg, mert nem tudjuk biztosan, vajjon a 18 denár, a Lajos korabeli pénzláb szerint fizettetett-é, vagy pedig az elfogadott Zsigmond-féle volt az irányadó? Valószínűbb, hogy zsinórmértékül a Zsigmond-félét vették.

Albert improductiv pénzügyi politikájának egyik oka, hogy Zsigmond óta a pénz rendszeresen rosszabbodott, ez okozta az elszegényedést, ez kényszeríté a királyt, hogy az adóterhen könnyítsen.

Jellemzi a pénzérték csökkenését, hogy Zsigmond ducat nevezetű pénzeiből: 10, ért egy fillért, tehát 1000, egy arany forintot, sezek annyira elvesztették becsőket, hogy ő maga tiltotta ki a forgalomból.

Albert korában még értéktelenebbé vált a pénz; tétpontot ért a csökkenés halála után.

III. Albert özvegye: Erzsébet alatt, 200 denár ért egy forintot, tehát a Zsigmond idejébéli pénzhez képest is 120% a rosszabbodás; ²⁾ a körmücsi dénárokból még épen 300 ment egy arany forintra. ³⁾

A pénzverésnél rendre adják ki az érczkeverési rendeleteket. 1441-ben Erzsébet ráparancsol a pozsonyi veredére, hogy egy márka finom ezüstnek, egy márka réz legyen a keveréke. ⁴⁾

¹⁾ Teleki i. m. X. kötet 70 l.

²⁾ Schönwisner i. m. 325 l.

³⁾ Kovachich, Sylloge 215 l.

⁴⁾ U. o. 1444 art 8. 77. l.

I. Ulászló idejében a márkának már csak egy negyed-része volt ezüst; a többi réz. ¹⁾ 1443-ra is rendkívüli segedelemre szorult a kincstár; csak Tolna-vármegyére 10.700 forintot róttak, ennek is a fele Hunyadinak és vajdatársának engedtetett át. ²⁾ A régi pénz beváltására nézve érdekes adalék, hogy Hunyadi János e jogot Erdélyben Jakab szebeni polgármesternek engedte át. ³⁾ Ez tisztán a felségjognak folyománya, melynek az az értelme, hogy Jakab mester erre kiváltságot nyert; 1447-ben pedig elrendeli, hogy a pozsonyi verde 100 nagy, illetőleg 200 kisdénár értékű budai formájú forintokat verjen. ⁴⁾

Mint kormányzórúl azt mondja az oklevél, hogy: »Hunyady János gubernator engette hogi az zygetyeken (Margit-szigetbeli apáczák) kamara haznat ne vegienek.« ⁵⁾ 1446-ban pedig Pozsonyt és birtokait menti föl a fizetés alól. ⁶⁾ Ugyancsak ez idő tájban Giskra a felvidéket zsarolgatta: akár csak az államfő, adót róvott ki s szedett be. Az 1446-iki pesti országgyűlésen a sz. k. városokra kivetett rendkívüli segélyt, »stewram« ő szedte be Eperjes, Kassa, Lőcse és Bártfa városától. A rendek ünnepeyes módon ígérlik, hogy többé nem róvják meg a városokat. ⁷⁾

¹⁾ Teleki i. m. X. 124. l.

²⁾ U. o. 149. l.

³⁾ Oklevel. Füg. XLII.

⁴⁾ U. o. XLX. VIII.

⁵⁾ U. o. XLVI.

⁶⁾ U. o. XLVII.

⁷⁾ U. o.

I. Ulászló törvényei a birtoktalan nemesség adózási kötelezettségét, tisztán és határozottan mondják ki. 1444-ben a kamara-hasznának beszédését ily értelmében rendeli ¹⁾ el. A pesti országgyűlésen — 1446-ban — ismét rendkívüli segedelem szavaztatott meg: öt-öt portától 1 frt, úgyszintén négy-négy birtoktalan nemestől is egy forint járt. Ez adót 15 nap alatt kellett behajtani.—Az 1447: 53 azt határozza, hogy a márka $\frac{1}{3}$ -a legyen tiszta ezüst és 20 denár érjen 1 forintot, ²⁾ e szerint minden portától 40 denár volt a rovás.

A birtoktalan nemesek egyaránt kötelesek levén subsidiumot és kamara-hasznát fizetni: az 1447-iki 47 articulus kimondja, hogy a birtokos és birtoktalan nemesek egyaránt mentesek a kamara-haszna fizetése alól. ³⁾

IV. Roszabbra fordult a pénzérték V. László idejében, ő egy márka finom ezüstöt anyja módjára egy márka rézzel vegyítettett, s ebből 1300 úgynevezett fehér fillért veretett, melyekből 200 egy arany forintot ért, ⁴⁾ tehát egy márka finom ezüst $6\frac{1}{2}$ frtra ment.

A kamara haszon tehát — ellenkező adatunk nem lévén, a régi beszédést $\frac{1}{5}$ frtot portájától tételezzük föl — 40 denár volt, vagyis $\frac{2}{65}$ egy finom márkának. Közvetlenül nem számíthatjuk ki az érték csökkenést Zsigmond óta; hiányzanak pontos ötvényszámítási ada-

¹⁾ Kovachich, Vestigia Com. 261. és Suppl. P. II. p. 97.

²⁾ U. o.

³⁾ Kovachich: Sylloge. 1447. art. 26. 125. l.

⁴⁾ Wagner Diplomatarium Sarosiense 112. l. Schönwisner. 325—6. l. A fehér garasokkal ellenkezőképen a régi forintokat: nagy réztartalmakról vörös vagy roter-guldein-nak nevezték.

taink, de hozzávetőleges számítás is azt mutatja, hogy a Zsigmond és László korabeli értékek úgy viszonylanak, mint 3 : 4.

V. László államháztartására világot vet azon egykorú költség-előirányzat, melyet Birk Ernő cs. k. udvari könyvtári őr 1853-ban adott ki az Eizinger-féle asperni levéltárból. ¹⁾ E jegyzék szerzője panaszkodva említi, hogy az ország jövedelmei folyvást apadnak, s magasztalja Hunyadi erélyes törekvéseit. Adatai ugyan nem eléggé kimerítőek, de tárgyunkra világot vető érdekénél fogva főbb tételeit röviden közöljük.

I. Kamarai jövedelmek.

Körmöczi kamara jövedelem . . .	12,000	frt.
Uj-Bányai " " " . . .	6,000	"
Budai " " " . . .	2,000	"
Kassai " " " . . .	2,000	"
	22,000	frt.

II. Adók.

Barcasági és szlapon végek: nem tudja.

A szász adó s Medgyes és Senkszék 13,000	frt.
Libetbányai réz	2,000
Nyusztadó	4,000
	19,000

¹⁾ Németül: »Zur Finanzgeschichte des Königr. Ungarns unter König Ladislaus Posthumus.« Magyarúl is megjelent az »Új Magyar Múzeum« 1853. évi folyama 509—515 llyain. Találatott pedig egy XV. századi csomagban ily cím alatt: »Einzingerische gueter, gült und lehenstück.« Birk úgy vélekedik, hogy ez iratot, Eizinger Ulrik, számos éven át Austria kincstartója s a király híve szerzette legyen. Keletkezésének idejét pedig, a kéziratot tekintve, 1452—57 közé helyezi, jelesül 1453-ra, mikor Ulrik legnagyobb kegyben állott. V. ö. Birk id. művét. (1—2 lap.)

III. Kir. városok:

Buda sz. kir. város	4,500 frt. ¹⁾
Szeged . . . www.libtool.com.cn	1,000 »
Sz.-Fehérvár	600 »
Esztergom	400 »
Temesvár	400 »
	6,900 frt.

IV. Egyebek.

Zsidók adaja	4,000 frt
Harminezad	10,000 »
Jász-Kunok	10,000 »
Vizafogásból	2,000 »
	26,000 frt.

A kamara hasznát a »torgelt«, — mint a szerző írja — a tervezet 40,000 frtra becsüli. — Zsigmond idejében — úgymond — 200,000 kapu volt adóra köteles, most fele sem, s az is rendetlenül fizet.

E tételek összege 113,000 frt.

Ebből is csak 20,000 frtja marad a királynak. Garáé: a budai kir. adó 4500 frt, Hunyadié: a besztercebányai jövedelem 600 frt; a temesvári adó 400 frt, a vár védelmére fordítatik, a szegedi 1000 frt adó is. A jász-kúnok oly nyomorban vannak, hogy az ő 3000 frt-juk bizvást elmarad. A Duna és a nándori erősség védelmére 33000 frt vetettek ki, ezzel a só jövedelme ér föl, a hajózás 8000 frt. A király javára esnek a hátrálékok, nevezetesen Pozsony és Nagy-Sombat

¹⁾ 500-al több, mint Zsigmond idejében.

adaja, kik szegénységük miatt nem fizetnek. Ide számítandók még a természetben leróni szokott adók is, mint a székekelyek adaja.¹⁾ mely 20,000 frtot ér és továbbá minden húsz háztól egy derekas ménlő. A jász-kunok tartozéka: 200 gerla zab, s árpával, meg 400 gerla lencse, köles, 500 gerla kásával.

A jászok közül 600 íjász a királyt kíséri, ezt rendszeren pénzen váltják meg, most oly szegények, hogy nincs mit követelni rajkot.

Íme a magyar államjövedelmek képe. Magva a 40,000 frtnyi kapuadó, melyhez a kamarai bevételek, a tartozások és városi adók sorakoznak. Hanyatlás minden ágban. A kapuadó felényire apadt: a körmöczi kamara az Albert idejébélihez képest 200 frttal, a nyusztadó szinte annyival csökkent.²⁾ A jász-kunok nyomorúságos állapotát föntebb jeleztük. A jövedelmek egy része idegen kézen, továbbá 20,000 frt ingó tétel: a székeladó.

A városok adaja V. László kormányzata alatt a Zsigmond a kor-beli mozzanatokat mutatja föl

Az egyes városok ugyan több adót fizetnek, de a hátralék is tetemesebb, s így a jövedelem szaporodása

¹⁾ A székekelyek ökörsütése abban állott, hogy a királynak házassága s koronáztatása alkalmával, vagy ha fia születik, gyűlési határozat alapján egy-egy megbélyegezett ökröt adtak. Azonfelül a vajdának 2000 db. az alvajdának 1000 db. járt. Ld. Székely Oklevéltár II. köt. 100. 128. l E szokás a szerbeknél is meg volt, csak hogy itt még akkor is adtak, ha a király fia fogzani kezdett egyáltalán minden casus solvendit felhasználtak. Mijatovics Cs. a Glasznik i. lljain.

²⁾ Ld. 47 l.

meddő. A nagyobb városok birtokai — úgy látszik — rendszerént kamara-hasznát nem adóztak. Így Kassa városának Sáros-Abaúj-vármegyei községei, melyek 1453, 1454, 1456-ban három ízben is mentő-levelet kapnak,¹⁾ valamint N.-Szombat is.²⁾ A rendes census alól is esetről esetre fölmenti a polgárokat: 1453, 1455 a kassaiakat.³⁾ Kassán különben eléggé szomorúak az állapotok: Thalaphuz János richnói várnagy szedi a kamara-hasznát,⁴⁾ Giskra pénzt veret.⁵⁾ Legszomorúbb jelenség kétségen kívül, hogy Zsigmond óta felényivel csökkent az egyenes kapu-adó, pedig a hanyatlás már az ő korában kezdődik. Képzeltetni, mekkora ez a Róbert-Károly és Nagy-Lajos idejéhez képest.

V. László 1453-ban rendkívüli segélyre szorult: minden kapúra egy-egy arany forintot róttak. A rendek azonban csakis ebben az egy kivételes esetben, 5—5 portától szavaztak meg 1 frtot. Élesen tiltakoznak a segélynek rendszeresítése ellen, jó eleve fölfogván káros következményeit.⁶⁾

A mentességre nézve egy adatunk azt tanúsítja, hogy az esztergomi érsek rozsnjai bányász-jobbágjai mentesek voltak a kamara-haszna fizetése alól.⁷⁾

¹⁾ Okleveles Függelék L., LI. LII.

²⁾ U. o. LIII.

³⁾ U. o. XXVIII.

⁴⁾ U. o. XLXI.

⁵⁾ U. o. LV.

⁶⁾ Kovachich, Suppl. ad Vest. Com. T. II. p. 118. — V. ö. Fessler, IV. 944 l.

⁷⁾ Okleveles Függelék LV.

Oly adatoknak, melyek egy-két évi mentességről szólnak: a király személye iránt tanúsított szolgálat jutalmául, vagy egyéb érdeméért élvezik azt, bőviben vagyunk.¹⁾ Mindez azonban csak kivétel, s a gyakorlatot annál inkább bizonyítja.

V. Lászlóval bezáródik a kamara haszonnal hetvenéves korszaka, melyben annak állami, egyenes adó-jellege mindinkább érvényre jutott, de egyúttal az a kor is, mikor hazánk pénzügyi s így állami hanyatlásának első csírái megfogamzottak.

¹⁾ Orsz. Ltár: kincst. oszt. N.R.A.

www.libtool.com.cn

V. FEJEZET.

HUNYADI MÁTYÁS,
A KAMARA-HASZNA,
S A TRIBUTUM FISCO REGALIS.
1458—1490.

www.libtool.com.cn

V.

(Általános jellemzés.— Nagy-Lajos és Mátyás pénzügyi és adópolitikája. — Rossz pénz. — Kamara-haszna 1458—59-ben. — Tributum fisci regalis. Rövid tárgyalása s jellemzése. — A városok. Subsidiumok. A bányavárosok, bányajövedelem. — Közvagyon. — Erdély.)

Magyarország, mint önálló királyság, kétszer volt úgynevezett nagy hatalom: Nagy-Lajos és Hunyadi Mátyás idejében. Sok tekintetben igen nehéz eldönteni, vajjon hazánk e két világbíró nagy királya közül, melyik alatt foglalt el hatalmasabb állást? Ha az eredmények anyagi alapját tekintjük, be kell vallanunk, hogy Mátyás csak küzködve győzedelmeskedett a céljai elé tornyosuló anyagi bajokon: úgy szólván nem arányos adóemeléssel nyitott magának új meg új pénzforrásokat. Nagy-Lajos atyjától teli kincstárt, vagyonos nemzetet vett át, csak ildomosan kellett eljárnia, hogy az előnyös pénzügyi helyzetet sikeresen használja föl: úgy is cselekedett; politikai sikereinek nézetünk szerint ez az egyik nyitja. Mátyás zilált országot kapott örökbe. Körötte a rossz hitelvesztett lengyel piac, szomszédjában a zava-

ros német-pénz világ, sarkában a bomladozó Balkán-félsziget apró-népeivel. Nagy céljainak valósításánál az anyagi helyzetre nem mindig figyelt; vette a pénzt, a honnan vehette, opportunítási pénzpolitikát űzött. Igaz, hogy ezáltal hazánk hatalmát delelőjére emelte, de halála tűnt ki leginkább e politika sötétebb oldala. Nem sok kellett, hogy birodalma tönkre jusson. Magyarország már a mohácsi vész előtt csődöt mondott: ez, annak csak politikai hitelesítése.

Mátyás pénzpolitikája csak amaz általános nemzetgazdasági igazságot tünteti elő: hogy az anyagi erők teljes kiszivattyúzásával rendkívüli eredmények létesíthetők ugyan, de ennek természetes következménye: a végkimerülés.

Már uralkodása kezdetén meggyúlt a baja a rendkívül megszorított rossz pénzzel. Nagy szükségében ő is azzal segített magán, hogy rossz pénzt veretett: még pedig budai mérték szerint¹⁾, denárjai csak $\frac{1}{4}$ részben tartalmaztak ezüstöt, $\frac{3}{4}$ -ök réz volt; 375 ment egy márkára s mindamellet csak 200, ért 1 forintot.²⁾ 1462-ben pedig a régi dénárt illetőleg azt határozza, hogy egy arany forintban legyen 300 régi denár, mi 600 obulust érjen.³⁾ Erre különben szomszédja Frigyes császár — mint egyik cseh életirója találóan jellemzi — »a koronás zsugoriság« kényszeríté, ki oly rossz pénzt veretett,

¹⁾ Ld Okleveles Függelék LVI.

²⁾ Schönwisner i. m. 316–324 l. Ha 4 lat ezüst 375 denárt adott, a finom márkából 1500 denár került ki, forintját 200 denárjával számítva, 7 $\frac{1}{2}$ frt.

³⁾ Okl. Függ LIX.

u. n. schinderlingeket, hogy a nagy nyomorúságon, azt gondolták, hogy úgy segítenek, ha még rosszabb pénzt veretnek. Jellemző a schinderlingekre nézve, hogy 96 ily pénzért egy koncz papírost sem lehetett kapni, míg egy cseh garasért jól lakhatott az ember.¹⁾ Bécs városának elég baja volt Fridrik pénzcsinálási machinatióval. A polgároknak nem volt pénzverési joguk, ott is a herczeg gyakorolta. Ha Fridrik megszorult, nagy nehezen megengedte nekik, hogy »Slagsatz« (kamara-haszon) nélkül verhessenek ki néhány márkát.²⁾ Mátyás tanulhatott szomszédjától. Különben ügyes pénzverőknek híjával nem volt. Kovács Istvánnak a kassai pénzverőház comesének melegen figyelmébe ajánlja Toklar János pénzverőt, az esztergomi érseknek pisetariusát. (LXVI.)

A kamara-hasznára vonatkozólag 1458-iki végzeményében intézkedik. Azt határozza, hogy azon módra fizettesék, mint Nagy-Lajos idejében.³⁾ Ez adón kívül, mással nem fogja terhelni az ország lakosait; az ország jövedelmeit, csak hazafiaknak adja bérbe,⁴⁾ a mennyiben pedig Albert király halála óta idegen kézen volnának, váltassanak vissza.⁵⁾

A ruthének, oláhok és szlavonok eddigelő nem fizették a kamara-hasznát. Meghagyta őket ezentúl

¹⁾ Chron. Salisburgense ap. Pez, Script. Aust. T. II. 130. V. ö. Fessler u. m. V. 457 l.

²⁾ Ausstellungs-Catalog 161. l. és Weiss: Geschichte der Stadt Wien, 1872. 224. lap.

³⁾ Kovachich Sylloge 1458. Decr. art. 2. 10. 139. l.

⁴⁾ U. o. art. 7. 158. l.

⁵⁾ U. o. art. 46. 153 l.

is ebbéli szabadalmaik élvezetében,¹⁾ de a nem katonásokokat adófizetésre szorította²⁾, valamint a katona-mentes zselléreket.³⁾ btool.com.cn

Mátyás az adó megszavazásánál rendesen azt a taktikát követte, hogy a rendek szabad tetszésére bízta, hogy vagy a hadjáratokban, vegyenek részt, vagy pedig zsoldos csapatainak fenntartására pénzt szavazzanak meg. A rendek rendesen az utóbbit választották, mindmegannyiszor kikötvén, hogy e segély csakis az illető esetre bír jogerővel, s ebből a jövőre nézve semminémű igényeket nem támaszthat.

Mátyás ezzel nem sokat gondolt, megalkotá korának leghíresb állandó hadseregét s minden ünnepélyes reservatiók daczára új meg új segélypénzeket szavaztatott meg.

1464-ben a rossz pénz annyira elszaporodott, hogy a rendek unszolására törvénybe ment, mely szerint Zsigmond király idejébéli értékű pénz veretessék s ez legyen érvényes a kamara-haszna fizetésénél.⁴⁾ E végzés többször is megújított.⁵⁾

1467-ben Mátyás egy ügyes pénzügyi operációval segített a kincstáron. A kamara-haszna alól mentesek száma rendkívül megszaporodott, a kezelés sem volt mintaszerű, még többen a maguk jóvoltából kivonták magukat a fizetés alól, úgy hogy ez adó jövedelme tetemesen apadt. Mentés volt első sorban a Nyúlak-szigetébéli

¹⁾ U. o. art. 53. §. 1. 156. l.

²⁾ U. o. Decr. 1459. art. 32. 175. l.

³⁾ 1459. art. 11, 12. 165. ap. Kovachich.

⁴⁾ Corp. Juris, Mathiae r. II. Decr. 1464. art. 22.

⁵⁾ Decretum IV. art. 4; art. 2, §. 2. Kovachich Sylloge. 203, 222. l. Decr. a. 1470 Exord 6, 1595. (C. Juris).

Margit-rend, melynek kiváltságait több ízben megerősíti, ¹⁾ Erzsébet Mátyásnak anyja pedig a kiváltságait nem tisztelő bács-bodrog-csongrád vármegyei adószedőket utasítja rendre.

A szerzetek iránt egyáltalán nagyobb elnézéssel volt, 1458-ban a Szlavoniában lévő lepoglavai pálosokat, azután az új-bányai Krisztus szegényeinek magasparti jobbágyságait menti föl. ²⁾

Egyes vármegyéek adaja, tartozások fejében a hitelezők kezére jutott. ³⁾ Ugyancsak érvényben volt az esztergomi érseknek tizedjoga is; 1460-ban három ízben is hangsúlyozza e kiváltságot, ⁴⁾ sőt még abban az esetben is tized illeti az érseket, ha a kamara-haszna elengedtetett, vagy valakinek eladományoztatott. ⁵⁾

Mátyás kifogott a sok akadályon.

A kiváltságokat törvényesen nem szüntethette meg, eltörölte tehát az adó nevét s új név alatt meghagyta a régit. Ez alól azután már senki jobbágyságát sem vette ki.

A budai országgyűlésen kifejté az okokat s határozatba ment, hogy a kamara-haszna eltöröltetik, s helyette, »Tributum fisci regalis« néven új adó íratik ki. Egy telek, illetőleg porta 20 új veretű denárt fizet, 5 kapútól 1 arany forintot. A nemességen és papságon kívül minden országlakos fizesse.

¹⁾ Ld. Okleveles Függelék LX.

²⁾ U. o. LXII. Orsz. Ltár, cancell: Part. 6. 7.

³⁾ U. o. LXI.

⁴⁾ U. o. LVII.

⁵⁾ U. o. LVIII.

Fizetik az egyházi nemesek, a sz. kir. városok, a jász-kúnok, ruthenek és tatárok, a magyar oláhok, s az önálló tűzhelylyel bíró kézművesek.

Az adó kirovás portánként történik: egy kapú 20 denárt fizet, ha hárman laknak egy kapú alatt 30-at, ha négyen, vagy többen 40-et. Az elzálogosított kamara-ha-szon, kárterítés mellett visszaváltatik. Az egyes rovókat (dicator) a falusi bírák voltak kötelesek élelmezni, ezért mentesek az adó alól. Egy pint bornál, egy kenyérnél, egy csirkén s egy budai mérő zabnál egyebet azonban nem követelhettek. Ha többen vannak bírák, arányosan viseljük az élelmezés költségeit. Az adókirovók szolgabírák kíséretében, esküvállomások alapján eszközlik a kirovást. A rovás megtörténtével az adókirovó jelentést tesz a megyei széken s tizenöt nap alatt behajtja az adót. Panas-zok s föllebezések 15 nap alatt intéztetnek el a vármegye széken. ¹⁾ Analog intézkedés történt a harminczad ügyében, mely korona vám nevet nyert.

Ez a rendelet újat nem tartalmaz. Ügyes operatio, mely oda üt ki, hogy a kiváltságosakat is bevonja az adózók körébe, s a sok hitelezőn akart túladni. Nyomatékok is adott e törvénynek, kemény rendeleteket bocsátván ki a városokhoz a szigorú behajtás iránt: így még ugyan-azon évben Kassa városához. ²⁾

¹⁾ Kovachich, Vest. Com. 376. l. Engel, III. 271. l. Fessler V. 461. Horváth Mihály III. 121. l. Kov. Sylloge 190—4. Litt. Matthiae regis ad Pos. 1467. Kovachichnál. A decretumot rendeleti úton is köröztette s intézte a hatóságokhoz Ld. az oklevelet Függelék LXIV.

²⁾ Teleki i. m. XI. 260. l.

A subsidiumot is csakúgy vette igénybe, mint előbb. Kitörvén a cseh háború: 1468-ban ismét megszavazták a rendek a rk. segélyt, a szokott fentartás mellett.¹⁾ Kút-főinkben nyoma van annak is, hogy Mátyás nagy pénz-zavarában rendkívüli fej- és házadót is szokott volt kivetni.²⁾

A tributum fisci regalis új neve daczára sem nyerhetett tért, mindig oda tették a magyarázó »sive Lucrum Camerae«, 1470-en túl pedig el-eltűnedez, úgy hogy Mátyás uralkodásának vége felé elő sem fordul többé. Gyakori jelenség ez az institutiók történetében: százados elnevezéseket — hiában adják ki parancsban — nehéz kiírtani. Különben is az adó lényegében nem változott, s így még könnyebben érthető, hogy a »kamara haszna« név maradt meg.

1470-ben ismét subsidiumot kért a király. Egy kaputól, egy arany forintot szavaztak meg a rendek, a birtoktalan nemesek adómentessége ezúttal érvényben tartván.³⁾

A subsidiumok már-már rendessé kezdenek válni Mátyás jövedelmei rovatában, melyeket a pápai nuntius jelentése nyomán röviden körvonalozunk. Szerinte, a király jövedelme összesen mintegy 200,000 frtra megyen.

¹⁾ Kovachich : Sylloge 194. l., s Fessler V. 464. l. A velen-
czei követek (Surriane) 800—940,000 aranyra becsülték Mátyás
jövedelmeit. E nagy összeg csakis a rendkívüli adók fölemelésé-
ből magyarázható ki.

²⁾ Bonfinius : Decad. rer. hung. IV. Liber. 3.

³⁾ Decret. 1470. Exord. 1—18. §. Kovachich 202—204. l.
Sylloge.

Főjövédelme a só, melyet oszlopokban árúlnak; s mint egy 80—100,000 aranyat jövedelmez. Különben a magyar sóbányák emelkedéséről tanúskodik az is, hogy míg V. László idejében a sójövédék csak 33000 frtra rúgott: 1459-ben Fridrik Podjebráddal szövetségre lépven, a magyar sóbányák birtoklásának kárpótlása fejében 60,000 frt kötött le.¹⁾

Azután van a subsidium, — kamara hasznát a nuntius nem említi — a bánya jövedelmet 44 — 54,000 frtra becsüli, azután a rossz pénzt is számítja, mint jövedelmet, a harminczadot, a rezet és még a zsidók adaját.²⁾

Mily arányt foglalt el a kamara haszna Mátyás király háztartásában: adatok hiányában igen bajos eldönteni. Veszprém-vármegyének megmaradt ugyan egy jó részben elmosódott regestoma 1488-ból, mely azonban nem lévén teljes, — annak csak a monographus veheti hasznát.³⁾ E regestomnak közjogi fontossága is van, amennyiben az egytelkes nemesek adózását határozottan documentálja. A király a subsidiummal sem érte be. Az állandó hadsereg tartása s a folytonos hadjáratok sokkal többbe kerültek. Ha a subsidium is kevés volt, ott voltak a városok, melyeket illetőleg eldődeinek példáján indulva, jól, s a maga kedve szerint meg is adóztatott.

Kassa városa XV. századbeli polgárai ugyancsak panaszkodnának az igazságos király rendeletei ellen. Az igaz, hogy 1458-ban hét évre elengedi a censust⁴⁾ de már 1464-ben az újévi ajándékot kemény rendelettel

¹⁾ Teleki i. m. X. 63 old.

²⁾ Kovachich: Script. rerum hung. minores II. köt. 30—32 l.

³⁾ Országos Levéltár: Dicalis Conscriptiók: 49 kötet.

⁴⁾ Okleveles Függelék XXVIII.

követeli rajtok Bessenyei Bertha kincstartó uram. ¹⁾ Még ugyanebben az évben két évre fölmenti őket a census fizetése alól; 1471-ben azután 2000 arany forintot, ²⁾ 1471-ben 1200 arany frtot, 1480-ban a török hadjárat folytatására 1000 arany frtot, ³⁾ 1483-ban 1500 arany frtot, ⁴⁾ 1484-ben ismét 1000-et⁵⁾ hajt be a várostúl, nagy költségeit hozván föl okúl. Mikor a város nem győzi többé, egy kis szünetet enged a census-ra, mi nem gátolja abban, hogy rendkívüli taxa fejében nagyobb összegeket ne követeljen. 1489-ben ismét két évi szünetet enged. ⁶⁾

Nagy-Szombatot is ilyenekép adóztathatta meg, bár adataink nincsenek, de az analogiából következtetjük. Mindössze csak két fölmentő okmányt találunk; az egyik: 1467-ben a kamara hasznát 4 évre engedie l s a subsidiumba tudja be, ⁷⁾ a másik 1488-ban az összes tartozás alól oldja föl a polgárokat. ⁸⁾ Pozsony városa 1471—1475-ig mentességet élvez. ⁹⁾ Bizonyos fontos okoknál fogva pedig Kőrmöcz, Selmecz-Új-Libet-Baka — s Fejér (Béla)-bánya városok 1470 mentességet nyernek, ¹⁰⁾ valamint 1483-ban a tűzvész-dúlta M o d o r is. ¹²⁾

¹⁾ U. o. LXIII.

²⁾ Teleki i. m. XI. k. 414 l

³⁾ Okl. Függ. LXVIII

⁴⁾ U. o. LXIX

⁵⁾ U. o. LXXI.

⁶⁾ U. o. XXVIII.

⁷⁾ U. o. LXXI.

⁸⁾ U. o. LXXII.

⁹⁾ Városi levéltár.

¹⁰⁾ Teleki i. m. XI. 416.

¹¹⁾ Okl. Függ. LXX

Bécs városával ép úgy bánt a király, mint bármely magyar várossal. Adaját az úgynevezett »Schatzstewert«, kincstartója, hubmaistere — 1486-ban Ennser Rupert ¹⁾ — hajtja be, s szolgáltatja kezéhez. Erre utalványozza vezéreinek zsoldját, az egyes hitelezőket a hátralékos adóra útalja, ²⁾ melyet háromszor négyszer is kellett követelnie, míg a város megfizette. Az évi adó összege 1000 bécsi font, körülbelől 16,000 frt. Weisz, Bécs városának monographusa megjegyzi, hogy a bécsiek Mátyást zsarolásai miatt nem igen szerették. Ennek könnyű a megfejtése. A polgárok maguk szedték be az adót, s így könnyen gondolhatjuk, hogy a fizetéssel nem siettek. A király, tartozásait néha a befolyt adóösszegre utalványozván, igen természetes, hogy a kincstartó sietett a végrehajtással.

A szászokat is eléggé megfizettette. Szász írók nem is késnek őt ezért »rablónak«, »jog fosztónak« nevezni el. ³⁾ Korpona városa 132 frtot fizetett, 1471 után 100 arany forintot, mindenkor sebtében kellén beszolgáltatni a kívánt összeget. ⁴⁾

Mátyás különben méltányolta az országnak páratlan áldozatkészségét. 1470-ben elengedte a tributum fisci regalist, beszámítván azt a subsidiumba, vagy mint már akkor nevezték: contributióba. ⁵⁾ Ígérte, hogy a nemesek szabadságát fenn tartatja, hogy a kamarahasznán kívül más adót szedni nem fog. ⁶⁾ Nem is szedett 1474-ig, midőn

¹⁾ Okleveles Függelék LXXII.

²⁾ A Bécs-városi levéltár 1486—1489-iki adatai.

³⁾ Így legújabbán Braumann a szász-sebesi gymnasiumi értesítőjében.

⁴⁾ Teleki i. m. XI. 430 l.

⁵⁾ Fessler, V. 467. l. Kovachich: Vest. Com. p. 383 után.

⁶⁾ Corp. Juris: Decr. Matth. Regis. III. 1471. art. 11.

ismét 1 frt vettek egy kapútól; rendeltetvén, hogy az adó nem füstök, (kémények) hanem porták után szedessék be. A kamarahasznon ismét betudatik a contributióba, kéri együttal Mátyást, hogy a szabadalmakat vegye tekintetbe s alattvalóikat túlságosan ne terhelje.¹⁾

Kázmér lengyel király betörése visszaveretvén, a rendek teljesen meghajlottak a király követelései előtt. 1478-ban nemcsak a folyó, hanem további öt évre contributiót szavaztak meg, az usus szentesítette már t. i., hogy a kamarahasznát a segélybe tudták be.²⁾ A generale judicium nevezetű rögtönítelő bírósággal is sikerült szép összeget összeszereznie a hatalmaskodó olygarcháktól, sőt néha városoktól is.³⁾

Hátra van még, hogy a bányavárosokról s Erdély jövedelmeiről is szóljunk tárgyunkkal kapcsolatos néhány szót.

Körmöczbányát s a többi városokat ez időben nagyon megviselte a hosszas cseh garázdálkodás. Ők intézkedtek a »király nevében« Giskra adókat vet ki, hajt be, bányatizedet ad bérbe.⁴⁾ Ez állapot véget ért ugyan Mátyás alatt, azonban ő is gyakran ugyancsak megadóztatta őket.

1488-ban 5000 frtot vett meg rajtok.⁵⁾ Beatrix királynő is, — kir. hitbére levén — gyakran tetemes

¹⁾ Mátyás távollétében alkotott végzeménye; Kovachich Syll-nak 1475. 2. 222. l.

²⁾ Corpus Juris, Decr. M R IV.

³⁾ Fessler V. 470—472, Teleki i. m. XI. 346. l.

⁴⁾ Hatvani Mihály: Brüsseli okmánytár I. köt 3. l. 3. sz. a. és Körmöczbányai ltár Tom. 20 f. 2. nro 1—20.

⁵⁾ Hatvani Mihály: u. ott. 6. 11. l.

összegeket követel tőlük.¹⁾ E szertelen gazdálkodás következménye, hogy az 1481—1486 körmöczi kamara-bevételek hiányt mutatnak föl a kiadásokkal szemben. A bevételek — Schayder Péter kamara-ispán kimutatása szerint — összesen 95.377 frtot 25 d. tesznek, 100,502 frt 82 d. kiadással szemben.

A bevétel maximuma ez években 18.231 frt, a minimum 7732 frt; az utolsó évben a legkisebb. A bevételek főtégeit képezik: az ezüst és arany márkából eredő nyereség, s Körmöcz-Besztercze és Selmeczbányák tizede.

V. László idejéhez képest, némi emelkedés mutatkozik, a kiadások azonban rendkívül nagyok, minthogy gyakran egymásután kétszer háromszor sürgetnek tetemesb összegeket. A hiány ez öt év alatt 5125 frt 56 denárra ment.²⁾ Az összes bányajövedelem b. Nyáry Albert alapos számítása szerint 1488-ban 2.852,897 fr. 76 centimet, 1489-ben pedig 441,428 franc 25 cent.-ot tett.³⁾ Az 1875. zárszámadás szerint 21.753,500 frcra rúg a bányajövedelem.⁴⁾ A bánya-bevétel, Cibrario szerint, 10—12-szeres becsűt véve föl, még e párhuzammal szemben is elég tetemesnek mondható.

¹⁾ U. o. 11. l.

²⁾ E kimutatást Schayder Péter körmöczi kamara-ispán állította össze, s Beatrix királynő helyben hagyta. 1542 ben Mária királynő megkeresésére Körmöczbánya újra kiadja. Ld. Hatvani Mihály u. o. II. k. 164 sz. 35 l. Ártörténeti szempontból röviden méltatva Horváth M. kisebb tört. művei III. 369—373. l.

³⁾ Ld. Nyáry Albert culturtörtén. szempontból nevezetes tanulmányát a Hyppolit-codexekről, Századok 1870 foly. 290 l.

⁴⁾ Zárszámadás 1875. 5. l.

Erdély jövedelmei ekkor tetemesek voltak, s kivált a bányák jövedelmeztek. A kamara-haszna Szilágyi szerint ¹⁾ elég nagy lehetett, főleg az 1467-iki adószabályozás után. A szászok e korban mint említők sokat adóztak a királyi kincstárba: 1471-ben 21,600 frtot, 1475-ben 10,000 frtot még pedig rögtön. Bedeus csodálkozik azon, ²⁾ hogy Mátyás nagyon kemény hangon követeli az adót, s hogy épen a szászokat részelteti e hangban, pedig azok is csak a magyar városokhoz intézett parancsainak, szakasztott másai. A quinquagesima, s az ökörsütés teljes érvényben volt.

1490. apr. 6-án húnyt el Mátyás király. Az utána trónra jutott Jagellidák pénzügyi politikája legjobban mutatja Mátyás nemzetgazdasági politikájának hatását.

¹⁾ Szilágyi Sándor i. m. 197. l.

²⁾ Bedeus i. m. 105—107. l.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

VI. FEJEZET.

A KAMARA HASZNA

ÉS

A JAGELLÓK.

www.libtool.com.cn

VI.

(Pénzláb. — 1494—5-iki jövedelmek. — Kamara-haszna, subsidium. — Bácsi határozatok. — Budai, s rákosi határozatok. — A kamara-haszna mint pénzbevéltási nyereség. — Ebbeli intézkedések. — Megszüntetése.)

I. Második Ulászló koronázási föltételeiben a rendek kikötötték, hogy tanácsuk nélkül semmiféle pénzügyet illető intézkedést nem fog tenni; subsidiumot nem szed, s megelégszik az ország rendes jövedelmeivel.¹⁾ 1492-ben megújították e kívánatokat,²⁾ s a kamara-hasznát oly mennyiségben rendelték beszédetni, mint az Zsigmond és Albert királyok idejében volt.³⁾ A pénzláb változatlanul marad.

Az arany márka 72 frtot, az ezüst márka 4 arany forintot tehát 400 denárt, a könnyebb márka frtja azonban csak 50 denárt ért. Az arany 28 karat és 8 grant

¹⁾ Bonfinius, Dec. IV. 669. Kovachich Vest. Com. II. Suppl 270. Corp. Juris I. 255. — V. ö. Horváth M. III. 245—6 l.

²⁾ Ulad II. r. Decr. I. de anno 1492. art 1.

³⁾ U. o. art. 26.

nyomott, tehát 2 gránal volt könnyebb, mint Zsigmond idejében.¹⁾ A pénzverés a magyar bányászat történelmében hírhedt. ~~Thurzó-Fugger~~ ^{Thurzó-Fugger} féle consortium kezében volt; a bányavárosokban ez időtáiban Schayder Péter körmöczi kamaraispán bír legtöbb befolyással, ki Beatria özv. királynőnek határozott híve lévén, Ulászló sokáig nem juthatott a bányajövedelemnek teljes birtokába.²⁾ 1505-ön kezdve azonban rendesen Thurzók uralkodtak itt,³⁾ egy márkából rendszerint 416 denárt vertek,⁴⁾ s egy száz denárral számított forintért a lengyelek 35 lengyel forintot adtak.⁵⁾

Ulászló alatt az adófizetés alól való fölmentések száma aránytalanul növekvőben van: a rendszer rosszságát, s az általános nyomorúságot egyaránt bizonyító tünet.

A Margit-szigeti apácák — mint rendesen — Ulászló kormánylata alatt is teljesen mentességet élveznek; s a kamara-hasznát nem fizetik.⁶⁾ A városi adót illetőleg:

¹⁾ Werbőczy Trip. P. I. Tit. 133. II. Tit. 82. §. 22. s több helyen.

²⁾ Brüsseli Okmánytár I 15—18 ll.

³⁾ U. o. 20. l A Thurzók már jóval előbb kezdték el speculatióikat. Thurzó János, mint körmöczi kamarás már 1499-ben teljes joghatósággal működik e jövedelmes helyen. (LXXVII)

⁴⁾ Schönwisner 356 l.

⁵⁾ Engel, Fessler. Egy lengyel forint csak két denárt ért. Thurnswamb J. e kor pénzvviszonyaira nézve a legérdekesebb s leghitelesb kútfő, 1563. körül írta emlékiratát s Fugger ügynöke lévén mindenről pontosan volt értesülve. Engel Gesch. des Ung. R. I. 194. lapon adja Cornides után. Másolata meg van az Orsz. Ltár Aa Publicái között: N. P.

⁶⁾ Okleveles függelék. LXXVI LXXX.

Kassa városa censusát 900 frtról 450 forintra szállítja, ¹⁾ 1491-ben teljesen fölmenti, valamint birtokait is a kamara-haszon fizetése alól, ²⁾ Fölmenti minden fizetési teher alól Czobor Márton jobbágyait. ³⁾ Nem új dolgot cselekszik, mikor W a y z p r a c h r Ulrik hitelezőjének, egy híres pénzembernek L a n z e r és K o z t h a l várak s a b o r s m o n o s t o r i apátság kamara-hasznát utalványozza. ⁴⁾

A hanyatló magyar állami bevételekre nagy világosságot derít Ernst Zsigmond pécsi püspök kimutatása az 1494-iki és 95-iki állami bevételekről, melyet Engel egész terjedelmében közölt a bécsi cs. könyvtárban őrzött eredeti után. ⁵⁾ Engel igen érdekesen commentálja az adatokat s fontos culturtörténeti következtetéseket von belőlük. Nem tartozván szorosan tárgyunkhoz annak részletes taglalása ; csak a főbb adatok fölemlítésére szorítkozunk. 1494-ben a bevétel 177,305 frtot tesz, 1495-ben 136.654 $\frac{1}{2}$ frt; a kiadás az első évben 196,944 frt, az utóbbiban 139,838 frt 35 denár. E szerint a hiány 1494-ben 19,625 frtot, 1495-ben 3201 frt 85 denárt tett. A fedezet rendszeren kölcsönből került ki, 1494-ben a kincstartó saját zscéből fődözte a hiányt, a következő évben azonban 10,000 frttal megtoldva írta a maga javára.

A jövedelmek főtétele a contributió. Hiába igtták törvénybe. hogy a kamara-hasznán kívül nem szabad más adót szedni, a szükség rontott a törvényen. S ha még lelkiismeretesen hajtatik vala be, akkor talán

¹⁾ U. o. XXVIII.

²⁾ U. o. LXXV.

³⁾ U. o. LXXIX.

⁴⁾ U. o. LXXXVIII.

⁵⁾ Engel i. m. I. 81.

helyre állott volna az egyensúly, de tetemes összegek engedtek el, valamint a kezelési költség is rendkívül nagy volt, úgy hogy az előirányzat 100,421 frttal maradt a tényleges bevétel mögött. 1495-ben pedig 76,063^{1/2} frt volt a hátralék. A rendkívüli s egyéb jövedelmek aránylag nem nagy összeget képviselnek. Az egész kimutatás a hanyatlás szomorú képét tünteti elénk, az egész ország minden rétegében. Erdély is hanyatlik. ¹⁾ Jól mondja Schedius: »Das Abwirtschaftungssystem begann«.

A kamara-haszna e mellett folyvást érvényben volt, 20 denárt szedettek egy-egy portából. ²⁾

A király az inséges viszonyok közepette arról panaszkodott, hogy ő a török háború költségeit tisztán a saját jövedelmeiből kénytelen fedezni, ³⁾ a rendek viszont azzal vélték segíteni a bajokon, ha a jó részt zálogban lévő kir. jószágokat kiváltják. Becstelenneknek nyilvánítják a vármegyéket, ha a kamara-hasznán kívül az országgyűlés által meg nem szavazott bármi segílyt adnak a királynak. ⁴⁾ Mindez nem segített. A szokásos kamara-hasznán kívül bizony mégis fizették a subsidiumot. ⁵⁾

A hadszervezet erős kéz s általános szegénység miatt szétszűlésnek indult: rohamos a közeledés a tönk felé.

1514-ben határozatba ment, hogy a subsidiumból minden kapú után 2 denár, a Szapolyainál zálogban lévő kir. javak kiváltására fordíttassék.

¹⁾ Szilágyi: I. 197 - 201. 1 :

²⁾ Bonfinius: Decad. V. Lit. 5.

³⁾ Pray: II. 516. és Kiss J. i. m.

⁴⁾ Decr. Ulad. II. reg. V. an. 1504. Art. 2. §. 5.

⁵⁾ U. o. art. 1 és 1514. art. 1. és 71.

A többi zálogtulajdonostól a jószágokat egyszerűen elvették s őket a fél-jövedelemmel kártalanították. Az ország-tanács beleegyezése nélkül a király ne vehessen semmit zálogba, összeirattak a királyi jövedelmek is, mely szerint adóra kötelesek: 8 sz. k. város, a jász-kúnok, a bányavárosok; jövedelmet hoz a só, a harminczad, a szászok, erdélyi bányák, huszad, harminczad, az ötvened, Görgény, Tövis, Déva, Kolozsvár. — Az eredmény nem igazolta a vára-kozást. 1516. márcz. 13-án halt el e szánalmas emlékű király, oly állapotokat hagyván maga után, melyekre azt jegyzé meg Herberstein, a császár követe: »ez sokáig nem tarthat így.«¹⁾ Igaza volt.

II. Ulászló halála után nagy volt a pénzügyi zavar. A rendek is tudatára jöttek a fenyegető veszélynek. Hazafias áldozatra készségükről tanúskodnak az 1518. bácsi országgyűlésen hozott határozatok. Megajánlottak a haza védelmére két éven át portánként 2—2 frtot: a király részére pedig 120 denárt, melyből 80 legyen az udvar költségeire, 20 a Szapolyainál elzálogosított javak visszaváltására, s 20 egyéb tartozásainak törlesztésére. Az 1514-ben a kir. javak visszaváltása ügyében hozott határozatot megújították.²⁾ A következő évben ismét 50 denár segélyről történik említés; a k a m a r a - h a s z n a ezekbe a rendkívüli segélyekbe mindenkor betudatván.³⁾ Egyes adataink arra utalnak, hogy a király a sz. kir. városoktól — ha szerét tehetette — az adót előre is fölvette.⁴⁾

¹⁾ Jelentése, orsz. Lltár.

²⁾ Kovachich, Sylloge: Decr. Bach. 1518. art. 44. 45. 269—701.

³⁾ U. o. 1519. 41. 289 l.

⁴⁾ Jakab Elek: Okmánytár. Kolozsvár. tört. 348. 356 l.

A kincstár mindamellett már annyira kimerült vala, hogy e tetemes áldozatok sem billenthették vissza a mérleget egyensúlyába. Erre mutat az a rendkívüli s hazánk történelmében majdnem páratlan adó-megajánlás, melyet a rendek a végveszély előérzetében az ország lakosokra vetettek.

A kamara-hasznát, minden kapútól öt denárral fölemelik: contributiót is szednek; fogyasztási és személyes kereseti adót vetnek ki. Adót vetnek a borra, a sörre, a barmokra s apróbb marhákra. A kereskedőktől, malmoktól, halászoktól, a plébánosoktól s kisebb rendű egyházaktól — ezüst neműiktől — s a zsidóktól fejadót vesznek.¹⁾ A fogyasztási adó hazánkban, kivéven a városok önadóztatási viszonyait, bár a XVII. században meghonosítására nem egy kísérletet tettek, mindenkor ellenszenvvel fogadtatott s csak a legújabb időkben sikerült e jövedelmező pénzforrást megnyitni. Ebből is fogalmat alkothatunk arról a pénzügyi calamitásról, melyben az ország sínylett, hogy ily eszközhöz nyúltak.

Ez az országgyűlés határozott különbséget tett az országos és a kir. kincstár között. Az országos kincstártó választás alapján kezeli a közjvedelmeket; ő gondoskodik a véghelyekről s a hadak ellátásáról. 1523-ban már feledésbe ment az üdvös intézkedés: ismét kir.

¹⁾ Kovachich. Syll. 1521: 21. 291. sk. l. »Et insuper luum quoque Camerae Majestatis una cum super additione singulorum, pro hac vice quinque denariorum — per Thesaurarium suum Regium, non tamen fumatim, sed modo alias consueto, libere directur, et exigatur«.

kincstartó kezeli az ország jövedelmeit. Hazánkban a pénzügyi öreg bajok egyik indoka, hogy az uralkodó, illetőleg kincstartója mindenellenőrzés nélkül kezelte a közjövodelmeket. Hiába állítják közjog-tudósaink, hogy hazánkban a pénzügy terén is teljes alkotmányosság uralkodott; annyiban igen, hogy a rendek gyakorolták az adó-megajánlás s megtagadás jogát, csak hogy ellenőrző hatalmok a valóságban illusorius volt. A rendek megszavazták még a legterhesebb adókat is, s rendszerént mi az eredmény? Még nagyobb tékozlás az udvartartásban.¹⁾

A kamara-hasznát 1522-ben ismét nagyobb összegben vetették ki, subsidiumot ismételve ajánlottak meg, mikor is a k a m a r a - h a s z n á t belészámították. S mégis mily sovány, alig említésre érdemes eredményt tüntet elénk az 1523-iki költség-előirányzat.²⁾

Összesen 180,709 frtra becsülik az egész évi jövedelmet; ebből 124,297 frt esik a verdékre, a harminczadra 26,300 frt, az erdélyi jövedelmekre (huszad, ötvened, százok adajára) 31,700 frt, a városok adajára 6312 frt, a zsidókra 1600 frt. Szomorú adatok. Pest és Buda 2000 frt adót fizetnek, holott 4000 frt volt hajdanta, a só pedig föl sincs véve az előirányzatba. Mátyás alatt ez képezte a főjövodelmet. Ulászló uralkodása végéveiben csak 2500 frtot, 1519-ben csak 1600 frtot jövedelmezett.

¹⁾ Decr. 1522. art. 16. Kov. Vest. Com. 513. Sylloge 334. Decz. 1524. art. 23. hatvani o. gy. Vest. Com. 614. Corpus Juris Decr. 1526. 38.

²⁾ Az egyetemi könyvtárban: *Analecta XVI. s. Hungarica* című Codexből közölte Schedius Lajos: *Zeitschrift von und für Ungarn*. III. 67—106 l.

A korona-javak Mátyás alatt 50.000 frtot jövedelmeztek: Lajos alatt — az a mi kiváltatott — a királynő hitbére gyanánt szerepel, kinék 1522-ben adattak át. A bányákat Fuggerek bírták, Ulászló idejében 36.000 frtot fizettek, 1519-ben 14.000 forint fordult elő e czímen. Kamara-haszon néven Sydloviczky lengyel követ tudósítása szerint 23.000 frt folyt be a kincstárba, ¹⁾ aránylag csekély összeg, az mutatván, hogy már jelentékenyen apadt s a háztartásnak már számba is alig vehető tényezője.

A kiadások aránytalanul növekedtek: ez előirányzat 324.408 frtra számítja azokat és pedig: 216.335 frt az ország védelmére, 108.073 frt az udvartartás s a külországok követeinek ellátására. Ez utóbbi összeg nem túl-ságos ugyan a többi európai, nevezetesen az angol udvarával összehasonlítva, de szertelen nagy, ha tekintetbe vesszük, hogy az összes kiadásoknak, mintegy 33%-át képezte. ²⁾

A rossz gazdálkodást legjobban illusztrálja, hogy a végső eszközhöz: a pénzrontáshoz folyamodtak. Általánossá tették a kamara-hasznát régi értelmében. A király 1521-ben 4 latos ezüstből oly rossz pénzt veretett, hogy 1 régi forint két újat ért. ³⁾ Mindamellet 100 régi pénzt csak 110 újért cseréltek be a kamarai pénzváltók s miután 110 új denár csak 55 régit ért, száztól 45 denár volt a nyereség, s még jellemzőbb az a rendelet, hogy

¹⁾ Ld. Fraknói Vilmosnak, e korszak bűvárának: II. Lajos kir. és udvara című tanulmányát a Budapesti Szemle 1876. évfolyam 128. és 390. lapján s Olcsó Könyvtár 46. sz.

²⁾ U. o. érdekes jellemzése a pénzügyi helyzetnek a 141—143 l.

³⁾ Spervogel, Wagner Analect. Scep. 144 l.

az 1521-ben vert rossz s egy év múltán rég elkopott pénzt. 1522-ben ugyanazon értékben fogadtatja el, ¹⁾ nagyobb nyomaték okáért pedig jószágvesztéssel sújtják a pénzt elfogadni vonakodót. E törvényes s a mellett rendszertelen zsarolás — ha erősebb kifejezéssel szabad élnünk, csalás — rendkívül sok bajt okozott a közéletben, úgy hogy már 1525-ben rendelték: 2 új denár érjen egy régít.²⁾

Erdélyben a pénzbeváltás joga Várdy Pált, ez időben veszprémi püspököt illette.³⁾ Nem csoda, mikor norinbergai német kereskedők, bizonyos Fysser Jakab és Pythys Miklós jönnek Magyarországra,⁴⁾ kik a nyereszkeskedésen kívül más szempontot ugyan nem ismertek. A veréshez való eszközöket pedig Bécsből hozatták, mi a magyar pénzverés technikája szempontjából érdemi meg az említést.⁵⁾ 1526-ban a bajon segíteni akarván, az összes forgalomban lévő rossz pénznek beváltása határozottatott el.⁶⁾

A beváltást akkép eszközölték, hogy három új denár érjen egy régít. A kincstár e művelet által nem nyert. Ha a pénz állandó értékét megtartotta volna, t. i. ha két új denár következetesen egy régít ér vala, a kincstár elég szép összegre tesz szert, így a csekély ezüsttartalom mellett, ha vesztesége nem is, de haszna sem volt.

¹⁾ Okleveles Függelék XLII.

²⁾ U. o. LXXXI. A Margit-szigeti apácák kiváltságai ép-ségben tartatván. U. o. LXXXIV.

³⁾ Kovachich. Syll. 338. és Okl. Függelék XLII.

⁴⁾ Okl. Függ. LXXXIII.

⁵⁾ Archaeologiai Értesítő. szerk. B. Nyáry Albert és Henszlmann I. 1878 VIII. f.

⁶⁾ Edictum Lud. II. regis, Wagner: Diplomatarium Sarosiense. 12 l.

A rendek a kamara-hasznának illeten fölelevenítésétől eleinte nagy nyereséget vártak; azt remélték, hogy a pénznek majd a szomszédos országokban, Lengyelországban, Austriában, Styriában nagy kelte lesz; de hogy a jó pénznek legalább magva ne szakadjon, bizonyos mennyiségben jó pénznek veretését is elrendelték. ¹⁾ Utóbb segíteni igyekeztek a bajon, s a régi pénzt egyenlővé akarván tenni az újjal, szabályozták az ezüst árkeletét. ²⁾ Hiába, a bizalom eltűnt, kiki igyekezett régi denárokhöz jutni, s a Jakabnap i pénzváltás gyűlöletesebbé lett, mint valaha. A szlapon és horvát végekben Keserű János és Szerecszen Mihály gyakoroltak a pénzváltási jogokat, minek fejében kötelesek voltak jó karban tartani a végvárakat. ³⁾

A zavar folyton nőtt, Herberstein mondása igaznak bizonyult. A kamara-haszna valóságos circulus vitiosus tlett meg az Anjouk óta. Eredetileg a pénzbeváltási haszon váltása nevén hozták be: a Jagellok meg ezt a váltást ismét pénzbeváltássá alakították át.

A mohácsi csata után nagy változás észlelhető a magyarországi adó- s pénzügyek terén: új emberek, új rendszer kapnak lábra. Az új institutiók között legfontosabb a m. kir. udvari kamara, melynek tárgyalására ezennel áttérünk.

¹⁾ Corp. Jur. Lud. II. regis Decr. IV. anni 1521. art. 14.

²⁾ A budai o. gyűlés végzései art. XXIX—XXXII. XXXIV—V. XXXIX. s Lud. Decr. VII. art. III. XXXIV—VII.

³⁾ Litterae Lud. regis ap. Koller Hist. Episcop. Quinqu-ecl. Tom. V. p. 79.

www.libtool.com.cn

VII. FEJEZET.

A M. KIR.

UDVARI KAMARA

ÉS A

KAMARA - HASZON.

www.libtool.com.cn

VII.

(*A Habsburgok s a magyar pénzügy. — János király. — Kamarák: a m. udvari kamara, Pemflinger J. — Szepesi és erdélyi kamara. — 1563-iki tárgyalás. — I. Miksa király. — Rudolf és a kamara-haszna. — Vármegyék. — 1587—8-iki jövedelmek. A kamara-haszna megszűnik.*)

Ha az aranybulla alkotása a magyar köz- és magánjogi viszonyok terén Deus Terminust képez: nem kevesebb e joggal állíthatjuk ezt a Habsburg-ház uralkodása kezdetéről a magyar pénzügyre nézve.

János, a nemzeti király ugyanazon, érvényében tartotta fenn a régi magyar pénzlábat s ezzel kapcsolatban az adóügyi intézményeket. Jövedelmeit a kincstartó kezelte, kivetette a *contributio*t, megszabja a városok adaját, szedték a kamara-hasznát,¹⁾ az érsek élvezte jogait, s a magyar forint dívott s forgott közkézen. Tudjuk azonban; hogy halála után új alakulások merültek föl. Ferdinánd uralma megszilárdult. Az uralkodó közössége nemcsak a politikai s társadalmi téren, hanem a nem-

¹⁾ Okl. Függ. LXXXVII

²⁾ U. o. LXXXVI.

zetgazdasági érdekek mezején is sokszoros viszonyt létesített hazánk s az örökös tartományok között. Ferdinánd tanácsosai **elég ügyesek voltak** e kölcsönös viszonyokat lehetőleg hasznokra fordítani. Politikai íróink nagy része azzal szokott előállani, hogy a hazánk s az örökös tartományok közötti végzettszerű viszony 1527-ben okvetlenül a közös ügyekre s a reáluniora vezetett, melyet már ekkor tervelt a bécsi kabinet. Bizony nem igen tervelte olyannak tekintette Magyarországnak azt a neki jutott darabját, mely forrásaival segítségére van, s minden úton-módon azon volt, hogy mennél czélszerűbben, s jobban használhassa föl azokat. Igyekezett a magyar pénzlábon segíteni, mely a Jagellok »lengyel-gazdálkodása« alatt régi jóhírét teljesen elveszté: a pénzügyi kamarák szervezésével pedig az adóügy rendesebb kezelésére törekedett. Hogy a n, s mily eszközökkel lépett ez életbe s az eljárás okozatai más térre kalaúzolnak.

Ferdinánd idejében valóságos pénzvándorlás vette útját Magyarország felé. Tallérok, háromszögletes garasok, keresztes pénzek, alias krajczárok, széles cseh garasok egész serege nagy gyorsasággal lepi be az országot. Az idegen versenyre kél a magyar pénzzel; eleinte csak paritást követel, azután győz.

Ferdinánd uralkodása kezdetén teljes érvényében meghagyta Mátyás, Ulászló és Lajos királynak a törvényes körmöczi pénzláb szerint veretett pénzeit.¹⁾ Ez értelemben tehát egy forint folyvást száz denárba számtatott, 1538-ban 75 kr. ért egy forintot; tehát 3 kr. 4 denárral volt egyenértékű.²⁾

¹⁾ Ferdin. I. regis Decr. anni 1536. art. 19. 1537. art. 25.

²⁾ Constit-Cris. anni 1538. art. 26.

1550-ben a rendek beleegyezésével a német pénzláb foglalta el a hazainak helyét.¹⁾

A német pénzláb alapjául a 8 próbás ezüst szolgált. A forint értéke mindamellettszáz denár s ezzel egyenértékű 75 kr. maradt.²⁾ A forint belbecsének meghatározására nincsenek adataink, csak hozzávetőleg ítélni lehetünk. A tallér 93 magyar denárt ért,³⁾ tehát héttel kevesebbet egy forintnál. Miután a tallér 14 latos ezüstsől veretett, tehát egy márka ezüst $906\frac{3}{4}$ denárt adott,⁴⁾ a denárok azonban 8 latos ezüstsől veretvén, egy ily márka 500 denárrá vagyis 5 forinttá veretett ki, a finom márka (16 latos) e szerint 10 frtot ért. 1560-ban már csökkent a magyar forint értéke: csak 70 krt ért.⁵⁾

Nálunk a német pénzt eleinte nem igen akarták elfogadni,⁶⁾ Ferdinánd meg rendre adja ki a parancsot 1556, 1557, 1563-ban, hogy a rossz magyar pénzt ne vegyék el az örökös tartományokban. Rendkívűl sok magyar hamis pénz van forgalomban,⁷⁾ mely a hitelt teljesen megrontja, mihez az is járűlt, hogy a Ferdinánd s II. Lajos özvegye közötti bányaviszály élesen folyt, s a körmőczi kamara: a fő verőhely, kellő ellenőrzés nélkül működött.⁸⁾ Az ott

¹⁾ Decr. XII. art. 48.

²⁾ Ferd. I. reg. Decr. XIII. anno. 1552. art. 46. és Decr. XV 1554. art. 17.

³⁾ Schönwisner i. m. 462.

⁴⁾ 14 latos ezüst = $9\frac{3}{4}$ tallér, 1 tallér 93 denár, tehát 14. 8. a denárok ebből verettek = $906\frac{3}{4}$. 518. 3/4.

⁵⁾ Litt. Imp. Ferdinandi I. ap. Schönwisner 459. l.

⁶⁾ Okleveles függ. XLII.

⁷⁾ B e c h e r: Geschichte des österr. Münzwesens vom Jahre 1524—1838. 31. 55.

⁸⁾ Bécsi udv. kam. ltár.

vert forintokat, nagy, fél s negyedtallérokat, filléreket a külföldön csakis nagy levonással fogadták el, s a magyar pénz a régesrégől fogva rossz lengyel pénzzel egy fokra súlyodt. A körmöczi kamara s egyáltalán a bányavárosok az 1522. febr. 2. költ adomány-levél erejénél fogva hitbér fejében összes jövedelmeikkel együtt Mária királynőnek birtokába mentek át.¹⁾

A hitbéri levélben összes jövedelemről lévén szó: Mária királynő minden néven nevezendő, a fiscust illető jövedelmet vindicált magának; 17 év alatt körülbelül 255.368 frt jövedelme volt. A per folyamában a magyar tanácsosok az 1522-i donatiót érvénytelennek akarták nyilvánítani, mert az a felségi jogokat csorbitja. 1548-ban az ügy egyességgel ért véget.²⁾

Ez időtől kezdve, párhuzamosan az 1531-ben szervezett udvari kamara működésével, a pénz és adóügy kedvezőbbre fordúlt.

A magyar pénz és adóügy XVI-ik századbéli történetében a legfontosb mozzanatot a magyar udvari kamarának szervezése képezi. Addig a vármegyék adószedői, s ezeknek alantas közegei a kincstartó részéről vajmi kevés ellenőrző hatalmat éreztek. Az egész kezelés oly bonyolult, s a mellett pontatlan volt, hogy annak okvetlen véget kellett vetni. Már a XV. század második felében élénken panaszkodnak a városok, hogy az »exactorok« csálnak: a vármegyék subsidiumaiban is mindig tetemes a hátralék, olyan t. i. mely éveken át, mint tétel számításba jön ugyan, de soha be nem folyik. Ferdinánd ezen a ba-

¹⁾ Okl. Függ. LXXXII

²⁾ A pür részletei a bécsi udv. kam. lt.

jon, rendesen működő hivatal fölállításával akart segíteni.

Az úgynevezett kamaráknak gyökerei Németországban, s egyáltalán a germán-római institutiók területén ágaznak el. A császárnak az ő »hubmaistere«, kincstartója, eleintén csak mint fölfogadott jószág- és vagyonkezelő működik, mint működtek Rómában a császárság, később Byzanczban a görög császároknak, hogy úgy mondjuk pénzügyminiszterei, s nálunk az Árpádok korától kezdve a kincstartók, Camerarius summus-, thesaurarius-ok. Németországban a hubmaister írnokokat fogadott fel, rendes számadást vezetett a bevételekről s kiadásokról, szóval a maga hatáskörében bizonyos ügymenet keletkezett. Később jogtudók adattak melléje, kik tanácsos, consiliarius czímet nyertek, s kik ismét magok segédekül secretariusokat kaptak.

Így lassanként valóságos »hubmaister ambt«-tá, hivatalná nőtte ki magát ezen tisztán egyéni functió, úgy hogy I. Miksa idejében már »Hofkammer«-rel találkozunk, mely az állami jövedelmek, jószágok kezelését is ügyei közé számítja. Keletkezésének évét Plencker 1501-re teszi.¹⁾

Ferdinánd alatt Ausztriában már javában működött a kamara. Nem is kell bővebben taglalgatnunk, hogy a XVI. század nem ismeri azt a praecis államgazdasági irányzatot, mely a népvagyonosadás gyarapodásában egy-

¹⁾ Wolf Geschichte der k. k. Archive in Wien. 1871. 4. 103.
s Plencker: Die Geschichte der indirecten Abgaben in Oesterreich, Oesterreichische Revue 1863, III. 97 l.

úttal az államét is látja. Nem a mostani elméletek szemüvegén át tekintve az akkori helyzetet, azt látjuk, hogy a kamara nem annyira «állami érdekeket» vett figyelembe; a fő az, hogy a király rövidséget ne szenvedjen. Olyan forma küzdelem volt az, hogy az adókötelesek s a király egymás érdekét tekintve, egyrésztől nem igen akarnak fizetni s a másfelől a fizetésből engedni, az ország védelme azután mindkét érdeknek enged.

Ferdinánd már 1528-ban igyekezett bizonyos szervezetet hozni be a pénz és adó ügyek kezelésébe. Kincstartóját Gerendy Miklóst utasítja, hogy Nádasdy István budai várnagygyal, Pemfflinger István provissorral, Zubrik Osvald s Török István tanácsosokkal egyetértve adminisztráljanak, vizsgálják meg az adomány-leveleket, szóval a pénzügyi ágak terén rendet hozzanak be. Egyúttal ajánlja nekik, hogy a

Bányákra: Arany, ezüst, só.

Harminczad-ra

Vámra

Halászati jogra s a

Tized ügyre terjeszszék ki leginkább figyelmöket.¹⁾

Véglegesen szabályozza az adó- és pénzkezelést 1531-ben jul. 21-iki rendeletével, mely évtől kezdve a folyó ügyeket a kamara már rendesen viszi,²⁾

¹⁾ Bécsi udv. kamarai Ltár.

²⁾ 1531–1552-ig aránylag igen gyér a kamarai kiadványok száma, ez évtől kezdve azonban már egyenes arányban növekednek.

Irányadó e részben az 1531-ben kiadott utasítás,¹⁾ melynek páriája 1533-ban²⁾ költ. A kamara (Camera Regia Hungarico-Aulica) első elnöke ú. n. praesese Pemfflinger István volt, kinek arczképét munkánk élén rézmetszetben adjuk.³⁾

A Pemfflingerek 1477-ben vándoroltak be hazánkba. Pemfflinger 1477-ben Budán telepedik meg. Egy 1515-iki oklevélben Pemfflinger Márk »de Regedo« jelzővel említettetik. Forrásaink — bizonyíték nélkül — azt állítják, hogy P. János Regensburgból vándorolt be Budára. Fabritius Károly, e család életírója művében azt állítja, hogy »a Regedo« néven nem igazodhatik el; mert van Abaúj-vmegyében Regete s Regettő Sáros-vármegyében, vajjon melyik az? igen bajos eldönteni. Részünkről igen valószínűnek tartjuk, hogy lehetett ugyan Pemfflinger János regensburgi ivadék, de Regedére (Radkersburgnak, Styriában, magyar neve) származhatott, mely Mátyás királynak lévén akkor a birtoka, (kapitánya: Székely András, Aa publica AM.) Magyarországba költözése sokkal indokoltabbnak látszik.

János Budán, mint kereskedő tetemesebb vagyonra tett szert. Kétszer nősült. Özvegye azután Kallintzer Lé-

¹⁾ Országos Levéltár kincstári osztálya: Benignae Resolutiones.

²⁾ U. o.

³⁾ A m. k. pénzügyminiszterium tanács-termében az 1848-ig működött összes kamara-elnökök arczképsorozata látható. Legelső épen a Pemfflingeré; szép másolat, melynek aláírása XVIII-dik századi betűkkel: »Stephanus Pemfflinger Baro in Zitschau. (Csicsó) fit Camerae Praefectus Anno 1531. Administrabat Annis 6.«

nárd polgárhoz ment nőül, ki Ferdinándnak, nagy híve volt. Jánosnak két fia maradt: ¹⁾ Sebestyén és István. Sebestyén Borsod-vármegyei főispánságig vitte s Diós-Győrött 1536. máj. 3-án halt meg. István a befolyásos Rauber Kristóf laibachi püspöknek testvérét vette el. Anyja Orsolya által, ki az udvarnál nagy kegyben volt, elég tekintélyes állást foglalt el. István, Ferdinánd nejének, Annának már a mohácsi vész előtt lovászmestere volt, s később Ferdinándnak a Fuggerekkal való pénzügyi viszonyaiban igen ügyesen viselvén magát, a budai vár provisorává lett, s mint ilyen a magyar pénzügyek kezelésére már 1528-ban nagy befolyásra tett szert. 1531—1532-ben küllői és csicsói báró ²⁾ s a magyarországi jövedelmek superintendense s a kamara ispánja. Mint ilyen 1000 frt sálariumot élvezett: részt vett mindenben, intézte a kamarának actualis jelentőségű ügyeit, s igen becsületesen és híven őrizte a kincstár érdekeit. 1537-ben máj. 21-én halt meg Diós-Győrött. ³⁾

Az ő ispánsága szorosan véve, állami jelleggel nem bír. Inkább Ferdinándnak a főmegbízottja, ki a jövedelmeknek csak inspectora, egyszerűen szerződött egyén. Működése, hű tükre az udvari kamara akkori szervezetének.

¹⁾ Márk a híres szász ispán valószínűleg fivére volt.

²⁾ Pemfflinger szász gróf élete stb. Fabritius Károly. Ak. Ért. IV. 6. 1875. 7—10.

³⁾ 1535. aug. 400 frtot kap »pro honorifica veste hyemali.« 1536. jan. 8. 600 frtot költségmegtérítés czímén: Orsz. Ltár kincs. lt. Ben. Res. Vannak egyéb adatok is, de mi csakis tárgyunk szempontjából foglalkozván életével: ezeket bőven nem részletezhetjük.

Az udvari kamara létesítése nem ment a szorosan vett törvényes formák közt végbe. Csak az 1542: 16. és 45. §§-ok tesznek róla említést. Úgy vették az egészet, mintha valami bizottság ült volna össze, mely az adószedőket figyelemmel kíséri, nehogy a fiscalis érdekeket megsértsék. Az is volt az tulajdonkép, hanem a bécsi udvari kamarához való viszonya fordított a dolgon. S ekkor kezdtek rá figyelmezni.

Az osztrák örökös-tartományi kamaráknak adott utasítások szakasztott olyanok, mint a mienké. Egy forrásuk volt: a király közvetlen tanácsai.

Bemutatjuk a legbővebbet.

Thurzó Ferencz nyitrai püspök elnök, Várady Balázs jászai apát, Wernher György sárosi kapitány, Keserű Ferencz, Cserneki György, Dessewffy János és Szörényi Sebő 1548-ban decz. 12-én a következőket kapják utasításul:

Minden ügy, tanácsban intéztetik el. Elölülője az elnök. Tiszte, hogy a véleményeket megkérdezi, a szavazást elrendeli, s a határozatot a többség elve szerint kimondja.

Az egyes ügyeket szak-előadók (referentes) tárgyalják, kiknek szakbéli véleménye irányadó. A határozatokat a kamara titkára terjeszti fel. Cél nélküli interpellatio tiltva van.

A tanácsosok, vasárnapot és ünnepeket kivéve, mindennap, estve 6 órakor tanácskoznak, mely tanácskozásokban mindegyiköknek részt kell venni, aki indokolás nélkül elmarad, annak fizetéséből vonják le a napidíjat. Az elnök köteles helyetteséről gondoskodni. Évenként egy hónapi szünidőt mindegyik kaphat.

A kamara tárgyalásainak körébe tartoznak: a magyar-, horvát-, szlavo- s erdélyi rendes jövedelmek, valamint minden néven nevezendő várbeli és egyebünne eredhető r.kívüli jövedelmek, melyeknek jogi oldalát is figyelemmel kísérni tartoznak.

Minden a pénz- és adókezelésre vonatkozó régi szokást, nemkülönben az egyes kincstári vonatkozású ügyeket gyűjtsék együvé,¹⁾ minden oly szokást pedig, mely a kincstár érdekeivel meg nem egyezik, változtassanak meg, miről tegyenek jelentést.

Ezután ügykörüket a következő ágazatokra osztja föl.

¹⁾ A Liber Instructionumok. Őriztetnek a kincstári levéltárban.

A pozsonyi magyar udvari kamara ügyköre.

I. Bányák	II. Harmincezd	III. Huszad és vám, só	IV. Kamara-haszna, Lucrum Camerae	V. Városok adaja
1. Puhatolják ki, hol lehetne új bányákat nyitni. 2. Vizsgálják meg, vajjon a Mátyás által elvűl kimondott bányamegváltás, s az Ulászló abrogatója mennyiben érvényesek. 3. Az urbát (bányatizedet) hajtásák be 4. Érczkivétel tilos 5. Hamis pénzverők szemeltartása. 6. Minden bányajogi s kezelési dolgot gyűjtseinek egybe. 7. A bányák felügyelője (Magister Montium) táncosok segélyével működjék: az erdőrendtartást változtassák meg.	1. A bevételi czikkek váma a kincstár nézve kedvezően állapíttassék meg. 2. Főlöszleges harminczadi hivatalokat oszlassanak föl.	3. Söhivatalok	»Lucrum quoque Camerae nrae, quod nobis quotannis debetur, ydem Consiliarii Camerae nrae, etiam si quae aliae contributiones non fuerint, oportuno et debito tempore curent administrari, similiter et census ciuitatum nrarum, et signo sunt alia quae Camerae nostrae ordinarie debentur, contributiones autem Dicarum aliarumque taxarum secundum modum, qui generaliter fuerit constitutus faci aut administrari et quia multa inordinate et damnose in administratione Dicarum fuerint, non modo per Dicatores, sed etiam per alios tam Dominos quam Nobiles ac eorum subditos, qui proventus Dicarum vel vi distrahant, vel fraudem imminuant, Consiliary Camerae nostrae, de aliquo certo modo et ordine cogant, quod talia damna et impedimenta auerti queant, deque eo nos oportuno tempore faciant certiores.« —	1. Rendesen szedjék be 2. Adóhátralék szabályozása. 3. Adómentességi oklevelék revisiója. VI. Állami javak A számadások pontos revisiója

Minden ügyben az alárendelt közegek tanácsával éljenek.

A jövedelmeket Várady Balázs kezelje, ki csak nyugtatóra rendeletre adjon ki pénzt.

Parancsolja, hogy a helytartó a kir. jövedelmekbe ne avatkozzék: ez a kamara tiszte, s csak végső esetben vehesse igénybe a pénztárt.

A kamara titkára: Szörényi Péter, ki az ülések jegyzőkönyveit vezeti, s a kiadványokról gondoskodik. megfelelő segédszeméllyel.

Minden rendeletet az elnök, egy tanácsos s a titkár írnak alá; ha papiros-kiadvány, a kis-gyűrűpecséttel — mely két kulcsos ládában őriztetik, — ha pergamen, kir. aláírással s nagy pecséttel legyen ellátva.

Keserű Ferencz a kamara bevételi s kiadási könyvét vezeti, ezekből mindig pontos kivonatot kell készíteni, a hiányt világosan jelezni, s a követeléseket nyilván tartani.

A tisztek csak ellenőri jegyzés mellett adhatnak ki pénzt: a hol ellenőr nincs, ellennyugtát kell adnia.

Minden tiszt (officialis) személyével és vagyonával felelős. A tanácsosok mindig számon kérhetik az ügyek állását, melyekről bizonyos napokon jelentést kell tenniök.

A fizetőmester negyedévenként kimutatásokat készít, ezt a kamarához fölülvizsgálat végett beterjeszti, honnan a Felségnek mutatják be.

Hátralékot csak a Felség engedhet el.

A fölmentő leveleket a kamara elnöke, egy tanácsos, s a titkár állítja ki.

Pontatlan adószedők ellen indítsanak vizsgálatot.

Csakis biztosítéki összeget, vagy jótállókat kimutatni tudó egyéneket alkalmazzanak.

Magszakadás, vagy hiűtlenség miatt birtoktalan jószágokat azonnal foglaljanak el.

Bírsági ügyek, zálog-levelek, s minden egyéb fiscalitási ügyek egy könyvbe íratassanak.¹⁾

Fiscalitási ügyekben a jogügyek igazgatójának tanácsát kérjék ki: s ügyeljenek a kincstár anyagi érdekeire. Ha pl. fölszerelt várak adatnak zálogba: részletes inventariumot készítsenek s azt két példányban állítsák ki.

A várak zálogbirtokosait kísérik figyelemmel, hogy a fölszerelésre legyen gondjuk.

Az állami javakon a vadászati jogot csakis a praeffectusok s a tisztek gyakorolhatják.

A fontosabb ügyekben a Bécsben székelő Consilium Cameraehez tartoznak fordulni.

E szabályokat minden negyed évben olvassák fel s tartsák meg pontosan.²⁾

E szabályzatban a mai hivatalos ügyvitelnek alapjait látjuk lerakva. Alapelv: minden hivatalos cselekvényt okmánynyal kell igazolni, a revisio, s a könyvek pontos vezetése. Hivatalos nyelv a latin, a bécsi kamarával németül leveleznek. Alsóbb rangú tiszteknek magyarul is adnak utasításokat, s ezek ugyancsak ma-

¹⁾ A kincstári Liber Regiusok kezdete. Az Orsz. Levéltár kincst. oszt. 1552-ön kezdődnek, s másolataik meglehetősen épen, mindmáig megvannak.

²⁾ Országos Levéltár: kincstári osztálya Benignae Res. 1548.

gyarúl válaszolnak, mint pl. Liptay György még 1590-ben is.¹⁾ A szepesi kamara iratai közt rendkívül sok a német kiadvány. A bécsi udv. kamaránál s a hadi adó külön²⁾ kezelésénél magyarokat is alkalmaztak.

Ami a kamara-hasznának kivetését illeti, azt az év elején teljes ülésen határozták el. A szakelőadó előirányzatot készített, ezt azután észrevételekkel kísérve fölküldötték Bécsbe: ott vagy helybenhagyták, vagy pótlás végett visszaküldötték. Ha jóváhagyták, a kamara az egyes vármegyék adószedőire írt, megszabván a határidőt. Ezek az adót behajtották, s kimutatások kíséretében a behajtás eredményeit a kamarához fölterjeszték. Az illető előadó jelentést tett a jövedelemről, s ehhez képest vagy fölmentették a dicatort, vagy pedig újabb instructiót kapott, hogy mit tegyen a hátralékkal.³⁾

A befolyt összeg az ú. n. dicától, vagyis rendes contributiótól külön választatott, s mint pénzalapra, a király egyes fizetéseket erre utalványoz.

»A kamara hasznát pedig, mely nekünk amúgy is kijár, ezen tanácsunk, ha contributió nincs is kivetve, a kellő időben szedje be, nemkülönben a kir. városok adaját is,« — így szól az 1549-iki utasítás.⁴⁾ Ezt úgy kell értenünk, hogyha contributiót rendel a törvény, — a befolyó összegből a kamara hasznát kiválasztják, s mint kir. jövedelmet külön kezelik, a contributiót pedig

¹⁾ Okl. Függ. XCIV.

²⁾ Bécsi kam. Ltár.

³⁾ Orsz. Ltár: kincst. oszt. Ben. Res. és Expeditiones Camerales.

⁴⁾ U. o. Ben. Res. 1549.

a kiszabott czélra fordítják. Ha contributiót nem szednek : a kamara - hasznát a maga rendi és módja szerint exequálják.

Így történt 1545-ben, így 1547, s 1548-ban.¹⁾

Mindamellett is nem sok volt a kamara-haszon jövedelme. 1544-ben maga Ferdinánd azt írja a kamarának, hogy a kamara-haszna a beszédése körül fölmerülő költségeket sem fizeti ki.²⁾ Azután még a legtekintélyesebb egyének sem számoltak be rendesen a beszédett pénzzel.³⁾ Az összes jövedelem is csekély; 1549-ben 179,805 frt 65 denár, elgondolhatjuk a kamarahaszon arányát.⁴⁾ Az adó-kezelésen a kamara épen korlátolt hatásköre, s alárendelt helyzete miatt igen keveset tehetett. A legcsekélyebb refom háromszor-négyszer vitattatott meg, s ha elfogadták is, »in alto loco«, foganatja nem volt. 1550-ben a bécsi kamara rendeletet ad a m. kamarának, hogy a m. cancelláriának pénzügyi tartalmú parancsait csak akkor fogadja el, ha a bécsi kamara ellenjegyzí.⁵⁾ Ez bővebb magyarázatra nem szorúl: élesen jellemzi a magyar kormányzati közegek önállását.

Ferdinánd bár nem osztogatta bőven az adó-menteségi szabadalmakat, de egyes esetekben megtette: megjelesül az ó-budai apáczák irányában régi levelök értelmében, s fölmenté Rozsnyót 1560-ban, mikor nagy tűz-

¹⁾ Ferdinandi regis Decr. VIII. art. 40. Decr. X art. 8. Decr. X. art. 8. Decr. XI. art. 23. s a kincstári levéltárban a Ben. Res. és Exp. Cam.

²⁾ Okleveles Függelék LXXXVIII.

³⁾ U. o. XCL.

⁴⁾ Bécsi udv. kam. levéltár

⁵⁾ U. o. 1550. dec. 20.

•vész érte¹⁾, Kassát 1531 s 1552-ben.²⁾ A régente szél-
tében engedélyezett kiváltságot azonban, hogy a városok
birtokaiktól kamara-hasznát nem fizetnek az 1542. évi De-
cretum ugyancsak megszorította.

Kapcsolatosan a pozsonyi kamarával működött a
szepesi kamara, ugyanily szervezettel, csak hogy a po-
zsonyinak alárendelve. A kamara-haszná kezelése telje-
sen megegyez emezével. Hatáskörébe tartozott: Bereg,
Gömör, Thorna, Szabolcs, Zemplén, Abauj, Zathmár,
Közép-Szolnok, Pest, Solt, Heves, Szepes, Sáros, Ugoesa,
és Borsód, Zemplén-vármegyék területén³⁾ a subsidium
beszedése, igazgatása. Hozzá tartozott a munkácsi,
szathmári, pataki s ónodi uradalmak törvényke-
zési joga, nemkülönbén Szendrő, Szádvár, Krasz-
na, Horka s Putnok vára földjeivel. Tényleg ez a
szepesi kamara nem egyéb a mai pénzügyigazgatóságok-
nál, de az akkori felföldi viszonyok bizonyos önállóságot
kölsönöztek neki.

A kamara-hasznára nézve egy XVI. századbéli szepesi
kamarai emlékirat így szól: »Lucrum Camerac das hat,
gleichwol die Camer seyde sie aufgericht, nie eingenommen,
entschuldigt sich E. Acht. (Uraságodnál) habens auf den
Landtag aufgehoben, und werde neben der andern Bewilli-
gung einbracht. Dica. Die bringt mehr und wenig nach
der bewilligung des Landtags.«⁴⁾

¹⁾ Okleveles Függelék. LXXXIX. XC. XCII.

²⁾ U. o. XXVIII.

³⁾ Kincst Ltári adó-kimutatások. A pozsonyihoz számítta-
tott: Vas, Soprony, Mosony, Zólyom, Hont, Árva, Pozsony, Zala,
Nyitra, Komárom, Esztergom, Trencsény, Nógrád, Thúrócz és Liptó
vármegye.

⁴⁾ Orsz. Levéltár, cancellariai osztálya, Particular. II. 467.

Ferdinánd korában még az erdélyrészi pénz- és adóügyek, is egyideig szorosabb magyar értelemben vétettek. A magyar udvari kamarának adott utasításokban mindig szerepel az erdélyi huszad, bányák stb. Nagyobb jelentőséget nyer Erdély finanziaja, mikor Castaldo rábeszélésének sikerült Haller Pétert rávenni, hogy az üres kincstárnak igazgatóságát fogadja el. 2200 frt évi — rendesen kifizetetlen — salariummal 1552 okt. 20-án kinevezték.¹⁾ Némi világot vet az akkori állapotra Ferdinánd utasítása, melyet Bécsből 1553. jun. 25-én intézett Hallerhoz.

A kincstartóság áll: a kincstartóból, ki a jövedelmeknek mintegy főfelügyelője. Ellenőre Pesthy Gáspár. Ezenfelül két szaktanácsos működik oldala mellett. Alárendeltjeik: az egyes tisztek, officialisok, kik kamara-ispánoknak is neveztetnek. Ezek a pénzzel hónaponként beszámolnak s minden év harmadján jelentést adnak be.

Jövedelmi források:

1. S ó. A kamara: Torda, Kolos, Deés és Víz-Akna, mely kamarákban nem nagy a rend. A király figyelmezteti Hallert, hogy ne engedje meg a tiszteket lebzselni, mint eddig, hanem szorítsa őket az aknák megvizsgálására.

2. B á n y a j ö v e d e l e m: Arany-, Ezüst-, mosás, cément, pénzverés és váltás.

3. V á r o s o k a d a j a.

4. 50-ed.

¹⁾ Szilágyi S. Erd. Országgy. Emlékek. I. 374 Engel. Geschichte des Ung. Reichs III. 4— 120. Orsz. Levéltár Cancell. oszt. Conc. Fase. I. Ad. ¹⁰¹ 525.

5. Szeben, Brassó vámjától huszad.

6. A három nemzet adaja, s censusa.

7. Egyebek.

A többire nézve pedig általános szabványokat ír elő.

A kamara-haszna ez időtájban egy kialvó félben lévő mécshez hasonlít: gyengén lobog, de tartósan, mert a kanócza igen erős. Ez a kanócz: a régi törvényes szokás.

Ily értelemben folyt az 1563 tárgyalás is, melyben az eddigi szokás törvényerőre emelkedett.

A folytonos rendkívüli segély már annyira kiszorítja a kamara-hasznát, hogy félő lehetett, miszerint az egészen egybe fog olvadni azzal. Ez okból szóba jött, hogy a kamara-hasznát országgyűlésen kívül is lehessen szedni. A magyar tanácsok azonban ellenezték e tervet s így az elejtetett.

A király hitelesen tudomást akarván szerezni a magyar pénzügy állapotáról, fölhívta a Pozsonyban székelő kamarát, hogy adja elő nézetét az ország pénzügyeiről.

A kamara 1563. júl. 31-én tartott ülésében részletesen kifejté nézeteit, a kamara hasznát illetőleg pedig határozottan a mellett van, hogy »omni via ac ratione in usum pristinum esse reuocandum« azaz hajtassék be országgyűlési határozat nélkül is. Egyúttal fölhívja a király figyelmét a számos visszaélésre, mely a porták összeszámításánál szokott előfordulni. Néha 40—60 porta után csak 6-an, 10-en fizetnek adót. Ez a földesurak műve, kik annyit vallatnak be a bírák által, a mennyi nekik tetszik, az eltitkolt porták után pedig maguk szedik az adót.

E káros visszaélésnek elejét köll venni. Minden jobbágy, ki censust fizet földesurának s 6 frtnál többet érő vagyonnal bír, adózzék, az adószedő egy esküdt nemessel járja be az adózó falvakat; jutalma a megadóztatott falvak arányához képest állapittatik meg. Kétség esetében a szomszédok esküje dönt. A kézművesek ezen túl adókötelesek legyenek. Ezután kiterjeszkedik a hátralékokra, a vámok s harminczadok kérdésére s érdekesen tünteti föl az akkori adóviszonyokat.¹⁾

A király a pozsonyi kamara fölterjesztését az udvari kamarához (Hofkammer)²⁾ tette át véleményadás végett. A kamara nyereségére nézve ez is úgy nyilatkozik, hogy a korona jogára, s ennek visszaállítására kell törekedni. E végből a király ne kérje a rendektől ennek megerősítését, hanem egyszerűen csak mondja ki, mint kir. határozatot. Nyerje meg e célra a főurakat s némely tekintélyesb alispánt. Ajánlja a fogyasztási adó behozatalát is.³⁾

A pozsonyi kamara, bár több rendbeli kifogást emelt, a kamara haszna ügyében nyilvánított nézetet a magáévá tette.⁴⁾

A királyi előterjesztést tehát ez értelemben szerkesztették. A rendek szept. 21-én tárgyalták azt érdemlegesen. Egyhangúlag elismerték az előterjesztés jogi helyes-

¹⁾ Dr. Fraknói Vilmos: Magyar országgyűlési emlékek IV. kötet, a bevezető magyarázatok 399—401 l. s Irományok XXI. sz. 510 l.

²⁾ Ennek nagyérdekű irományai a bécsi cs. és k. pénzügy-miniszterium levéltárában őriztetnek.

³⁾ Ld. Fraknói u. o. 401—2. irom. XXII. 519. A király a fogyasztási adók kérdését elejté.

⁴⁾ U. o. 402. és irom. XXII. aug. 18.

ségét, de a régi szokás érdekében fölkérték a királyt hogy a megajánlott dicába tényleg a kamara-haszna is értessek.¹⁾

A király a (kerületi táblák) végzéseit a pozsonyi kamarához utasítá, ez erre azt jegyezte meg, hogy a király megnyugodhatik a rendek végzésében, csakhogy kössék ki határozottan, hogy a *Lucrum Camerae* külön szedessék, ha dica nincs is kivetve.²⁾ A király ennek következtében belenyugodott s ily értelemben jött létre az 1563-iki nov. 13-án a határozat.

Miksa király idejében e törvényczikk értelmében kezelték a kamara hasznát. 1566-ban pedig ismét megerősítették a törvényt.³⁾ Szabályozta egyúttal a mentességet: molnárok és szabadosok fizetik, birtoktalan szénégetők, favágók és szolgák nem.⁴⁾ Nyomós ok volt a fölmentésre nézve az elemi csapás, kivált az akkor tájban nagyban pusztító tűzvész, minek oka az építkezés rosszasága. Nálunk még faházak voltak, holott Németországban szeltében kőházak épültek.

A vármegyék már Miksa idejében zúgolódtak a kamara haszna kirovása ellen. Ha a király panaszkodik, hogy a *contributio* szűken folyik be, s a végeket nem lehet megerősíteni, azt vetik ellenében, hogy hisz rendelkezésre áll a német birodalmi segély. 1548—1567-ig a

¹⁾ Fraknoi i. m. 402 l. és irományok XXIII. aug. 18.

²⁾ U. o. 423 l. irom. XXIII—XXX. l. »Sajnos — úgymond a szerző, — hogy a teljes fölterjesztéseket nem őrizte meg a bécsi titk. ltár.«

³⁾ Decr. VI. 1574.

⁴⁾ Kincs. ltár Benig. Res. fol. 217.

német birodalom 1.553,381 frt 56 krnyi török segélyt adott. Ebből:

Bécs erősítésére	1.020,979 frt 12 kr.
Győr »	290,446 » 5 »
Komárom »	208,508 » 7 »
Sziget »	2,000 » — »
Bihács »	905 » 3 »

fordítottak. (Bécsi udv. kamara lt.) Kemény parancsot vévén a contributiót csak megfizették, de a kamara-hasznát csak ímmel-ámmal.

Aztán a kezelésben számos rendetlenség fordult elő, a miről a király gyakori panaszai tanúskodnak.¹⁾ A pénzlábat illetőleg, Miksa alatt 10% lerovással fogadták el a mi tallérjainkat, valójában tehát csak 90 denárt értek, forintosunk értéke 102—105 krajezár között ingadozott.²⁾ Ez érték-csökkenés folyvást ugyanaz maradt, s a kamara-haszna is ilyen arányban állt a pénzértékhez.

Rudolf király idejében sem változtak jobbra a viszonyok. Folyvást a dicával együtt szedetik be.³⁾ Éppen ez okozta azt, hogy mikor dica nem volt kivette, a vármegyék vonakodtak külön megfizetni a kamara-hasznát, rengeteg a panasz e miatt az adószedők részéről, kivált 1588-ban, midőn minden fenyegetés daczára sem akar nehány vármegye fizetni.⁴⁾

¹⁾ U. o. Fol 77 stb.

²⁾ Becher i. m. I. 1. 23 l.

³⁾ Rudolphi redis Deer. II. anni 1562. art 1. Decr. III. anni 1583 art. 1. Decr. 1588 art 12. stb. A törvényeket híven idézve, commentár nélküli képet ad Kiss János id. m. 75—107 ll.

⁴⁾ Kincst. ltár: Acta publica N.P. s számos egyéb adat az országos ltár.

Az állami jövedelmek ez időbeli állapotjára nézve érdekes képet nyújt azon előterjesztés, melyet Révay Péter, Melith István s Herberstein Felicián orsz. biztosok tettek az ország átlagos bevételeiről.¹⁾

E szerint az ország adóterülete Liptótúl Erdélyig terjed. 1587-ben a bevétel 413,237 frtra rug. Nyolcz jövedelmi forrást különböztet meg: I. A harminczadot II. A tizedet III. A megyék dicáját. IV. A sót. V. Rozsnyó censusát. VI. Kamara hasznát. VII. Megyék rendkívüli segélyét s a városok adaját. VIII. A taksát. A kiküldöttek az egyes tételek megállapításában három év átlagos jövedelmét vették alapul.

A harminczad átlag 28,363 frt 33¹/₂ denárt jövedelmez. A várterületek: Tokaj, Szendrő és Szathmár egy évi jövedelme 21,850 frt 45 denárt adnak.²⁾ A tized Egerben 10,625 frt 18²/₃ denárt, Erdélyben (haszonbérben) 5565 frt 33 denárt jövedelmez.

A kamara-hasznára nézve azt jegyzi meg a bizottság, hogy a folytonos pusztítás és inség által anyyira meggyérült a lakosság, hogy legtöbb helyen lehetetlen kitudni a porták számát,³⁾ s a vármegyék sem küldtek be pontos eredményeket. Az 1587. összeszámitás

¹⁾ U. o. Fasc. 39, nro 9.

²⁾ Egyes várak fenntartása a hozzájuk kapcsolt területből került ki. A végvárak állapotát is említi a jelentés. Bécsi udv. kam. lt.: 1587. kimutatás.

³⁾ A porta a török hódoltság alatt már csak ideális értelmében vettett, többé nem kaput értettek alatta, hanem telket, melyen 4 saját ekéjével dolgozó jobbágy lakott, vagy 8 féltelkes jobbágy s 12 zsellér. Ld. bővebben a Corpus Juris czikkeit, 1609: 62, 1613: 4, 1647: 36 stb

szerint adózik 7843 porta, nem adózik 8899 $\frac{3}{5}$; a jövedelem 3208 frt 72 kr. a török hódoltságbelieknél, ha két portát számítunk egyre 2524 frt 32 denár a bevétel.

A megyék adajából 1550 frt a jövedelem, a sóból 500 frt (!) Rozsnyó censusa: 384 frt 80 denár, a dica 25515 frt $73\frac{1}{3}$ denár, a taksa 1500 frt, összesen: 101,108 frt $83\frac{1}{2}$ kr., a hátralék pedig 177,451 frt $2\frac{1}{2}$ d. A kamara-haszna oly csekély összeget képvisel a kimutatásban, hogy folytonos apadása szemmel látható.

Az udvari kamara e hátralékokkal szemben érelyes eljárást javasolt,²⁾ mely meg is törte a vármegyék konok tagadását.³⁾ Kitűnnek a hátralékosak közül: Nyitra-, Liptó-, Pozsony-, Pest-, Heves-vármegyék.⁴⁾

A kamara-haszna egyrészt a kir. udvartartás költségeire, másrészt országos költségekre fordított.⁵⁾

Nagyon meggyűlt a baja a kamra-haszna behajtásával a szepesi kamarának, az ennek hatósága alatt álló vármegyék épen nem akarták fizetni az adót.⁶⁾ Húzzák halasztják a fizetést, ha másként lehet, s végre is fölmentésért folyamodnak; természetesen siker nélkül.⁷⁾ Az adószedők szigorú rendeletet kaptak, hogy régi sza-

¹⁾ Tetemes összeget képviselt a püspökök, apátok és főuraknak, mint főbänderialistáknak váltságösszege is. V. ö. Acta publica f. 46. nro 48. Ld. Századok 1877. f.

²⁾ Kincst. ltár, Ben. res. 1590. fol. 118.

³⁾ Acta publica f. 40. f. 30 stb.

⁴⁾ B.R. fol. 284. dec. 12. s Nyitra-vmegye ltára f. 20. nro. 22—25.

⁵⁾ Kincst. ltár Benignae res. fol. 181. 1590.

⁶⁾ U. o. fol. 97. 1590.

⁷⁾ U. o. fol. 174. 1590. s Exped. Cam. 1590. máj. 17. — még a nagy nyomortól sújtott Zágráb és Varasdót sem mentik föl.

badalmakra semmit sem adjanak, kivén, ha átiratnak, mint az ó-budai apácáké 1578-ban ¹⁾ — s mégis elég számos fölmentéssel találkozunk. Kivételes esetet nem értünk, mint pl. a Pozsony városaét 1591-ben. ²⁾

Hiába inti őket a király az összes vármegyékhez intézett leírataiban, a törvényre, hiába inti őket az ország szomorú állapotára, hogy »Isten után ettől függ sorsuk« ³⁾ egy év múlva ismét új intézés szükséges. ⁴⁾ A vármegyék egyszerűen tagadják a törvényt, — a nagy dica különben is nyomós mentségökül szolgálván, s mint Vas, a karhatalommal is daczol. ⁵⁾ Pozsony húzza, halasztja, de végre enged. ⁶⁾ Vonakodik Zólyom, Veszprém, Bars, Nyitra, egyhangúlag s egyetértőleg hangsúlyozván, hogy a kamara-haszna a dicába betudatott. ⁷⁾ Zólyom két évi hátralékot végre megfizet, de a harmadik évre szólót megtagadja. ⁸⁾ A kamara haszna elvégre oly csekély lesz, hogy alapjából még egyszerű fizetéseket sem mer az udvar utalványozni. ⁹⁾

A törvénykönyvben utoljára 1593-ban említetik a a contributióval és dicával együtt, mikor még a portai

¹⁾ Okleveles Függ. XCIII.

²⁾ Bécsi udv. kam. lt.

³⁾ Ben. Reg. fol. 222. U. o.

⁴⁾ Okl. Függ. XCVI.

⁵⁾ U. o. XCIX.

⁶⁾ Exped. Cam. 1590. okt. 17., 1591 okt. 24. s okl. Függ. XCIV.

⁷⁾ U. o. oct. 23.

⁸⁾ XCV. XCVIII.

⁹⁾ C.

¹⁰⁾ Rudolphi regis. Decr. 1593. art. 3. Okl. függ. CII.

lajstromokat sem akarják elkészíteni.¹⁾ A kamarai actákban utoljára 1595-ben fordul el, mint adóhátralékot emlegetik ugyan még a XVII. század elején is, de ez évtől fogva ténylegesen ily czímen semmi sem folyt a kincstárba.

A folyvást rosszabbuló helyzettel szemben történtek ugyan egyes javaslatok, de a dica s a contributio törvényszabta úton már annyira rendessé alakult, hogy a XVII. század dereka táján a kamara-haszna neve sem fordul elő; mint netán, de csak szükség esetén igénybevehető segílyt egy 1688-iki oklevél említi. .

*

Munkánk végére jutottunk. A kamara-haszon 253 év viszontagságai után a XVI. század végével megszűnik. Kezdődik, mint általános pénzváltási mozzanat, mely Magyarországon váltság czíme alatt telekadóvá fejlődik, s mint ilyen, majd teljes érvényében fönn tartva, majd újabb alakulásoknak miatta, a többi adók által háttérbe szorítva, vörös fonalként húzódik végig a magyar pénz- és adóügy történetén, jelezve a nemzet vagyonosodásának, majd szegényedésének változásait.

A kamara-haszna, mint elnevezés a múlté: a fogalom, s annak eredményei, maradjanak meg mindaddig, míg magyar állami jövedelmekről emlékezet lesz.

Úgy legyen.

¹⁾ Acta publica f. 32. nro 5. A következő években már oly módon hivatkoznak ez évre, a mikor kamara haszna, mint tényleges bevétel megszűnt.

www.libtool.com.cn

OKLEVELES FÜGGELEK.

I—CII.

www.libtool.com.cn

I.

*1321. jun. 20. I. Károly király, tekintvén a kassaiak sok-
némű érdemeit, városukat s annak birtokait a lucrum
camere s a collecta fizetése alól fölmenti, s a pénzbevd-
lást szabályozza.*

Karolus dei gracia hungarie, dalmacie, croacie,
rame, seruie, gallicie, lodomerie, comanie bulgarieque
Rex. Omnibus Christi fidelibus, tam presentibus, quam
futuris presentem paginam inspecturis salutem in om-
nium saluatore. Cum in multitudine plebis regum honor
et gloria fameque praeconium non modicum attollatur,
taliter et tam benigne regalis circumspexio suum debet
adhibere subiectis remedium, vt populi beneficiorum lar-
gitate iniutate numero semper et fidelitate augeantur.
Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus
peruenire. Quod nos consideratis fidelitatibus et serui-
ciorum pensatis meritis dilectorum et fidelium hospitum
nostrorum de Cassa preclaris, quibus ijdem a toto eo
tempore, quo in Regnum nostrum Hungarie iure et ordine
geniture nobis debitum nutu diuino intrauimus in nostris
et ipsius Regni nostri negocijs et agendis tam prosperis,
quam aduersis dubijs fortune casibus se submittendo et

sua exponendo cum sumpme fidelitatis studio et votive sollicitudinis diligencia locis continuis et temporibus opportunis, que per singula suo modo longum esset enarrare et presentibus inseri tediosum, meruerint complacere et se reddere gratiosos, volentes per tot et tantis fidelitibus paucis de pluribus, hic generaliter enumeratis eisdem regio occurrere cum fauore, hanc de regie nobilitatis benevolentia, que in beneficijs suis fidelibus largiendis continuum debet sumpmere incrementum et ex officio sibi incumbenti vnus cuiusque merita pensare et hijs quas opera sue virtutis regali remuneratione dignos efficerunt, grata redde praeemia meritorum gratiam eisdem duximus faciendam, quod ipsi ab omni lucri camere nostre in eadem ciuitate et prouincia existentis et collecta singulorum dimidiorum fertonum argenti ratione lucri ipsius Camere nostre exigenda in filios filiorum et heredum successores perpetuo exempti et excepti prorsus habeant. Ceterum quia tres de eorundem hospitum nostrorum certo cercius libertate extitimus, ymo sumus informati et edocti in hoc videlicet, quod denarij dicte Camere nostre noui nonnisi sex septimanis in medio ipsorum currere debent et cambiri volumus eosdem in suis libertatibus pacifice et quiete conseruare intendentes, quam homines extranei quicunque vel in eadem prouincia existentes negociacionis necessitatis cuiuslibet vel contractus causa in antedictam ciuitatem nostram Cassa venire et intrare volentes a die, quo noui denarij iam dicte Camere nostre currere sollepniter (így) incipiunt et cambiri annuatim sex septimanis immediate subsequentibus et non ultra secundum

libertatis praerogativam hospitem praefatorum lucrum Camere dare et soluere teneantur, transactis uero ipsis sex septimanis iidem et hospites memorati cum auro, argento grossis uel quibuscumque monetis uendiciones, empciones et negociaciones quascumque faciendi et iuxta sua beneplacita exercendi liberam habeant facultatem. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti uiri magistri Johannis Albensis Ecclesie prepositi Aule uostre nicecancellarij et Archidiaconi de Kukuléu dilecti et fidelis nostri. Anno domini Millesimo trecentesimo uigesimo primo, duodecimo kalendas Junij Regni autem nostri Anno similiter uigesimo primo.

(Eredetije hártján, kettős kir. pecséttel megerősítve Kassa sz. k. város levéltárában, titkos oszt. Contributio-nalia 1. Ennek 1323-iki átirata u. o. Contr. 2.)

II.

1341. július 25. Esztergom. Csanád esztergomi érsek ráír Chempelein Endrére, a szerémi és pécsi kamarák ispánjára, hogy a Nyúlak-szigetebéli apácák jobbágyaitól, szabadalmaik ellenére a kamara-hasznát ne szedje; Michaelnek, az érseki embernek meghagyja, hogy a nevezett jobbágyok között pénzt ne váltson, lévén az az apácák földesúri joga.

Chanadinus dei et apostolica gracia archiepiscopus Strigoniensis, locique eiusdem comes perpetuus, prouido uiro et honesto magistro Endre

Chempelino comiti camerarum regaliū Syrmienſis et Quinqueeccleſienſis et procuratoribus ac vices ipſius gerentibus dilectionem et amicitiam pleniorē. Ex queruloſa ſupplicatione religioſarum dominarum ſanctimonialium de Inſula leporum Regijs auribus extitit inſtillatum, quod vos iobagiones ipſorum et ad eas pertinentes contra formam priuilegiatę libertatis earum, ratione lucri camere agrauare intenderitis, cum tamen regia benignitas iobagiones earundem ſanctimonialium et ad ipſas pertinentes in ſuis priuilegiatis libertatibus indempnes velit conſeruare. Super quo veſtre amicicie mandamus diligenter per preſentes, quatenus predictarum dominarum iobagiones ad ipſasque pertinentes ratione lucri camere contra priuilegiatam libertatem earum in nullo debeatis agrauare. Cum et quorumlibet priuilegiatam libertatem iuxta, tenorem litterarum conductionalium ipſarum Camerarum ueſtrarum teneamini indempniter conſeruare. Aliud non facturi prout eciam in litteris regalibus indebitis contineri. Tibi autem Mychaeli homini noſtro cum eodem comite camere procedenti, firmiter praecipientes mandamus ne ad exigendum lucrum camere cum eodem comite camere, vel procuratoribus ipſius in medium iobagionum dictarum dominarum contra precepta regalia et tenores litterarum conuentionelium eiſdem camere in preiudiciū priuilegiatę libertatis earundem dominarum accedere preſumpſas vlllo modo denarios autem ſeu monetas regias per totum regnum ſuum currere et cambiri ſtatutas in medio iobagionum earum currere facias et cambiri prout eciam eidem domine ſanctimoniales id facere regie maiestati aſſumpſiſſent. Datum

Strigonij. In festo beati Jacobi apostoli, Anno domini
M^{mo} CCC^{mo} X^{lmo} primo.

(Eredetije hártján, rányomott pecsét töredékeivel a
m. k. orsz. Ltár kincst. oszt. Mon. Pos. f. 64. nro 8.)

III.

1341. *julius 30. Vyssegrád. Tamás erdélyi vajda szol-
noki ispán, Chempulini Endurlin mesternek, a pécsi és
szerémi kir. kamarák ispánjának meghagyja, hogy a
Nyúlak-szigetebéli apácák jobbágyaitól a „kamara-hasz-
nát“ ne szedje.*

Thomas Woyuoda Transsylvanus et co-
mes de Zonuk dilecto sibi et amico magistro Endur-
lino dicti Chempulini comiti camararum
regalium Quinueecclesiarum et Syrmien-
sium aut pro tempore constituto et eius procuratoribus
dileccionem cum salute. Noueritis, quod religiose domine
sancte Moniales de Insula Leporum Instru-
mentis eorum priuilegialibus mediantibus multum effica-
cibus domino nostro Regi et suis Baronibus euidenter
declararunt, vt lucrum Camere regie sui Iobagiones
vbique in Regno constituti soluere non tenentur et simi-
liter idem dominus noster Rex commisit, vt nec soluere
teneantur, nec deinceps debeant. Ideo auctoritate iudicia-
ria, qua fungimus nobisque commissa, vobis iniungentes
mandamus, quatenus lucrum camere regie, prout in litte-
ris regalibus super hoc idem vobis destinatis videbitis
contineri, super Iobagiones predictarum dominarum sub

cameris praedictis constitutos exigere uel exigi facere, nullatenus presumpmatis. Tibi autem, homini nostro cum eodem comiti camere regie procedenti, similiter praecipimus, vt ad exigendum lucrum camere ad Jobagiones dictarum dominarum, vbique in Regno existentes ire non praesumpmas. Datum in Wysegrad, quinto die festi beati Jacobi apostoli. Anno domini M^{mo} CCC^{mo} X^{mo} primo.

K i v ő l : »pro lucro camere« »kamara haz« (Eredetije hártján, rányomott pecsét nyomaival, a m. k. orsz. ltár kincst. oszt. Mon. Pos. f. 64. nro 9.)

IV.

1342. jun. 22. Dömös. I. Károly király Szatmári Miklós mesternék, a budai és esztergomi kamarák ispánjának meghagyja, hogy az egyházak, nevezetesen a Nyúlak-széki apóczák jobbágyságait kamara-haszon örve alatt ne szarolja s az ilykép elvitt 19 ökröt adja vissza.

Karolus dei gracia rex hungarie fideli suo magistro Nicolao dicto de Zothmar comiti camerarum suarum de Buda et de Strigonio salutem et gratiam. Tue fidelitati constat euidenter, quo pacto et qua interposita condicione comitatus camerarum nostrarum a nobis conduxistis tam quoslibet homines specialiter ecclesias dei super facto lucri camere privilegiatas habentes libertates contra privilegiatam eorum libertatem in nullo vales molestare solum quod ipsi tales, privilegiata scilicet fulci libertate in eorum tenutis et iobagionibus camere nostre monetas currere faciant et

cambiri, sicut littere nostre convencionales statuta camere continentibus plenius exprimunt factum camere nostre prenotatum et quia nos nullius specialiter ecclesiarum dei libertates priuilegiatas, quibus rationabiliter fruuntur infringere volumus tibi alicuius hominis et ecclesiarum libertatem eo magis infringere non luet, nunc autem ex quaerulosa notificatione religiosarum dominarum sanctionialium de insula leporum datum est nobis intelligi, quod tu eas et earum iobagiones praetextu lucri camere plurimum agrauassetis, iobagionum earundem pignora contra priuilegiatam ecclesie ipsarum libertatem recipi faciendo que quidem priuilegia per ipsas dominas nobis et praelatis ac Baronibus nostris publice fuerunt exhibita, que eciam tibi exhibita fuisse putamus per easdem igitur tunc fidelitati tue firmiter precipiendo mandamus, quatenus dictas dominas et earum iobagiones ratione lucri camere molestare contra priuilegiatam ecclesie earum libertatem non praesumpmatis sed decem et nouem boues iobagionum ipsarum dominarum quos pro pignore recepisse dici eisdem dominabus uel ipsarum iobagionum (igy) reddas et restituas sine dampno, quia eedem Domine monetas nostras in medio iobagionum earum vbique currere et per eosdem cambiri facere nobis assumpserunt, aliud in nullum casum facias inpremissis. Datum in damas, sabbatho proximo, Ante festum natiuitatis Johannis Baptiste. Anno domini M^o CC^o C. X^{lmo} secundo.

Kivülről XV. századbeli betűkkel: »k a m a r a h a z n a r a« latinúl: fideli suo magistro Nicolao dicto de Zothmar, comiti camararum suarum de Buda et de Strigonio.

Comissio Archieppi et Woywode coram alijs praelatis et Baronibus.

(Eredetie hártván, a m. k. orsz. ltár kincstári oszt. rányom. pecs. Bud. Mon. 7:14:nro 15.)

V.

1342. jun. 23. I. Károly király a szerémi, pécsi, budai esztergomi: úgy a többi kamarák ispánjaival tudatja a ny.-szbeli apácák jobbágyainak mentességét a kamara-haszon alól.

Karolus dei gracia Rex hungarie, Fidelibus suis magistro Endre Chempelyno comiti camararum suarum de Buda et de Strigonio ac alijs quibuslibet camararum comitibus vbilibet et in quibuslibet comitatibus in Regno suo nunc constitutis et in futurum constituendis ipsorumque vices gerentibus quibus presentes ostenderentur salutem et gratiam. Conqueruntur nobis religiose domine sanctimoniales in claustro beate virginis de insula leporum existentes, quod vos Jobagiones earum et ad eas pertinentes ratione lucri camere contra ipsarum priuilegiatam libertatem molestare seu aggrauare niteremini. Cum tamen nos ipsas dominas et earum iobagiones vbilibet existentes in nullis factis seu causis contra earundem priuilegiatam libertatem aliququaliter velimu smolestare, volumus igitur et vestre fidelitati ae cuilibet vestrorum firmo edicto Regio precipientes mandamus per presentes quatenus predictas dominas et earum iobagiones ac ad easdem pertinentes pre-

textu lucri camere contra sepedictam priuilegiatam earum libertatem molestare perturbare, seu aliquo modo aggrauare non presumptis lucrum camere super iobagiones earum et ad easdem pertinentes vbique et in quibusuis comitatibus existentes non recipiendo, quia sepedicte religiose domine nobis et prelatibus et Baronibus nostris firmiter assumpserunt, vt denarios seu monetas nostras de nouo fabricatas inter iobagiones earum et in eorundem medio currere et cum eisdem iobagionibus et ad eas pertinentibus fortiter cambiri facerent incessanter, aliud igitur intuitu nostre dileccionis facere non audentes pro tibi magistro endre alijs littres nostris mediantibus hocidem iamdudum meminimus demandasse. Datum in Damas, In vigilia festi Natiuitatis beati Johannis Baptiste, Anno domini M^o CCC^o X^{lmo} secundo.

(Eredetije hártján, pecsét nyomaival, a mk. orsz. ltár kt. oszt. Mon. Pos. fasc. 64. nro 10).

K í v ő l : kamara hasznáról.

VI.

1343. junius 21.

I. Lajos király, Szathmári Miklós mesternek, a szerémi és pécsi kamarák, s Ipoly árvai várnagynak, a budai és esztergomi kamarák ispánjának szigorúan meghagyja, hogy a ny.-szigeti apátság jobbágyságaitól ne szedjék a kamara-hasznát, s máskor ne halljon panaszt; egyúttal rájuk parancsol »vt denarios, seu monetas nostras de nouo fabricatas inter iobagiones earum et in eorundem medio currere etcum eisdem iobagionibus et ad eas pertinentibus fortiter cambiri facerent incessanter.«

(Eredetije hártján, pecsétje hiányzik, a mk. orsz. ltár kincst. oszt. Mon. Pos. fasc. 64. nro 11.)

K i v ü l : k a m a r a h a z n á r ó l .

www.libtool.com.cn

VII.

1343. dec. 16. Vyssegrád.

I. Lajos király, meghagyja (Sajnos épen a név helyén van a papír kiszakadva) a budai, esztergomi és kőrmöcsi kamarák ispánjának, hogy a ny.-szigeti apácák, fehér-várme-gyei, pesti, pilisi, s komáromi jobbágytól kamara-hasznát ne vegyen, s amit szedtek adja vissza. Ehhez képest értesítse embereit is.

(Eredetije papíron, a mk. orsz. ltár kincst. osztályában Mon. Pos. fasc. 45. nro 6.)

VIII.

*Nyugtatványok a Lucrum Camerae befizetéséről
1344—1354.*

1.

1344.

Nos hermanus dictus de l u c h u n c h dicator de camara Z o t h m a r i e n s i . Significamus, quod villa L u k T h o m e , de lucro camere nobis soluendo satis fecit, vnde comisimus ipsam expeditam. Datum anno domini M^o CCC^o X^{lmo} quarto. (XIV. 724.)

2.

1344.

Nos hermanus dictus de l u c h e n c h , dicator de camara Z o t h m a r i e n s i . Significamus, quod villa K a l l o magistri Thome, de lucri camere nobis solvendo satis fecit, vnde comisimus ipsam expeditam. Datum anno M^o CCC^{mo} X^{lmo} quarto. (XIV. 752.)

3.

1347.

www.libtool.com.cn

Nos dominicus dicator de camara Zothmariensi significamus, quod villa Luk Thome de Buy dicti, de lucro camere nobis soluendo satis fecit, vnde comisimus ipsam expeditam. Datum anno domini M^o CCC^{mo} X^{lmo} septimo. (XIV. 826.)

4.

1347.

Nos dominicus dicator de camara Zathmariensi significamus, quod villa vzlar Thome, de lucro camere nobis soluendo satis fecit, vnde comisimus ipsam expeditam. Datum anno domini M^o CCC^{mo} X^{lmo} septimo. (XIV. 827.)

5.

1347.

Nos dominicus dicator de camara Zathmariensi significamus, quod villa Bogemio petri, de lucro camere nobis soluendo satis fecit, vnde comisimus ipsam expeditam. Datum anno domini M^o CCC^{mo} X^{lmo} septimo. (XIV. 828.)

6.

1349.

Ego Johannes dicator in comitatu Zoboch significo, quod uilla Bogus petri filii Ladislai de lucro kamere satis fecit, vnde commisi ipsam expeditam. Anno domini M^o CCC^{mo} X^{lmo} nono. (XIV. 947.)

7.

1349.

Ego Johannes dicator in comitatu Zobouch significo, quod villa Sumar Thome, de lucro camere satis fecit, vnde ipsam commisi expeditam. Anno domini M^o CCC^{mo} X^{mo} nono. (XIV. 1265.)

8.

1351.

Nota, quod in anno domini M^o CCC^{mo} I^{mo} primo villam luk Thome dicti de Bew, comitatus de Zaboch in facto solucionis lucri camere duximus expeditam. (XV. 996.)

9.

1351.

Nota, quod in anno domini M^o CCC^{mo} I^{mo} primo villam Sumar ladislai filij Johannis, comitatus de Zaboch in facto solucionis camere lucri duximus expeditam. (XV. 996.)

10.

1351.

Nota, quod in anno domini M^o CCC^{mo} I^{mo} p^o villam Bag Stephani filij comitatus de Zoboch in facto solucionis lucri camere duximus expeditam. (XIV. 997.)

11.

1353.

Nota, quod in anno domini M^o CCC^{mo} quinquagesimo tercio villam Callo vocatam in comitatu Zaboch existentem, super facto solucionis lucri camere penitus duximus expeditam. (XIV. 612.) Thome.

12.

1354.

Nota, quod anno domini M^o CCC^o l^{mo} quarto vil-
lam vzlar Thome dicti beij, super facto solucionis
lucricamere anni presentis duximus expeditam.

(Eredetiek, papíron a M. Nemzeti Múzeum kézirat-
tárában őrzött Kállay-féle ltárban). (XIV. 1071.)

IX.

1344. aug. 19.

I. Lajos király, Lóránd, a budai és esztergomi pénz-
ügyi kamara ispánja részére kiadott rendeletének mássa, papíron,
hátlapján a király kis gyűrű-pecsétjével, de a Z. Miklóshoz (Fejér
IX. I. 197, 1.) kiadott rendeletéhez hasonló záradékkal.

(Eredeti, a mk. orsz. ltár kincst. oszt. Mon Pos. f. 52.
nro. 4.)

X.

1344. aug. 19.

Lajos körlevele a kamarák ispánjaihoz, melyben a nyúlak
szigetén lévő apácák adómentességét közli velök. Miklós mester
„dictus de Zathmar“ a szőrényi és pécsi kamarák ispánjához in-
tézett levél megjelent már Fejér C. D. IX. 1. 197, a Kaprinay
gyűjt.-ből közölve. A Lóránd mesterhez »civi Budensi, comiti
camararum [suarum« (budai, Fejér, Pest, Pilis, Esztergom,
Komárom) intézett a kt. ltárban van meg; szövege megegyezik
az előbbiével, csak amannak záradéka „Denarios tamen
camerae nostrae ijdem Jobb agyones in medio eo-
rum solenniter currere et cambiare facere tene-
buntur“ hiányzik. (Mon. Pos. f. 55. nov. 5.)

XI.

1350. sept. 4.

István szlavon-horvát-dalmát herczeg, István
és Craterius mestereknek, Buda városa polgárinak, Buda és

Esztergom kamarája ispánjainak tudtúl adja Lajos királynak 1344-iki körrendeletét, melyet átírt.

(Eredetije, gyűrűpecsét nyomaival a mk. orsz. ltár kincst. oszt. Mon. Pos. Fas: 64. nro. 12.) Kívül XIV. századi írással: »hogh ez eghaz Jobagi y Camarahazna legebnek fyzethny nem tartozna k.«

Ugyanez megvan másolatban u. o. Vet. Bud. fasc. 15. nro. 17. Meg van másolatban a Cista flava-ban 36. sz. a. Kívül: Kamara haznaról.

XII.

1362. nov. 9.

A márka értéke 4 forint (cum quator florenis computando, quamlibet marcan.)

(Kassai lt. Monetaria nro. 4.)

XIII.

I. Lajos király átírja a nyulak-szigetébéli apáczaak részére 1369. mártius 29. kiadott adó- illetőleg kamara-haszon fizetése alól felmentő-levelét.

Nos Lodouicus dei gracia Rex hungarie, polonie, dalmacie etc. Memorie commendamus per presentes, quod magister Petrus de Gereb ad nostram presenciam accedendo in personis religiosarum dominarum sanctimonialium claustrum beate virginis exhibuit nobis quoddam privilegium nostrum super gratiam relaxationis lucri camararum in possessionibus earundem peruenire debentes. Ipsi facta confectas tenoris subsequentis petens nostram excellentiam nominibus Ipsarum dominarum humiliter et deuote, ut quam dictum priuile-

gium in spem addiuisam loca deprecari non est tutum, Ideo tenorem eiusdem presentibus litteris nostris patentibus transscribi et sigillo nostro consignari fecerimus, cuius tenor talis est: Lodouicus dei gratia hungarie, dalmacie, croacie, Rame, Seruie, Gallicie, lodomerie, Comanie Bulgarieque rex, princeps Sallernitanus et honoris montis sancti Angeli dominus, omnibus christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris. Salutem in omnium saluatore, licet ad quorumlibet sanctorum honorem inpena per nos beneficia salutis nostre credamus fore proficua per ea tamen, que ob reuerenciam virginis gloriose facimus peccatorum nostrorum remissionem et eterne felicitatis gaudia consequi sine dubio speramus patria in celesti proinde ad universorum noticiam harum serie volumus peruenire. Quod nos, qui toto mentis nostre conamine et nostri fixi cordis acie celestem in Ierhusalem vbi virtutum regina mater omnis gracie cum rege superno super Angelorum gerarchya triumphat coronata, cum gemitibus et suspirijs interne nostre mentis anhelare cupientes ecclesie militanti que nos in christo regnaverit nostre intencionis sint agadibus nostre adoloscencie semper sincere deuoteque providere ob spem potissime in deuocionem nostram quam ad intemeratam virginem matrem domini gloriosam regni nostri aduocatam in cuius nomine sanctissimo claustrum religiosarum dominarum sanctimonialium de Veteri-Buda mirifici operis structura fabricum (igy) constructumque existit et fundatum cuius praecum suffragijs deuotarum nedum in terris verumeciam in celestibus pie optamus confouere gerimus et habemus singularem cui e converso operibus pragmaticis et obsequiosis virtutibus cum gra-

ciarum accione occurrere multipliciter debemus et tene-
mur eisdem religiosis dominabus sanctimonialibus et per-
consequens claustro earum beate virginis memorato de
liberalitate nostra regia et gracia speciali signanter vero
pro nostra et progenitorum nostrorum Regum hungarie
illustrium feliciū et gloriosarum recordationum anima-
rum salute huiusmodi specialis gracie prerogatiuam
duximus concedendo annuendam, vt ipse a solucione
lucri camere nostre de vniuersis possessionibus
earum et dicti claustrī ipsarum vbilibet habitis et qui-
busuis nominibus vocatis tam praesentibus et habitis
quam eciam futuris et habendis facienda amodo inposte-
rum absolute habeantur penitus perpetuis temporibus et
exempte, vobis itaque vniuersis exactoribus dicti lucri
camere nostre nunc et pro tempore constitutis et consti-
tuendis vestrisque vicesgerentibus firmis damus regijs
subedictis, quatenus amodo in antea dictas religiosas do-
minas sanctimoniales et perconsequens claustrium ipsarum
sepedictum ac officiales suos seu possessiones earum
quaslibet nunc habitas et infuturum habendas de cetero
praetextu solucionis dicti lucri camere nostre contra
formam gracie nostre ipsis facte prenotate nullatenus
agrauare, impedire seu quomodolibet molestare audeatis.
In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presen-
tes concessimus litteras nostras priuilegiales pendentis
et autentici sigilli nostri noui dupplicis munimine robo-
ratas. Datum per manus venerabilis in Christo patris
domini ladi slai episcopi Vesprimiensis reginalis can-
cellarii et aule nostre vicecancellarii dilecti et fidelis nostri.
Anno domini millesimo CCC^{mo} XI^{mo} nono, quarto Kalendas
mensis marcij, regni autem nostri anno vigesimo octavo,

venerabilibus in Christo patribus et dominis. Thoma Strigoniensis, fratre Stephano colocensis, Wgolino Spalatis, Nicolao Jadrensis et Vgone Ragusyensis archiepiscopis, Demetrio waradiensis, Colomano Jauriensis, Mychaele Agriensis, Villermo quinquecclesiensis, Demetrio Transylvano, Stephano Zagrabysensis, Johanne wacyensis, Dominico Chanadyensis, Petro Boznensis, Ladislao Nitriensis, Stephano Syrmiensis, Nicolao Tyniniensis, Demetrio Nonensis, Stephano Farensis, Nicolao Traguriensi, Mateo Sybinicensis, Mychaele Scardonensi, Valentino Macariensis et Portiua Senniensis ecclesiarum episcopis, ecclesias dei feliciter gubernantibus, corbauienti sede vacante. Magnificis viris Ladizlao duce opulensi, regni nostri palatino, Emerico Woyvoda Transylvano, comite Stephano Bubeek Judice curie nostre, Johanne magistro Tauarnicorum nostrorum, Symone Regnorum Dalmacie et Croacie, petro Zudar tocius sclavonie, Nicolao de Gara, de Machou Banis, Paulo dapiferorum, Johanne Ianitorum et Stephano Agazonum nostrorum magistris ac eodem Ladislao duce comite posonyensi aliisque quampluribus comitatus regni nostri tenentibus et honores.

Kivűl: Super exempcione solucionis lucri Camere (A mk. orsz. levéltár kincstári osztályában; eredeti, hártján, zöld selyemzsinórról lefüggött pecsét nyomaival, Vet. Bud. Mon. F. 15. nro 22. 1382. máj. 25-én. Wyssgrad megerősítve átiratik 15: 21. van másolata is.)

XIV.

1381. oct. 31. *Díós-Győr. I. Lajos kirdly az ó-budai apáczáknak, a nekik csere fejében átengedett Zondi birtokban esedékes kamara-hasznát, átengedi.*

Nos lodovicus dei gracia rex hungarie, polonie dalmacie etc. notumfacimus vniuersis presentes inspecturis. Quod quia religiose domine sanctimoniales claustris beate uirginis de veteri buda quasdam possessiones earum nobis opportunas, quarum integram percipiebant lucri camere recepcionem nobis obtulerunt simulcum perceptione lucri camere antedicti. Econuerso vero, nos quasdam alias possessiones Zond vocatam et alias ad ipsam pertinentes in concambium praedictarum possessionum eisdem religiosis dominabus in perpetuum contulimus mediantibus alijs litteris nostris exinde confectis, expeditque, vt nos eadem sub libertate donacionem nostram faciamus concambialem, sub qua eodem domine suas fecerunt oblationes possessionibus in eisdem. Ideo lucrum camere, quod de dicta villa Zond et de alijs villis ad eandem de iure spectantibus pro camera regia deberet prouenire iuxta formam premisse concambialis permutationis eisdem claustro et perconsequens religiosis dominabus in eodem iugiter deo famulantibus in perpetuum duximus ascribendum, adeo, vt eodem domine ipsum lucrum camere de Zond et de alijs villis ad eam pertinentibus amodo et deinceps accipiant et pro se annis singulis in evum exigant ac ad vsum eorum exponant iuxta libitum voluntatis earumdem harum nostrarum testimonio litterarum. Quas sub magno nostro

sigillo dare faciemus, dum nobis fuerint reportate. Datum in dyosgeur, in vigilia festi Omnium sanctorum Anno domini M^o CCC^o IXXXI^{mo} primo.

(Mk. orsz. ltár kincstári osztálya, ered. hártján kis pecs. V. Bud. Mon F'. 15 nro 22.)

XV.

1384. apr. 26. Esztergom.

Mária király rendelete, melyben a kassaiakat utasítja, hogy Coronás nevű új denárait: 100-at egy arany forintban, fogadják el.

(Eredetije hártján, Kassa szk. város levélt. Monet. 10.)

XVI.

1388. május 30. Kassa.

Hévvízi Péter, Jaczki András kincstartónak helyettese s udvarosa nyugtatványa, melyet Kassa városának 600 frt kir. collectájáról állít ki.

Ego petrus de calidis aquis familiaris magnifici uiri magistri Andree dicti Jaczk, Thesaurarij notifico vniuersis quibus expedit presencium per tenorem, quod prouidi et honesti viri, iudex et iurati ciuitatis Cassa in anno impresenti de collecta regali sexingentos florenos, quemlibet florenum per sexaginta grossos computando, nomine et vice dicti domini mei Thesaurarij persoluisse, supra quibus sexingentis florenis mentionatis iudicem et iuratos dicte ciuitatis Cassa reddo expeditos, preue et quietos vigore presencium mediante. Data in dicta ciuitate Cassa Sabbato proximo post festum corporis Christi, Anno eiusdem M^o CCC^o IXXX° octauo.

(Eredetije papíron, a nyugtátónak kis gyűrűpecsétjével (horgony között, gyöngyös kettős kereszt) Kassa sz. k. város levéltárában, Monetaria nro 12.)

www.libtool.com.cn

XVII.

1388. *Vissegrád.*

Zsigmond király a kassaiaknak, hogy a collecta fejében fizetett Szent-Györgynapi 600 forintot fizessék Bagal Györgynek.

(Kassa városi lt. Mon. 11.)

XVIII.

1389. sept. 24. *Pozsony. Stibor pozsonyi gróf nyugtatványa, melyben elismeri, hogy Pozsony és N.-Szombat városoktól, kir. parancsra, 6000 arany forintot fölvelt.*

Nos Stiborius de Stiboritz comes posoniensis memorie commendamus per presentes, quod nos ex parte regie percepimus a ciuitatibus videlicet Posoniensi et Tirnauiensis sex milia florenorum auri, quibus ipsas duas civitates quittamus ac reddimus litteras, penitus et quietos presencium sub appresso nostro sigillo testimonio litterarum. Datum Posonii feria sexta proxima post festum b. Mathie Apli. Anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo nono.

(Eredetije papíron, p. ny. Pozsony városa ltárában.)

XIX.

Kassa város collectája.

1.

1390.

372 frtot fizetnek collecta fejében. (Városi lt: Monetaria 18.)

2.

1392.

Zsigmond király nyugtája, hogy Kassa városa Szt.-György napi collecta fejében 800 arany forintot fizetett. (Monetaria. 19.)

XX.

1392.

Zsigmond király, kassai házat 2000 forintért eladja a városnak.

(Kassai v. ltár, Monetaria. 16. 17.)

XXI.

1393.

Zsigmond király, különféle kiadásait a nagy költségeit hozván fel okúl, Kassai városára 1100 arany forint taxát vetett ki, meghagyván, hogy azt Lukács notarius szedje be.

(Kassa v. ltár, Monetaria. 20.)

XXII.

1397.

Zsigmond király kiadványa, melyben Pozsony városa tanácsának azt írja, hogy vessenek ki a borra s egyéb élelmi cikkekre vámot, illetve adót, hogy szükségleteiket fődözthessék.

(Eredetije Pozsony városa levéltárában.)

XXIII.

a)

1400. mártius 27.

Zsigmond király Györgynek, Benedek ó-budai polgár fiának, mint az apáczák megbízottjának kérésére megerősíti I. Lajos király kiváltság-levélét, melyet szórúl szóra átír.

(Eredetije hártyán, sötét vörös és zöld, ép selyemzsinórról lefüggő töredékes pecséttel a kincst. ltárban V. Bud. Mon. Fas. 16. nro. 1 és 6. Ugyanaz nro. 6 a. is.)

b)

1425. aug. 26.

Zsigmond király a Ker. Szt. János tiszteletére emelt karthausi kolostort minden adófizetéstől, «similiter a lucri camere nostre» solucione felmenti.

(Közölve Katona, Hist. Critica XII. 447. s Wagner Analecta Scep. I. 425.)

XXIV.

www.libtool.com.cn

1404.

Perényi Péter, két ízben, az egri vár építkezéseire segély czímén 500 frtot vesz meg Kassa városán.

(Kassa vár lt. Mon. 38. 89.)

XXV.

1404.

Zsigmond király, a kassa városi évitaxából, mely 2000 arany forintot tesz ki, 311 forintot Gorutha de Ilaw városbeli kapitánynak utalványoz.

(Kassai vár. lt. Mon. 36.)

XXVI.

1404.

Koriatovics Tódor podóliai herczeg, Bereg- és Sáros- vármegyék főispánjának nyugtája 3000 arany forintról, melyeket Zsigmond király rendeletére, Kassa városa évi adajából fölvelt.

(Eredetije, lovas-pecsét nyomaival, Kassa vár. ltár Mon. 31. Leírta: Lehoczky Tivadar.)

XXVII.

1405.

Zsigmond király hadi-költség czímén 800 frtot, 100 új denárba számítva, vet ki Kassa városára

(Kassa vár. ltár Mon. 42.)

XXVIII.

1406—1552.

Felmentések a census alól.

1406. Zsigmond király, Kassa városát »ab omnibus collectis, contributionibus et generaliter ab omni solutionis onere« felmenti. (Titkos Levéltár 1.)

1422. Kassa városa a census alól tizenkét-évre mentességet nyer. (Tt. Lt. 3.)

1437. Kassa városa a 900 arany forintnyi census alól fölmentetik. (Tt. Lt. 3.) www.libtool.com.cn

1453. V László király egy évre elengedi a census Kassa városának, s erről Giskra Jánost tudósítja. (Tt. Lt. 5.)

1455. A 400 frtnyi census elengedtetik (Tt. Lt. 6.)

1458. I. Mátyás király a census hét évre elengedi. (Tt. Lt. 7.)

1464. U. e. két évre. (Tt. Lt. 8.)

1489. U. e. két évre. (Tt. Lt. 9.)

1491. II. Ulászló király, Kassa városa bokros érdemeinek elismerésekép, az adót 900 forintról felényire azaz: 450 frtra szállítja, az 1491. évre pedig, tekintve, hogy külvárosai Albert hg. ostroma következtében elégték, teljesen elengedi. (Tt. Lt. 10. 11. s átiratai a 10. számúnak 1524, 1523 s 1514-ben.)

1531. I. Ferdinánd király megerősíti Kassa városa adómentességi jogát. (Tt. Lt. 15.)

1552. U. e. két évre felmenti Kassa városát az adózástól.

XXIX.

1407. jun. 25.

Sdicohi János Kassa városából kir. adó fejében 2000 forintot vesz meg, s erről nyugtatványt ad.

Nos Johannes de Sdicoh ad vniuersorum noticiam quibus expedit harum serie uolumus peruenire. Quod prouidi iuri iudex et iurati ciuitatis Cassa nobis ex quadam pecunie quantitate super ipsos per Regiam Ma'estatem imposita uidelicet duomilia floreni puri auri percentum et sexaginta quator nouos denarios florenum computando quolibet, iuxta debitum communem cursum soluerunt plenarie et intoto. Ideo premissos iudicem et iuratos dicte ciuitatis ratione prenominatorum duorum milium floreni auri quietos reddimus ac pariter expeditos harum testimonio litterarum. Datum Cassouie in vigilia Sancti Jacobi Apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo septimo.

(Eredetije Kassa sz. k. ltárában, rányomott pecséttel, Mon. 54. Ugyancsak 1407-ben sub 55. ismét 1000 frtot vesz be Sdi-
k o h a várostól)

www.libtool.com.cn

XXX.

1410.

Zsigmond király Pozsony városától rögtönös szükségletekre 800 arany forintot kér.

(Eredeti Pozsony városa levéltárában, 19 lad.)

XXXI.

1412.

Zsigmond király, Kassa városa évi jövedelméből, újévi ajándék fejében »munera strenualia« 20 márkát igényel.

(Kassai vár. ltár, Mon. 90.)

XXXII.

1417. dec. 18.

Gara Miklós nádor, Perényi Péter országbíró, Pelsewch János tárnok és Ozorai Pipo kincstartó János esztergomi érsek kérelmére körüljárták Bersen birtok-határait, s az azokban lévő bányákat constatálván, azt, azok szabad használatára feljogosítják.

(Eredeti hártján, 4 kis rányomott pecséttel eszt. érseki ltár. F. 1. nro. 8. B.)

XXXIII.

1417. aug. 24. *Constanz.*

Zsigmond király meghagyja Gara Miklós nádor, Perényi Péter országbíró, Pelsewch János tárnok s Ozorai Pipo kincstartónak, hogy vizsgálják meg, vajjon megilleti-e a »de qualibet Camararum lucri camere nostre regie annis singulis triginta marce denariorum et quindecim vlna panni« az esztergomi érseket? ha igen, akkor fizessék ki.

(Eredetije papíron rány. pecséttel, az esztergomi érse. levéltárban F. I nro. 9. B.)

XXXIV.

1417. sept. 16. *Buda.*

Gara Miklós nádor jelentése az 1417. aug. 24-iki meghagyásra, hogy egyetértve »cum circumspecto francisco Bernard ciue Budensi et alijs fidedignis personis, qui lucrum camerarum veste S^{tis} non modernis, sed pristinis antiquis temporibus tenuerunt, dicauerunt et exegerunt, hoc scilicet si ratione ponderis archiepiscopalis de lucro camere vestre M^{tis} sexingenti floreni per unum denarium computando et septuaginta quinque vlne panni lanani anni quibuslibet ecclesie Strigoniensis et per consequens archiepiscopi eiusdem ecclesie« illeti, sőt még a rézurbura is, ez okbúl kiadhatónak vélik a kamara-hasznából az esztergomi érsekre cső részt

(Eredetije hártján, négy gyűrű pecséttel, az esztergomi érseki levéltárban F. I. nro 13. B.)

XXXV.

1424.

Zsigmond király kiadványa, melyben Kassa városa birtokait a Lucrum Camerae fizetése alól felmenti. Ugyancsak 1434-ben újlag megerősíti ez intézkedését s átírja.

(Kassa vár. ltár, titkos osztály. 3. 4. Contributionalia.)

www.libtool.com.cn

XXXVI.

Abaúj-vármegye portális adó-lajstroma, 1427-ből. Registrum lucri Camerae Cassoviensis, Comitatus Abaújváriensis anno domini 1427.

Reambulatio Petri filij Sebastiani de Belse iudicis nobilium comitatus eiusdem.

	Portae
Item Hylow Sebastiani de <i>Geche</i>	28
Komarócz Joannis de <i>Perén</i>	24
Gergelyfalva Andreae de eadem	7
Enizke Eppiscopi de <i>Gorbova</i>	20
<i>Geche</i> Joannis Jo de eadem	8
Alnemphy Johannis de <i>Perén</i>	28
Kwzepnempty ejusdem	71
Zewlws Joannis de <i>Pan</i>	24
<i>Lanch</i> Ladislai de Korlathfalva	5
<i>Perén</i> Dnorum de eadem ,	24
Enizke Sigismundi de <i>Balcha</i>	11
<i>Poly</i> Joannis Chyrke	24
Gaard Francisei de <i>Scemse</i>	14
<i>Bath</i> Petri de eadem	5
Bowkowlch Sebastiani de <i>Geche</i>	15
Joannis <i>Perén</i> de eadem	27
<i>Alsó-Baxa</i> Nicolai de eadem	1
Felsewbaxa Ladislaj de eadem	15
<i>Paan</i> Joannis de eadem	21
<i>Chaan</i> Nobilium de eadem	30
Hothkovch Franeisci de <i>Semse</i>	9
<i>Perén</i> Danielis de eadem	21
Surdowk Joannis <i>Kecher</i>	16

	Portae
Lanch Joannis de Perén	11
<i>Syna</i> Nicolay de Perén	91
Migles Joannis de Perén	25
Kwchyk Mathiae de <i>Hem</i>	5
Zebes <i>Capituli Scepsyensis</i>	39
Sestha Francisci de <i>Scemse</i>	30
<i>Kys-Ida Capituli Scepsyensis</i>	28
<i>Belse</i> Sebastiani de eadem	1
Scempse Frank de eadem	12
Alsó-Kaxomenthzenth Bartoloi	2
Paan Georgii de eadem	8
Bozynecz Nicolai de <i>Dobó</i>	10
Felsew-Kaxomenthzenth Ladislai	1
Rozpuch Ladislai de <i>Scemse</i>	17
Buzapéterfalva ejusdem	3
Alsow-barcha Ladislai de eadem	22
Item Jacobi de eadem	3
Chech Joannis de Perén	53
<i>Menthzenth</i> Nobilium de eadem	5
Apáthy Praepositi de <i>Jazow</i>	8
Zakaal Ladislai de <i>Gád</i>	23
<i>Gergelfalva</i> <i>Andreae</i>	6
Nagy-Ida Joannis de Perén	61
.	30
Alsó Kaxomenthzenth Michaelis	2
<i>Myzlowka Civitatis Cassa</i>	11
Legene Abbatis de <i>Sceplak</i>	10
Enizke Blasij de <i>Buzlay</i>	6
Lanch Joannis de eadem	1
Seztha Joannis de Perén	58
Heem Besenow	7
<i>Felsewbarcha Elya</i>	2
Ujfalú Nicolai <i>Bebuk</i>	20
Gewnew Nicolai de eadem	9
Felsewgeche Ladislai de eadem	4
Balchard Stanislaw	8

v
 Scepsy Dnorum de Rozgon CXXXX. fl. 540 frt aur.
 et pro quolibet aureo fl. 111^c 300 denar.

*Reambulatio Stephani de Sen. Jud. Nobilium Comitatus
 ejusdem.*

	Portae
Felwadás Johannis de Perén	38
Lythka Ladislai de Gaad	30
Rodnok Praepositi de Jazow	21
Bozitha Plebani de eadem	1
Chenethe Ladislai de Lanchaláth	23
Bene Benedicti Sor	10
Gadna Pauli de eadem	4
Sewled Andrea de Dobow	11
Sazfa Nicolai Wza	29
Jazow Praepositi de eadem	70
Sedleeh Stephani de eadem	1
Somogy Joannis Desew	38
Rechke Nicolai de eadem	13
Monay Laurentij de eadem	7
Sewles Joannis de Perén	38
Kewzepmonay Jacobi de eadem	3
Kerezthethe Ladislaj de Gad	24
Genda Ladislaj de Nomar	15
Veche Andreae de eadem	7
Makronch Joannis de Perén	51
Debred Praepositi de Jazow	20
Send Jacobi de eadem	10
Cheb Relictae Stephani	6
Bodola Joannis de Perén	22
Karachond Georgii de eadem	3
Bythes Ladislai de Gad	22
Báthor Ladislaj de eadem	42
Solnok Aegidij de eadem	7
Dewecher Ladislaj Besenow	28
Kaan David de eadem	2
Gaad Ladislaj de eadem	80

	Portae
Weche Benedicti de eadem	2
Felsewmezenszéf Praepositi de Jazow	28
Item Fay Symonis de eadem	5
Menthzenth Praepositi de Jazow	20
Pochay Joannis de Kapy	7
Gadna Stephani de eadem	4
Fanchal Ladislaj Lypthow	28
Noway despotis	14
Desewháza Benedicti de eadem	1
Heech Mathiae Techan	24
Thengerfalva Emerici de eadem	5
Vendegy Ladislai de eadem	10
Petri Capituli Scepsyensis	26
Ambrushaza Pauli de eadem	1
Papy Petri de eadem	11
Alsowmechensef Praepositi de Jazow	58
Wajda Michaelis de eadem	8
Baktha Sigismundi de eadem	5
Semere Laurentij de eadem	10
Janok Ladislaj de eadem	24
Bozytha Stephani Kardus	19
Bakta Relictae Jacobi	3
— owgad Ladislaj de eadem	29
Novay Praepositi de Jazow	6
Wajda Stephani Ders	11
Noway Nicolaj de eadem	2
Radvan Joannis de eadem	7
Kelechen Erne de eadem	8
Somogy Ladislai Desew	38
Luba Nicolaj Pelseowch	17
Thomor Blasij de eadem	2
Novay Thomae de eadem	1
Pereche Ladislaj de Gad	15
Dechk Dnorum de Perén	16
Kech Blasy de Zewlews	10
Sala Ladislaj Piros	7

	Portae
Wylak Ladislai de Gad	36
Garadna Georgij de Dob	21
Berech Sigismundi	5
Peder Nobilium de eadem	16
Bodolo Jacobi de Finke	11

Reambulatio Petri de Chethe, Judicis Nobilium.

	Portae
Szántho Despotis	109
Saap Joannis de Kapy	7
Mera Philippi de Som	16
Berench Michaelis Magni	20
Chobad Nobilium de eadem	11
Halmay Nicolai Bor	11
Felsewchethe Thomae de eadem	4
Kystwlmán Ladislaj Detrici	12
Ruzka Ladislaj de eadem	52
Kemey Heremitarum	8
Mera Pauli Bani	8
Korláthfalva Lanchelath	15
Mera Stephani de eadem	5
Keniz Georgy de eadem	1
Kelechen Sigismundi de eadem	5
Heche Episcopi Agriensis	40
Keersch Georgij Benkes	13
Navala Georgij Doby	2
Forro Joannis Zudar	61
Kazmark ejusme	31
Gybarch Nobilium de eadem	4
Zenthandras Andreae de Emregh	10
Dobsa Andreae de eadem	23
Keniz Thomae de eadem	7
Janosdy Joannis de Perén	13
Wyfalu Joannis Zij Petri de Perén	30
Mera Ladislaj Pethew	10
Buzka Frank de Scemse	10
Felseo Kazmark Joan de Dobsa	21

	Portae
Alsokemey Joannis de Peren	11
Lehy Antony de eadem	1
Bud Nicolaj de eadem	13
Rason Stephani de eadem	5
Scigeth Joannis de Perén	14
Raad Despotis	10
Galozd Michaelis Monak	11
Vilman Despotis	55
Alsowdychháza Andreae	—
Serench Despotis	8
Fyged Mathiae Techan	5
Beleniche Georgy de Fyged	4
Bewlech Joannis Zudar	20
Dydicsháza Joannis Fij Blasy	4
Alsowchethe Petrie de eadem	2
Pere Ladislai Baroth	13
Chathoháza Eliae de eadem	1
Wadáz Joannis de Perén	51
Borswa Eliae de eadem	2
Wyfalu Despotis	40
Arka ejusdem Despotis	7
Komrogh Davidis de eadem	20
Baxa Antony de eadem	4
Ihwsa Ladislaj Barcha	11
Wysol Jnannis Iwga	31
Marchelfalva Despotis	17
Keer Ladislaj de eadem	8
Keer Anthony de eadem	3
Keer Ladislaj Fii Pauli	7
Keer Nicolai Nemthy	10
Gwneh Nicolai Palatini	191

*Reambulatio Petri Baglas de Hegalya Jud. Nobilium
ejusdem Comitatus.*

	Portae
Kaytha Ticolai de Peren	17
Sadán Dnae Retae condam Jacobi	36

	Portae
Rozgon Joannis de eadem	25
Zdoba Abbatis de Sceplak	17
Skaros Joannis Zudar	15
Alsowkemenche Nicolaj Perén	31
Vagas Ladislaj Vijd	19
Nadasd Relictae Jacobi zudar	1
Kolbaza Lucae de Kazmer	8
Lengenfalva Relictae Jacobi Zudar	26
Mátyásháza Joannis Perén	8
Bogdán Relictae Jacobi Zudar	16
Wyfalu Joannis Fij. Wylhelmi	9
Wyl Joannis Perén	13
Chekháza Stephani de eadem	1
Kyslapispatak Joannis Rozgon	23
Wythan Mathyae de eadem	13
Bogdan Georgy Fij Mathae	5
Fyzer Nicolai Peren	8
Raaz Abbatis	10
Kapolna Nicolaj Perén	8
Sustha Joannis Fy Antony	27
Komplos Nicolaj Peren	11
Fyzer Nicolay Peren	8
Alsó-Kázmér Joannis Fij Michaelis	5
Regeche Sigismundi Lochonch	12
Györke Ladislaj de Ruzka	51
Myssle Praepositi de eadem	25
Borzwa Stephani de eadem	6
Gyr Nicolaj Perén	12
Kys Nádasd Sigismundi Lesonch	14
Panak Mathaej Paloch	32
Sakala Joannis Rozgon	10
Kys Rozgon ejusdem	6
Olchwár Abbatis	18
Rozgon Episcopi Agriensis	9
Reglwd Andreae de eadem	20
Kyssantho Ladislaj de eadem	12
Garaboch Abbatis Sceplak	10

	Portae
Sceplak Relictae Jacobi Zudar	23
Kazmer Lucae de eadem	9
Nagysalanch Sigismundi Lochonch	25
Szyna Nicolaj Perén	70
Apathy Abbatis Sceplak	—
Kysbadoch Joannis de Peren	—
Kisfalud Praepositi de Mysle	5
Rakathyas Blazij de eadem	1
Chahan Nicolaj Perén	20
Kelechen Nicolaj Perén	10
Rank ejusdem Nicolaj	25
Mykohaza ejusdem	33
Wyfalu Nicolaj Fij Nicolaj	9
Chay Relictae Simonis	12
Ruzka Sigismundi Lochonch	24
Byzthe Nicolay Perén	10
Benek Laurentii de eadem	8
Rakos Sigismundi Lochonch	6
Bud Nicolaj Perén	30
Ozwa Praepositi de Mysle	25
Felsewchay Relictae Symonis	13
Borswa Nicolaj de eadem	5
Puzthawfalu Sigismundi Lochonch	12
Felsowkemenche Andreae Bodomer	20
Lwchka Joannis Fako	3
Wywáros Sigismundi Lochonch	35
Wywáros Relictae Dionysy	27
Wyvár Joannis Perén	61
Olchwár Joannis de eadem	13
Kendeled Nicolaj de eadem	17
Felsowredmech Nicolai Bani	23
Kozmafalva Sebastiani de eadem	12
Wyl Nicolai Perén	14
Mysle Praepositi de eadem	41
Alsow Redmech Nicolai Perén	29
Hegalya Jonnis Baglos	4
Lwchka Abbatis Sceplak	9

	Portae
Naghazasthy Joannis Rozgon	10
Sceplak Petri Stanchyth	19
Nyry Nicolaj Perén	29
K—chlyn Mathiae Vichan	7
—alhaza Joannis Perén	13
Nagybadyok ejusdem	22
Rozgon Georgy de eadem	10
Bordafalwa Nicolai Perén	10
Wyfalw Ladislai Joannis	6
Kalss Nicolai de Hrwsotalwa	13
Radván Joannis Perén	11
Beztther Abbatis de Sceplak	20
Balok Praepositi de Mysle	21

*Abaujvár*Summa Portarum 5^m 184.Summa Pecuniarum 3^m 1. f. Xc d.

XXXVII.

*Közép-Szolnok vármegye adaja 1427—28. körül.**Reambulacio Valentini.*

	fr.	dr.		fr.	dr.
Zarwad wayvode . . .	18	3	Ibidem Bened. Bokezy . . .	4	—
Ibidem Stephani . . .	2	1	Ibidem Episcopus . . .	1	—
Ibidem Johannis San-			Ibidem Dragfy . . .	1	—
drini	3	5	Czahol inferior Bernaldj	5	—
Ibidem Johannis Zenas	5	2	Ibidem Bened. Bokezy	1	—
Zakazy Valentini magni	7	—	Czahol magyar Bernaldj	5	—
Ibidem Thome . . .	3	—	Ibidem Bened. Bokezy	3	—
Ibidem Stephanus lite-			Ibidem Ladislaus Cza-		
ratus habet denarios	3	—	holy	3	—
Zenthmiglos wayvode .	6	—	Ibidem Episcopus . . .	1	3
Orbo Bernaldj . . .	3	—	Ibidem Nicolaus Dragfy	1	—
Ibidem Barta magistrj	2	—	Ibidem Bernaldy . . .	2	—
Czahol Bernaldj . . .	2	—	Sewte Wayuode . . .	1	—

	fr.	dr.
Balashaza Andree Zadoray	6	—
Ibidem Ladislai hodossy	3	—
Tasnad Episcopus	54	3
Togh Episcopus	15	—
Ibidem relicta Stephani	1	—
Mendzenth dragfy	5	2
Ibidem Georgy Beczky	2	—
Ibidem Andree Batory	1	—
Ibidem Michaelis Sandor	1	—
Ibidem Thome genczy	2	—
Ibidem Francisc. Chaky	1	—
Ibidem relicte petrj Bekczy	5	—
Hatvan Ambrosy eadem	10	1
Kanas Benedictj Bekcz	2	1
Ibidem Paulus Zylagy	2	—
Ibidem relicte petrj Bekcz	1	—
Gyroth Georgy	18	—
Ibidem paulj mihalfalwj	4	1
Estoro Chaky	16	—
Zentkyral Bernaldj	27	6
Ibidem Benedictus	26	6
Ibidem Chaky	2	9
Akws Francisci Orczy	3	3
Ibidem Michael Akwsy	19	5
Ibidem Anthon. Akosy	4	—
Ibidem Ladislaus Akosy	1	—
Kynagyfalw Chaky	2	2
Ibidem Episcopus	22	2
Myhalfalwa Georgy eadem	20	2
Wynémethy Alberti	4	4
Gencz Francisci Chaky	16	10
Gerch Chaky	22	13
Checzen Episcopi	13	2

	fr.	dr.
Ibidem Chaky	2	4
Darocz Chaky	71	21
Sescer Chaky	8	6

*Reambulacio Francisci
Bodo.*

	fr.	dr.
Kenee Wayuode	2	—
Zylwas Georgy Beczky	7	2
Ibidem Benedictj	12	—
Zewdemeter wayuode	13	3
Ibidem Thomas Chyre	8	—
Ibidem Stephanus Chyre	10	—
Ibidem Christophorus	6	—
Ibidem Stephanus	7	8
Keres Bernaldj	7	6
Ibidem Stephanus literatus	3	—
Ibidem Sigismundus	2	—
Ibidem Gregorius	4	1
Ibidem Thome Chyre	3	—
Bayon wayuode	12	—
Ibidem Martini	2	—
Zarwad Nicolai eadem	3	3
Kezy Johannes Zudoray	2	1
Ibidem Clementinus Kezy	1	—
Pelce Alberti	13	—
Patal Thome Chyre	16	4
Ibidem Ladislai	4	—
Peer Stephani Chyre	23	3
Ibidem Christophori	14	3
Ibidem Thome Chyre	24	6
Hethel Stephani Chyre	17	—
Ibidem Thome	6	—
Ibidem Christophori	7	1
Kana Gregory eadem	5	—

	fr.	dr.		fr.	dr.
Tynssed Bernaldj . . .	7	2	Zylagzegn Mathie . . .	4	2
Ibidem wayuode . . .	7	—	Lelee Benedi ti Tholwal	3	—
Ibidem Johannis . . .	6	—	Myrmon Valentini Magni	6	—
Codoro Johannis eadem	2	—	Menye Johannis Fodor	10	—
Ibidem Johannis Co-			Lelee Dionisy . . .	13	—
doray	3	—	Chehy Dragfy . . .	75	—
Ibidem Andreas . . .	3	—	Velchok relicte Stephani		
Zantho Georgy Beczzy	34	12	Jakezy	6	—
Ibidem Bened Beczzy	50	11	Ibidem Cristani . . .	10	—
Therebes Bernaldj . . .	6	5	Mono Dragfy	20	3
Keraly Bernaldj . . .	14	3	Ibidem Cristani . . .	20	2
Keresthwr Paulj eadem	1	2	Wylak Relicte Johan-		
Ibidem Mathie Magny	1	2	nis Jakezy	20	3
Chokmo penitus deso-			Ibidem Stephani Chyre	13	3
lata est	—	—	Ibidem Cristani . . .	14	—

Transitus.

	fr.	dr.		fr.	dr.
Korond Johannis Jakezy	2	2	Zilagzegn Ladislai By-		
Ibidem Stephanus . . .	3	3	deskwth	6	—
Korond superior Alexj	5	2	Sekeres Dragfy . . .	4	3
Bagdan Stephani Jakezy	7	2	Kysyeder dragfy . . .	4	3
Ibidem Petrj Beczzy . .	2	7	Nagyedir dragfy . . .	10	3
Ibidem Dragfy	3	4	Sumkwt Michaelis . . .	9	—
Nadasd plebani de Ha-			Koltoho Cristani . . .	10	—
dad	3	4	Kathalinfalwa Michaelis	8	—
Ibidem plebanus de Ku-			Ibidem dragfy	10	—
sal	2	3	Zazar Thome Zolomy .	32	—
Ibidem Stephan Jakezy	6	2	Ibidem Daud	30	—
Hadad relicte Johannis	12	3	Thothfalw dauid . . .	15	—
Ibidem plebanus eadem	1	—	Ibidem Thome	19	—
Ibidem Stephanus . . .	14	4	Bozonhta Zelemy . . .	9	—
Ibidem Stephanus Chyre	9	5	Buzytha Dragfy . . .	14	—
Ibidem Petrus Beczzy	11	3	Capws Michaelis . . .	18	—
Benye Thome eadem . .	5	—	Ibidem dragfy	27	—
Ibidem Johannis	3	—	Therekfalwa iMichaelis	4	3
Sandorhaza Nic. eadem	4	4	Gawora Michaelis . . .	2	2
			Aranmezew Dragfy . .	1	3

	fr.	dr.		fr.	dr.
Cokman dragfy	3	3	Kerthwelyes dragfy	1	2
Magasfalwa Michaelis	3	2	Berencher dragfy	2	1
Feyrzech Michaelis	5	1	Lemen penitus deserta	—	—
Fenthes Michaelis	3	2	Gerthianus penitus de-		
Magasfalwa Michaelis	2	1	serta	—	—
Hidegkwth penitus de-			Berkes Michaelis	9	—
serta	—	—	Ibidem dragfy	20	—
Kelczeer penitus de-			Thewlges dragfy	3	—
serta est	—	—	Nyres dragfy	6	2
Aranyas dragfy penitus			Thohad dragfy	5	1
deserta	—	—	Bewshaza petrj Jakczy	11	4
Kezet dragfy penitus de-			Ardo Stephani Chaholy	20	3
serta est	—	—	Ibidem Johannes	24	2
Kowaczfalwa dragfy	2	—	Ibidem Cristani	2	—
Retapal dragfy	2	2	Ibidem Stephanus Chyre	5	3
Monostorostapal dragfy	2	1	Ibidem Johannis Jakczy	2	1
Zwrdogtapan dragfy	4	2	Zeplak Stephani Jakczy	8	3
Gorbonafalwa dragfy	4	2	Ibidem petrj Jakczy	25	2
Kekes dragfy	2	1	Ibidem Johannis	6	—
Zakalusfalua dragfy	4	3	Ino dragfy	19	—
Karulya dragfy	3	3	Solymus potenciany	13	2
Kelczen dragfy	3	3	Vdwarhel dragfy	12	—
Kowaz dragfy	3	2	Ibidem Petrus Jakczy	3	3
Remethe dragfy	5	3	Ibidem Stephanus Jakczy	8	—
Chernatapal penitus de-			Deshaza petrj	3	—
serta	—	—	Damlyen dragfy	10	4
Ben dragfy	5	2	Benedfalwa Stephani	2	2
Prezlep dragfy	4	1	Kelenczew Stephani		
Kerwele dragfy	3	—	Jakczy	2	2
Vilma penitus deserta	—	—	Aranyasfalwa Johannis	1	1
Varalya dragfy	3	2	Tinbotha penitus de-		
Felsewfentes dragfy	3	1	serta	—	—
Hwzwfalw Michaelis	3	2	Vona petrj Jakczy	3	—
Lukaczfalwa dragfy	4	2	Kew Johannis Jakczy	4	—
Varay dragfy	3	3	Zelzech	2	—
Lythka dragfy	2	1	Alsowarcza dragfy	6	1
Nyres dragfy	1	1	Bazafalwa dragfy	13	—

	fr.	dr.		fr.	dr.
Egerbeth dragfy . . .	6	—	Ibidem Anthonius lite-		
Keczkcsfalwa dragfy . . .	4	6	ratus	5	2
Hermenyes dragfy . . .	5	1	Ibidem Sebastianus . . .	2	3
Mesebanya dragfy . . .	7	—	Ibidem Sigismundus . . .	3	2
Beregzo dragfy . . .	3	—	Ibidem Stephanus . . .	4	—
Bobola dragfy . . .	4	1	Ibidem Paulus . . .	20	3
Redegfalwa dragfy . . .	3	2	Mon Georgy	3	—
Somus dragfy . . .	3	3	Ibidem Stephan. Jakczy . .	5	—
Belzacza dragfy . . .	2	1	Erked petrj Jakczy . . .	3	2
Vadazfalwa dragfy . . .	2	3	Ibidem plebanus . . .	3	4
Also-ozywagh dragfy . . .	3	2	Ibidem petenciana . . .	4	—
Felsewarcza dragfy . . .	6	3	Ibidem Johannis . . .	3	—
Gerthelek dragfy . . .	5	—	Moczyla plebani de Ku-		
Felsewazywagh . . .	5	2	sal	9	3
Kezepvarcza Stephani . .	3	—	Varsito Stephani Jakczy . .	1	1
Ajytos dragfy . . .	3	—	Predwfalwa Stephani . . .	1	2
Apaczy Johannis . . .	3	2	Naprad dragfy	9	4
Nadasd dragfy . . .	5	—	Kysgorozlo dragfy . . .	2	—
Nagzwhg Johannis . . .	3	3	Naggorozlo dragfy . . .	5	4
Kwcho dragfy . . .	6	2	Kwsal Georgy Jakczy . . .	12	9
Paptheleke dragfy . . .	3	3	Ibidem Johannis . . .	12	—
Maygrad dragfy . . .	4	—	Ibidem Banfy	3	—
Broa dragfy . . .	3	2	Ibidem Jacobi	4	—
Karika dragfy . . .	2	—	Cigan Episcopi	22	2
Ibidem Stephanus . . .	2	—	Varthelek Michaelis . . .	2	1
Nyrsewd dragfy . . .	4	2	Ibidem Georgy	4	—
Ibidem Stephanus . . .	2	2	Haraklyan Michaelis . . .	7	2
Sybo petrj Jakcz . . .	2	—	Ibidem Georgy	8	3
Ibidem Stephanus . . .	3	—			
Aad Mathie Adj . . .	6	—			
Zeel Joannis Jakcz . . .	7	4			
Ibidem Stephanus . . .	4	4			
Ibidem Johannes . . .	5	9			
Debren potenciani . . .	5	—			
Ibidem dragfy . . .	10	—			
Ibidem Petrus Jakcz . . .	3	—			
Samson Alberti . . .	5	3			

Transitus.

	fr.	dr.
Ekeritho Georgy . . .	5	—
Ibidem dragfy	3	1
Zeecz petrj Fylpesy . . .	13	3
Panyt Ladislai Chaholy . .	5	3
Ibidem Johannes . . .	8	—
Gorozlofalwa Episcopi . .	3	—

	fr.	dr.		fr.	dr.
Kew Johannis Jakcz . . .	4	2	Remethe Alexj . . .	2	—
Egrespathak Episcopi . . .	14	2	Gerothkwtha Allexj . . .	2	9
Ibidem hungary Epis-			Babatheleke wayuoda . . .	2	—
copi	19	—	Zygethy Allexj . . .	5	3
Gerczen Johan. Banfy . . .	3	—	Zaldobagh Bathory . . .	3	2
Ibidem Dragfy . . .	22	—	Ibidem Johannes . . .	2	1
Baxa Barla	2	—	Sarmassagh Allexj . . .	15	—
Kereszthwr Stephani . . .	7	—	Zopor Dragfy	6	1
Zylah Episcopi	169	5	Ibidem Ladislai	1	—
Badacon Nicolai	5	—	Ibidem Stephani Chyre . . .	3	3
Petreczen Nicolai	47	—	Gertheleke Bathory . . .	7	2
Somlyo Nicolai	42	—	Chehy Bathory	7	2
Calanus Georgy	3	2	Dersda Allexj	7	1
Ibidem Dragfy	1	—	Zopor superior Ladislai . . .	2	—
Mayad Johannis	2	9	Ibidem Dragfy	6	1
Zanak wayuode	10	2	Ibidem Bernaldj	3	—
Dershyda wayuode	3	1	Ibidem Stephani	2	1
Dershyda Bathory	7	2	Badacon Bathory	5	—
Kebeds Alexj	12	7	Zydvegh Georgy	5	—
Rhyuadarfalwa Bathory . . .	3	—	Ibidem Benedicti	8	—
Hyddegh Bathory	9	1			

www.libtool.com.cn

XXXVIII.

*Gömör-vármegye portalis adórajstroma 1427-ből és
1431-ből.*

1.

Nota registrum Comitatus de Gwmur sub Anno Domini
1427.

Item	Portae	Item	Portae
Reambulatio Johannis de Bath	—	Zenthsimon Nicolay de Zeech	55
Item keregede regine . . .	10	Pingfalwa Geory fily Pala- tini	10
Syd georgy palatini . . .	30	Symoni filiorum desew et aliorum	41
Thehan Gregory de Bachka .	9	Bwchou Georgy fily palatini	8
Sowregh Gwilae de Kaza .	20	Item lwkua nobilium de daroch	6
Jesthe eiusdem Gwile . . .	8	Sarus Thome de Reeck .	8
Gowrthua Nobilium de eadem	7	Hangan Jacobi de eadem .	18
Kysbelna Bartholomaei ca- stri de felek	7	Basth Ladislai de Zechen .	14
Apáthy nobilium de Daroch .	6	Gedealya Georgy filij palatini	38
Cheregh Ladislai de Zéchén	23	Feled Johannis filij Bened .	16
Wthaas Thome de Reeck .	13	Serke filiorum desew . . .	64
Janosy Michaelis de eadem .	1	Dobszewgh Thome de Reeck .	3
Hydekwth Ladislai de Zechen	9	Gwzona Georgy filij palatini	28
Zwchor Andreae fily Sy- monis	20	Aynaskewalja domine re- gine (16)	13
Jwanfalua Nobilium de Jánosy	7	Wrallya Stephani filij Buken	24
Zylazow nobilium de hangon	5	Janosy abbatis de eadem .	33
Balogfalua palatini Georgy	8	Chobankahaza pauli de eadem	8

Item	Portae	Item	Portae
Almagh nobilium de eadem	13	Kabalazow Stephani de	
Dobowcha Nicolai de Zeech	55	eadem	4
Barakon Ladislai de Zeechen	4	Zabar Nicolai de pelsewleh	21
Martonfalua Joannis de		Bulsfalva Georgy palatini .	6
Jenew	14	Dowsa euisdem Georgy .	11
Pogon Joannis fily Benedicti	11	Item Nagioua Emerici de	
Gezthete ladislai desew . .	21	derenchey	3
Eperyes Thome de Reeckh	9	Kyssarus Thome de Reeckh	7
Swsa petri perseleh . . .	8	Chykohaza Stephani de fyge	3
Monaza Emerici de Deren-			
chez	13	<i>Reambulatio Stephani de</i>	
Basth nobilium de eadem .	5	<i>Waly Judicis Nobilium.</i>	
Item peterfalua Thome de			
Reeckh	5	Item	Portae
Nagbelna Emerici de renchen	14	Item Alsowfige Nicolai Cha-	
Kysfalud ladislai desew . .	6	thow	10
Thamastheleky eiusdem la-		Thyske Stephani de fyge .	16
dislai	8	Bachka Nicolai de eadem .	3
Balasfalua peetri terpe . .	3	Bakcha euisdem Nicolai .	20
Dobsenek Thome de Reeckh	4	Iseph frank de Zeech . .	8
Kwkenes rete, Stephani de		Chakofalua euisdem frank .	16
Sarus	2	Kelechen Emerici	7
Hangan pauli de eadem .	12	Ratowlehfalva Nicolai bebek	12
Répás Nicolai Chatow . .	3	Kapolna Joannis Oros . .	8
Dether Ladislai desew . .	20	Kysfalud Georgy	1
Kysfalud nobilium de eadem	4	Balchka Andreae Symonis	15
Janosy joannis de eadem	5	Radnóthfalua Jacobi Pethes	8
Harmath Symion komer .	12	Panith Nicolai vza . . .	16
Darua nobilium de Janosy	15	Balogh Andreae adfyey .	30
Feled Georgy fily Lorandi	6	Kysfalud Thome Korláth .	1
Bakohaza Balasy de eadam	3	Wrdogtheleke Nicolai Vza	6
Gwmory Georgy palatini .	15	Marchow Joannis Emerici .	11
Lewch ladislai desew . .	8	Wáralya frank de Szeech .	10
Charmatelke domine regine	16	Palazth Joannis Emerici .	11
Mayom eiusdem regine . .	10	Estran eiusdem Joannis .	6
Harmath ladislai fily Egwy	14	Byztra Joannis euisdem .	10
Beleyn nobilium de eadem	8	Boroznok Blasy de eadem .	6

Item	Portae	Item	Portae
Hegmegy Joannis Emerici .	7	Balogh Emerici Joannis .	19
Kelechen Joannis de tornalya	7	Répás Thome Soldus . . .	7
Derenchen Joannis Emericy	4	Marmalon Mathye de eadem	8
Rwnna Thome Sorvos . . .	25	Fathproch Erne	9
Babafalwa Joannis Emerici	13	Korogh Bartholomaei de	
Slatyna eiusdem Joannis .	4	eadem	6
Smewnchkhaza Blasy de		Mykofalna Georgy francisci	4
figey	3	Szeech Sigismundi de eadem	14
Felsewpavar Emerici fily		Alsowmal Georgy korlath .	16
Joannis	6	Wywasar Emerici Joannis .	28
Meleg eiusdem Emerici . .	15	Rathkow eiusdem Emerici .	21
Dobrapathaka eiusdem		(k) lewkushaza Nicolai Se-	
Emerici	6	bastiani	10
Papoch Jacobi de eadem .	7	Prosa Thome Soldus . . .	1
Derenchen Fily fily Joannis	7	Bekahaza Nicola fily Bebek	4
Kyssalabina Joannis de		Peryese Andreae Symonis .	17
eadem	8	Szaz Emerici Joannis . . .	10
Laponya Emerici Joannis .	5	Lwkouisthe Emerici eiusdem	5
Seilyche eiusdem Emerici .	8	Dapsa Andreae rawaz . . .	14
Ozchian eiusdem Emerici .	8	Wyfalu Emerici Joannis .	9
Lenarthfalua Joannis de		Kyrsan de dominorum de	
eadem	8	Hanua	11
Polon Emerici Joannis . .	11	Crokwa Emerici Joannis .	6
Beye Thome de eadem . . .	20	Gezthes eiusdem Emerici .	14
Padar Emerici Joannis . .	11	Pwhaza Nicolai de eadem .	7
Spanmezow eiusdem . . .	10	Visnow balasy fily fyktche	10
Bykzwgh Jacobi de eadem	3	Barathza Nicolai kakas .	22
Zyyhaua Emerici Joannis .	3	Thama Andreae Symonis .	7
Polanfalva Thome Soldus .	14	Kouapathata frank de Zeech	5
Budakfalua Nicolai Vza .	10	Pezethe Andreae Symonis .	9
Mykofalua Andreae Symonis	20	Kwbanya Nicolai vza . . .	7
Zeech Frank de eadem . .	27	Raas Thome Soldus . . .	14
Dyofa Emerici Joannis . .	8	Kalosa Georgy korlath . . .	9
Chomporfalua Jacobi de		Harhach Antoni Santha .	10
eadem	5	Felsewfalw Thome Soldus .	12
Zadorhaza Stephani de		Scylische Nicolai Vza . . .	13
eadem	6	Hanwa Andreae de eadem	30

Item	Portae	Item	Portae
Sámkfalva Nicolai hemes	10	Alahpathaka eorundem	33
Zenthlelyk Martini de eadem	11	Kewni Emerici gunvam Waj-	
Felsewfygey Stephani de	14	voda	40
eadem	14	Kowmorouagasa Domino-	
Láchaz Emerici Joannis	11	rum de Ckythnek	12
Naglewkorwsche eiusdem	13	Nasztad ladislai Gyche	16
Thamasy Nicolai Vza	5	Pelsowlech dominorum de	
Traja eiusdem Nicolai	14	eadem	52
Filleyer Thomae Soldus	9	Irmes dominorum de Chyth-	
derenchen Joannis rawaz	4	nek (6)	3
Forro Thome Soldus	5	Zalowk dominorum de pel-	
Lihotha Emerici Joannis	14	sowch	21
Gergelfalua Georgy korlath	4	Pathahaza eorundem	30
Chyz Johannis de eadem	19	Lekene Joannis Forgach	13
Skarws Blasy de eadem	10	Gyche ladislai de eadem	32
Kalasa Georgy fily Georgy	7	Chyrk dominorum de pel-	
Hrusna Emerici Joannis	3	sewlech (6)	13
Rowapathaka eiusdem Eme-		Thordoso eorundem	7
rici	7	Chythnek dominorum de	
Hrswa frank de szeech	3	eadem	55
Derechkfew Emerici Joan.	16	Pétervagasa eorundem	10
Lypowch eiusdem Emerici	7	Brethke Petri aliorum	4
Somwor ladislai de eadem	11	Rakws dominorum Bubek	22
Hyethe Emerici Joannis	14	Chythnek Nicolai de eadem	15
Haatch Andreae Symonis	12	Berzethe Nicolai de pelse-	
Fewechyenhaza Symonis de		weh	53
eadem	2	Vereskw eorundem	5
Perbeshaza Nicolai de eadem	1	Gechpathaka eorundem	11
Apatfalua Nicolai Badon	2	Somkwth Nicolai de Chyth-	
		nek	12
		Othina dominorum de	
		Chythnek	28
		Vesweres dominorum de	
		pelsewch	32
		Bowch eorundem	13
		Sayo dominorum de Chith-	
		nek	10

*Reambulatio petri de heren
Judicis Nobilium.*

Item	Portae
Gench dominorum de Chyth-	
nek	14
Resther eorundem	33

Item	Portae	Item	Portae
Sayowsew dominorum de pelsewleh	36	Aranas dominorum de Chithnyk	10
Dobsina dominorum de Chethnek	7	Chirkeuagasa Nicolai de pelsewleh	12
Thornawa Joannis de Chithnyk	14	(P) Rasosna petri Bubek	8
Rwdna dominorum de pel- sewleh	17	Vyssegrad dominorum de Chythnyk	7
Pathaak petri de pelsewleh	15	Hermanhaza petri de pel- sewleh	14
Ardo dominorum de Chithnyk	31	Rohfalua dominorum de Chythnyk	15
Sthebwar filiorum Bwbek	21	Bekespathaka corundem	10
Dobsina dominorum de pel- sewleh	46	Vesweres dominorum de pelsowlsh	23
Kentelfalwa dominorum de Chithnyk	28	Mykolcha ladislai Zekel	22
Thalotha dominorum de Pelsewleh	24	Kewres dominorum de pel- sowlch	18
Derechk Nicol de pelsewleh	17	Derechk dominorum Bwbek	25
Wyfalw dominorum de Chithnyk	21	Razynaalya dominorum Chythnyk	7
Nwdrus petri de pelsewleh	24	Philiphaza dominorum eorundem	4
Jolees dominorum de pel- sewch	19	Berethke Jacobi Byazo	5
Myhalfalwa Stephani Wrdugh	4	Somkwth dominorum de pel- sowlch	10
Kwni Nicolai de pelsewleh	41	Kowteluerou dominorum de Chythnyk	14
Karaznahowrka dominorum de eadem	67	Slonahaza eorundem	13
Vidtelke dominorum de eadem	9	Rosozna Nicolai de eadem	8
Rowhalwa dominorum Chitnyk	15	Ilswa Georgy palatini	155
Lewarth filiorum Bwbek	10	Monohrethe eiusdem	20
Myglizpathaka Nicolai de pelsewleh	14	Bethther eiusdem	31
Lyche filiorum Bwbek	39	Lwbrnyk »	9
		Rowche »	70
		Kysilwa »	7
		Hosiureth »	29
		Kerekreth »	10

Item	Portae
Gachalk petri de pelsewlch	25
Hyznaw Georgy palatini	25
Moranabya eiusdem	24
Lehowtha	7
Thapolcha	22
Monoros	19
Neyrowche	8
Lehowtha	5
iies	4
"	1
"	3

*Recambulatio Blasy Bow
de Zenthkyral Judicis
Nobilium.*

Item	Portae
Kelemer Georgy de doby	40
Colthow Jacobi Baso de	22
Celen Nicolai fily Jacobi	10
Dyenes alua Nicolai de puthnok	18
Veneche petri de zwha	15
Kerethow Gregorii de eadem	23
Puthnok laviolai de eadem	31
Bagal Georgy de Colthow	10
Janosfalua Joannss de	
Varkon	10
Nagragh Joannis de eadem	12
Latranfalua Jacobi	14
Gwmur Nicolai de pelsowlech	105
Puthnok Nicolai de eadem	22
Zwha Sandur de eadem	24
Kerepech Nicolai de eadem	13
Perstene Nicolai de Colthow	5
Nagmale ladislai de puthnok	41
Zenthkyual Balasy Judicis	11

Item	Portae
Kornuthfalua Nicolai Wdvar	12
Panith ladislai kompolth	16
Kezy Joannis Danch	8
Starna ladislai de eadem	11
Wzuizow Thome de Bay	19
Panith Mychaelis thurok	16
Igalum Nicolni de Puthnok	5
Imola pauli de Rima	18
Agthelek Gregory de ke- thow	26
Tornalja Nicolai fily Jacobi de eadem	22
Pokayfalua ladislai de puthnok	14
Mehy Blasy de Saagh	22
Pogon ladislai de puthnok	15
Cazmofalua Joann porkolab	8
Zwbogh Sandor de Zwha	19
Tornalya Georgy Fabian	24
Nenyke Dawid Makow	5
Kyraly Stephani de Zeen	19
Rechke Emerici de eadem	5
Zwbeg Nicolai orus	14
Kysnehe Blasy de eadem	6
Köweches Joannis Danch	10
Pozoba Georgy de doby	29
Ragal Jacobi Basow	19
Strys Thome de Bey	15
Zenthdemeter Georgy Ci- nege	16
Kanlow Jacobi de eadem	21
Marhrethe Georgy Cinege	5
Ragal Petri de eadem	2
Banreve Nicolai Fily Beke	16
Ivanfalua petri de eadem	3
Kysmal Georgy fily fran- cisci	5

Item	Portae	Item	Portae
Zuchafew magistri Seba-		Chakan relictæ kathkow .	16
stiani de eadem	18	Lapsa Georgy fatian . .	15
Vasas ladislai Starna .	7	Nenyenke Nicolai Symonis	5
Abafalva Johannis de eadem	23	Hehthy Stephani Bodolo .	2
Rechke pauli de Zalona .	8		

Sumpma portarum I111^M V111^C lXXX111
portae 4 8 83

Sumpma pecuniarum η^M VIIIj^C XXX marca
2 9 30

20 den.

(Eredetije papíron, oszlopban dobor-pajzsos víznyomattal a m. k. orsz. ltárban a Conscriptionalis könyvek közt XII. kötet 1—13 l.)

2.

1431. Registrum Lucri Camere

In Comitatu Gemberiensi et primo in reambulatione Joannis Benedicti de Thornaalia Judicis Nobilium sunt portae infrascriptae.

In	Portae	In	Portae
Lapsa Jo. Benedicti portarum	16	Agtelek Stephani	28
Vasas ladislai starna	9	Chakan Nicolai	15
Chelen Nicolai	17	Latranfalwa Jacobi	18
Therestene relicte Stephani	5	Striz Joanni Strazi	19
Panik Blasy Saag	35	Imola Nicolai	22
Choltho Jacobi Baso	24	Ywanfalua georgy	2
Huzywzo Thome	17	Zuhafew Galli	14
Kethew Stephani	23	Markrethe Chyneghe	3
		Kalno Georgy	14

In	Portae
Zubug Nicolai	31
Ragal Benedicti	19
Ragal Georgij	10
Zenthgeorg Zwaha Petri	3
Eadem Ladislai	23
Eadem Vincentij	9
Pozoba Georgij dobj	31
Maly ladislai	43
Kelemer dobj	46
Naprag laurentij	21
Lewrinczfalwa Beken	11
Myklósfalwa Georgij	3
Zentdemeter Chynege	11
Eadem Georgij	6
Kezy Georgij	10
Puthnok Bartholomej	32
Eadem ladislai	33
Pokay »	15
Abafalwa Jo.	20
Hethe Georgy	3
Chyntalan lad.	9
Keweches danch	10
Banrewe Bani	6
» Blasy	6
Reczke Georgy	11
» petrij	7
Zenthkiral Jacobi Bani	17
Igalom Nicolai	4
Pogon lad.	19
Janosfalwa Georgij	9
Gyenesfalua Bartholomej	22
Nenk Mako	6
Nenk Mley	3
Starnafalwa lad.	9
Kerepecz Nicolai	13
Mehy Blasy Saag	25
Lazlofalwa Jo.	10

In	Portae
Kyraly Stephani Zen	23
Thornaallia Nicolai Jacobi	14
Eadem Georgij facian	24
Gwmer Nicolai	92

*Reambulacio Johannis
Chamaz.*

In	Portae
Ywanfalwa Janko	8
Feled Jo. Benedictj	27
Serke lad. desew	72
Simonj eiusdem ladislai	4
Darma Janko	13
Hanacz Stephani	25
Eadem Symlio	20
Chykohaza Stephani	5
Jene Joannis	3
Wray Stephani Bolk	25
Susa Paulj	11
Zentsymon Thomae	62
Hangon ladislai	19
Hangon Joannis	8
Hangon pauli	12
Zylaszo ladislai	4
Ereperyes Pauli	6
Repas »	1
Thamastelke Joannis	8
Kysfalwd pauli Banj	6
Dehter ladislai desew	21
Gestete pauli Banj	24
Ceh eiusdem	7
Saros paulj	7
Jeczte Jo. Gywla	9
Peterfalwa petri	5
Dobfenek pongracij	4

In	Portae	In	Portae
Vtas paulj Rakczy	14	Gemery Bani	14
Chereg lad. Zeczen	24	Palfalwa Janko	17
Óbasd eiusdem	13	Gedeallia Ban	40
Hydegkwth eiusdem	11	Chakfalwa Banj	11
Baraton	9	Dousa Bani	12
Pogony Jo. Benedicti	17	Lukwa Jo.	6
Zabar Nico. Bebek	22	Apathi Jo. darwlcz	6
Kabolazew lad	4	Janosi Abbatis	30
Bakohaza Blasij	4	Eadem Stephani presbyteri	9
Gorthwa Nico.	8	Eadem Janko	7
Monosa Emericij	9	Thehan Nic. Zeech	8
Belna	12	Bellien ladislai	8
Kysbelna Bartholomej	7	Dobolcza Thome Zeech	57
Basd Joannis	5	Martonfalwa vicecomitis	15
Sereg Jo. Gywla	22	Balasfalwa heremitarum	6
Almag dyonisy	18	Chobankahaza Jacobi	10
Seed Gywla	23	Zwtor Nico Zeech	21
Kysfalud Bani Nicolai	4		

Item Veczeklew Jo. Capi, cui ad Ottum Neogradiensem dominus Rex concessit lucrum camere solvere, sunt portae.

Item	Portae	Item	Portae
Dobzeg deuastata	7	Ronak deuastata	3
Kekencs	7	Dwnafalva	5

De possessionibus infrascriptis lucri Camerae Regalis exigere fecit Domina Regina.

Aynaskewarallia	Reg. 24	Kerekgede	Reg. 20
Chamatelke	18	Mayom	17
Bedfalwa	10	Buchon	12
Balogfalwa	12	Guzona	40

153

(Eredetije (1427) 17—20lpon a Dicalis Conscr. közt, viznyomata: egy ökörfej.)

www.libtool.com.cn

XL.

1429. máj. 29. Pozsony.

Zsigmond király a kis-martoniakat a harminczad és tributum fizetése alól fölmenti.

(Bécsi udv. kam. ltár.)

XLI.

1429. sept. 10. Pozsony.

Zsigmond király, hogy a kamara-hasznának beszédésénél előforduló károknek elejét vegye, — rendeli, hogy annak beszedői karöltve az esztergomi érsek emberével, állítsák egybe az adózó porták számát s a dicatio után rögtön szolgáltatassák át a tizedet az érsek részére.

(Eredetije hártján, alján pecséttel, az esztergomi érseki levéltárban F. I. nro 18 B.)

XLII.

Pozsonyi pénzverés.

1430—1542.

1430. A Vierling: quadring nevű, pozsonyi veretű pénzek a kir. hivataloknál beválthatók.

1430. Zsigmond király kiadványa, hogy egy márkából ötszáz denár veressék.

1441. Erzsébet királynő edictuma, hogy a kiveretésnél egy márka finom ezüsttel: egy márka rezet vegyítsenek.

1447. Hunyady János kormányzó rendelete, hogy egy forintra 100 nagy denár, erre 200 kis denár essék; veretének alakja pedig olyan legyen, mint a budai pénzé.

1522. II. Lajos király rendelete, hogy az 1521-ben vert pénzeket ugyanazon értékben fogadják el.

1525. II. Lajos király elrendeli, hogy 2 új denár egy régitérjen, s két újért annyit adjanak, mint egy régiért.

1542. I. Ferdinánd szigorúan meghagyja a pozsonyiaknak, hogy a tálvéri büntetés tetejé alatt fogadják el.

(Eredetiek Pozsony vár: ltárában; Ladula 21.)

XLIII.

1437.

Zsigmond király szabadalom-levele, hogy a censisust csakis Szent-György napján lehet beszédni, nehogy visszaélések történjenek.

(Kassai vár: ltár; Tt. oszt. 4.)

XLIV.

1437.

Zsigmond király rendelete Kassa városa tanácsához, hogy az egri vár építkezésére 600 forintot fizessen.

(Kassai vár: lt. Mon. 21.)

XLV.

1437.

Zsigmond király rendelete, melyben Kassa városa adajából 1000 forintot elenged.

(Kassai vár: ltár; Taxa: 5.)

XLVI.

1446. oct. 2. Buda. Hunyadi János, Pozsony-vmegye dicatrainak meghagyja, hogy Pozsony városától s birtokaitól a kamara-hasznát ne szedjék.

Nos Johannes de Hunyad Regni hungarie gubernator etc, Memore commendamus per presentes, quod quia nos circumspectos uiros, iudicem iuratos

ceterosque ciues hospites ciuitatis Posoniensis ex diuorum regum hungarie generosis indultis et concessionibus initis coram nobis exhibitis a solucone lucri camere Regie maiestatis eorum, parte festo regio peruenire debentis perpetuis futuris successiuis temporibus exemptos et supportatos fuisse et extitisse comperimus seriose. Idcirco nos eosdem ciues et hospites dicte ciuitatis huius generosis diuorum Regum concessionibus perpetua iura Gubernatoria aucte tenere, fouere et conseruare volumus, Quocirca vobis dicatoribus et exactoribus lucri camere regie Maiestatis in comitatu Posoniensi nunc constitutis et in futurum constitutendis firmissime committimus, quis amodo in posterum harum litterarum regie a suprafatis ciuibus et hospitibus dicte ciuitatis Posoniensis eorum parte, vt prefertur, peruenire debenti petere et exigere, petique et exigere facere ac ipsos propter non soluconem dicte lucri camere, in personis, possessionibus, hereditatibus, rebusque et bonis eorundem quibusuis impedire, molestare, seu quouismodo dampnificare nullatenus praesumere ne sint ausi, modo aliquali. Aliud non facturi in premissis presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, die dominica proxima post festum b. Michaeli Archangeli, Anno domini millesimo quadringetesimo quadragesimo sexto.

Cz í m e z v e: Pozsony-városa tanácsának.

(Eredetije Pozsony szk. városa ltárában; T a x a.)

XLVII.

1446.

A z o r s z á g r e n d e k kiadványa, melyben ígérk, hogy a pesti országgyűlésen K a s s a, L ö c s e, E p e r j e s és B á r t f a városokra ad instar aliarum ciuitatum regalium et re-

ginalium liberalium Stewram seu taxam• kivetett rk. segélyt.
melyet Giskra szokott beszédni, nem vetik ki többé.

(Kassai vár. ltár, titkos osztály. Contrib : 6.)

www.libtool.com.cn

XLVIII.

1450. jan. 28. Buda.

Hunyadi János, György dedknak és Fekete Györgynek Komárom-vmegye dicatorainak meghagyja, hogy a nyúlak-szigetébéli apdcaák komáromi birtokairól a kamara-hasznát ne szedjék.

Nos Johannes de hunyad Regni hungarie Gubernator vobis Georgio ac alteri Georgio Fekethe dicatoribus nostris comitatus Comaromiensis firmiter committimus et mandamus, quatenus possessiones et bona religiosarum dominarum Sanctimonialum de Insula leporum in illo comitatu habitas et existentes in sortem lucri camere dicare non praesumatis et neque easdem pro non solucione dicti lucri camere impedire praesumpmatis, quia vniuerse possessiones dictarum dominarum tam, in dicto Comitatu, quam eciam aliae ubilibet habitae ab omni solucione lucri camere sunt exemptae et supportatae et eciam nostro easdem supportandis presentes tenentes pro expedicione. Datum Buda feria tertia proxima post conuersionem beati pauli apostoli. Anno domini M^o CCCC^{mo}.

(Eredetije, papíron, pecsét nyomaival mk. orsz. ltár kincst. oszt. Pos. f. 64. n. 38. Hátán XV. sz. írással: »hunyady Janos gubernator engette, hogy az zigaretyecken kamara-haznat ne vegienek.)

XLIX.

1453.

V. László király kiadványa, melyben Osztrovai Thalap hus János richnói várkapitánynak megtiltja, hogy a kamara-

hasznát Kassa városától továbbra is szedje, s a mit ezen a czímen rajtok megvett, adja vissza.

(Kassai vár: ltár; Contrib. 7.)

www.libtool.com.cn

L.

1453.

Talaphus János, Kassa városa jobbágysait Sáros-vármegyében, a kamara-haszna fizetése alól fölmenti.

(Kassai vár: ltár; Tax. 8.)

LI.

1454.

V. László király, Kassa városának Abaúj- és Sáros-vármegyei birtokain lévő jobbágysait a kamara-haszon fizetése alól fölmenti.

(Kassai vár: ltár; Tax. 9.)

LII.

1456.

V. László király Abaúj- és Sáros-vármegyék rendeknek meghagyja, hogy Kassa városa jobbágysaitól, 1454-iki mandátuma értelmében, a kamara-hasznát beszadni ne merjék.

(Kassa vár: ltár; Tax. 10.)

LIII.

1456.

A pozsonyi dicatorok Gerencsér, Rosenthal (a mai Rosindol) Zyll, Madyarath községektől s Nagy-Szombat városától a k.-hasznát meg akarják venni, de László fölmenti őket.

(Eredetije papíron, N.-Szombat ltárában.)

LIV.

1457. máj. 13. Buda.

V. László király meghagyja a kamara-haszna, beszédnek, hogy az esztergomi érseknek rozsnyai, chuchwni

és n a d a b o l y a i. Gömör-vármegyében lévő jobbágyságitól, régi szabadalmaik értelmében, nevezett adót, ne vegyék meg.

(Eredetije papíron, Rozsnyó városa levéltárában, szövege alatt: kir. pecsét.)

LV.

1457.

V. L á s z l ó király rendelete a k a s s a i tanácshoz, hogy G i s k r a, kir. jóváhagyás nélkül pénzt nem verhet.

(Kassai vár. ltár: Mon: 1.)

LVI.

1458.

I. M á t y á s király kiadványa, melyben a K a s s á n b u d a i m é r t é k szerént veretett pénzt, az egész országban érvényesnek nyilvánítja.

(Kassai vár. ltár: Mon: 2.)

LVII.

1460. febr. 22. . .

I M á t y á s király három kiadványa a kamara-hasznát illetőleg; az elsőben ír: G ú t i O r s z á g nádorhoz, hogy a barsi-, tolnai-, pilis- és esztergom-vármegyei kamara tizede az esztergomi érseket illetvén, azt Dénes érseknek rögtön szolgáltatassák ki.

K i a d v á n y T a m á s aurániai perjelhez intézve, Baranya-vármegye tárgyában, hangsúlyoztatván, hogy a kamara-haszna tizede minden vármegyéből az érseket illeti.

V a l k ó - v á r m e g y e, bár a kamara-haszna el is engedtetett, a tizedet mindamellett köteles fizetni.

(Eredetijök papíron, az esztergomi érseki levéltárban F. 2. nro. 26. 28. 30. B.)

LVIII.

1460.

I. M á t y á s király Baranya-vármegye kamara-hasznát, tekintettel szolgálataira, A l g o n a vránai perjelnek adományozza, az-

zal a kikötéssel, hogy a tizedet, a kamara-haszon tized-birtokosának : az esztergomi érseknek beszolgáltatni tartozzék.

(Pray: De prioratu Auranae. 1773. 51–53 l.)

www.libtool.com.cn

LIX.

1462.

I. Mátyás király kiadványa, melyben a régi denár értékét akkép szabályozza, hogy 300 régi denár érjen 600 obulust s ennyi tegyen ki egy aranyforintot.

Ugyancsak ekkor Toklár Jánost nevezi ki kassai pénzverőnek.

(Kassa vár: ltár, Mon: 5, 6)

LX.

1463. nov. 4.

Mátyás király a nyúlak-szigetebéli apáczáknak a kamara hasznát régi szabadságaikra való tekintetből — elengedi. (Mon. Pos. f. 64. nro 63).

Ugyanezt, valamint Károly szabadalom-levelét átírja s ünnepélyes alakban kiadja nov. 5-én. (f. 57. nro 37.) valamint »in Dominica Judica« is. (f. 16. nro 16.) 1434-ben ismét biztosítja őket adómentességükről »in festo cathedre beati Petri« kelt levelében. (Mon. Pos. f. 57. nro 38.) mart. 29-én. (f. 48. nro 32.) — Ugyancsak 1465-ben a budai káptalan függő pecsétetes levélben átírja Mátyás királynak 1465-iki szabadalom-levelét (f. 64. nro 45.) Ennek hátlapján következő magyar irat olvasható: »Kamara haznarol ualo engedelemnek massa.«

1462. Az apácák panaszára, jun. 6. kelt levelében Mátyás biztosítja őket adómentességükről. E levél hátlapján egykorú magyar írással ez van írva: »Ez leuel kamarahaznarol ualo Mathyas Keral Engedelme.« (Mon. Pos. f. 64. nro 12.)

LXI.

1463.

I. Mátyás király kiadványa, melyben elrendeli, hogy Szathmár-vármegye kamara-haszna Kállay Jánosnak s Pálnak, meg Parlagi Györgynek, tett költségeik fejében fiztessék ki.

(A pécsi püspöki könyvtár kéziratgyűjteményéből közli
Wenzel Gusztáv: M. Történelmi Tár II. 210 l.)

www.libtool.com.cn

LXII.

1463. mártius 16. Erzsébet, Mátyás királynak anyja Bács-Bodrog és Csongrád-vármegyéknek s az ottani kamara-haszná beszedőinek meghagyja, hogy az ó-budai apácák birtokaitól a kamara-hasznát ne szedjék.

Comm. p. d. gen. d. R. mp.

Elizabeth Serenissimi principi domini Mathie dei gracia Regis hungarie etc. Genitrix Egregijs et Nobilibus Comitibus vel vicecomitibus et Judicibus Nobilium Comitatum Bachiensis ac de Bodrog et de Chongorad Item dicatoribus et Exactoribus lucri-camere fisco Regio peruenire debenti, nunc in eisdem comitatibus nunc constitutis salutem cum fauore. Cum vniuersae possessiones Sanctimonialium de Veteribuda per exempcionem dominorum Regum et per praefatum dominum Mathiam Regem filium nostrum carissimum cofirmatam a solutione dicti lucri-camere libertate esse dicuntur, Ideo dilectionibus vestris serie presencium comittimus, mandamus, quatenus receptis presentibus nominatas possessiones prefatarum Monialium in praedictis Comitatibus existentes contra formam premisse exempcionis et libertationis dominorum Regum ad solutionem lucri camere arcere, compellere aut populos in eisdem possessionibus commorantes ratione non solutionis quoquo modo dampnificare nullatenus praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude feria quarta proxima post

festum beati Gregorij pape, Anno domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo tercio.

(Eredetije papíron, Erzsébet gy. p.: Mk. or. lt. k. oszt. Mon. Pos. F. 16. nro 17.)

LXIII.

1464. *Szeged dec. 25.*

Bessenyei Bertha kincstartó ír Kassa városára, hogy a »munera strenuاليا»-kat azonnal küldjék meg.
(Kassai vár. ltár; Contr. 349.)

LXIV.

1467.

I. Mátyás király, tekintve, hogy a kamara-haszna beszédénél roppant sok visszaélés történik, kiki mentességével áll elő, s így a korona megkárosodik, azt megszünteti, s helyébe »alia quedam exactio est unanimiter instituta, tributum fisci regalis in eternum appellanda, ita videlicet ut fere consimiliter, ut primis super singulis quinque portis non plus, nisi unus florenus, tantum semel in anno ubique exigatur, de omnium regnicolarumstrarum, tum Ecclesiasticorum, quam etiam de nostris propriis comitatibus et bonis, quibuslibet nec aliquis superinde ullo unquam tempore exemptionis priuilegio frui possit, prout omnium istorum ordo, modus et tempus in registro presentibus aduincto satis clare et in nodo generali decreto nostro plene continetur, quarta proxima post festum resurrectionis Domini 1467 »
(Pray: de prioratu Auranae. 82 l.)

LXV.

1467.

Mátyás király a Nagy-Szombatiaknak 4 évre elengedi a kamara-hasznát s azt a subsidiumba tudja be. Erről értesíti a bazini dicatort.

(Eredetije hártván, pecséttel N.-Szombat szk. városa ltárában a Mandaták között.)

LXVI.

www.libtoob.com 1467. Budán.

I. Mátyás király levele Kovács Istvánhoz, a kassai pénzverő-ház comesének, melyben figyelmébe ajánlja neki Toklar János kassai pénz-beclőt s az esztergomi érsek pisetariusát.
(Kassai vár: ltár.)

LXVII.

1469. sept. 1.

Toklar János, mint pénzverő alkalmazást nyer.
(Kassai vár: ltár; Mon. 3¹⁴.)

LXIII.

1480.

I. Mátyás király kiadványa, melyben a török hadjárat, folytatására, Kassát 1000 arany forint adóval rója meg.
(Kassai vár: ltár; Taxa: 466.)

LXIX.

1483.

I. Mátyás király kiadványa, melyben tekintettel a dúló török háború nyomoraira, 1509 forintnyi segélyt kér Kassai városától.
(Kassai vár: ltár; nro. 533.)

LXX.

1483. Buda, apr. 16. Mátyás király Modor városát, tekintvén az azt ért nagy tűzvészt, mindennemű adózástól ez évre fölmenti.

(Eredetie Modor város lt.)

LXXI.

1484.

I. Mátyás király leírata Kassai városa tanácsához, hogy Dóczy Orbán kincstartó kezeihez azonnal 1000 arany forintot szolgáltatassanak be »contra validam Cesaris Thurcorum potentiam, qua Moldauiam personaliter aggressus est, et iam castrum Killyse expugnauit.«

(Kassai vár: ltár; nro. 557.)

LXXII.

1486. július 28. Pozsony.

I. Mátyás király utasítja Bécs városa tanácsát, hogy a hátralékos 1000 fontnyi évi adót kincstartójának (hubmaister) Rupertnek fizessék meg.

(Bécs városa levéltára: Reg. 1486–9.)

LXXIII.

1488.

I. Mátyás király kiadványa, melyben N.-Szombat városát ezen évre minden adófizetéstől felmenti.

(Eredetije, papíron, pecsétel N.-Szombat szk. vár. ltárában a priv. közt.)

LXXIV.

1488.

A forint értéke Iglón 102 denár.

(Eredetije Igló-város ltárában.)

LXXV.

1491.

II. Ulászló király Kassa városa birtokait, névszerint: Garadna, Zebene, Vétse, Mislóka, Szent-Ver

kepe, Proska, A. és F-Tökés, Szurdok, Arany-Ida, Ujfalu, Kuszina, L-Falva, Tehan, Szent-István, Zokola. Kisfalu, Tapolcsány, Horan, Nagy-Ladna, Kis-Ladna, Rosin. Berki, Buzinka, Radáts, Peklin, Turhina, Bonitha, Vörösvágás és Kassa, — a Lucrum Camerae-nek nevezett taxa censusától fölmenti.

U. e 1499. 1508 és 1514-iki átiraotkban. (Kassai vár: ltár. Taxa 12.)

LXXVI.

1494. jan. 17.

II. Ulászló király egész terjedelemben átírja Mátyás királynak, az ó-budai ny.-szigeti apácák kamara-haszna adómentességére kiadott szabadság-levelét.

(Eredetije hártján, ép vörös-fehér-kék selyem zsinórról lefüggő töredékes függő pecséttel, Orsz. lt. k. o. Vet. Bud. Mon. Fasc. 16. nro 29.)

LXXVII.

1499. sept. 4.

II Ulászló meghagyja Thurzó János körmöczi kamarásnak, hogy az urburát, mind a feldolgozott, mind a nyers ércztől az esztergomi érseknek pontosan fizesse.

(Esztergomi érs. ltár. f. 3. 31. B.; hártján nagy függő pecséttel.)

LXXVIII.

1506. aug. 28. II. Ulászló király *Wayzprachr Ulriknak tartozásai fejében Lanzer és Koztal váraitól, nemkülönbén a birtokában lévő borsmonostori apátságtól a kamara-haszna s egyéb adónak fizetését elengedi.*

Uladislaus dei gracia Rex Hungarie et Bohemia etc. fidelibus nostris Magnifico Benedicto de Bathyan Thezaurario nostro, moderno futuris eciam Thezaurarijs nostris, eorundemque factoribus et officialibus item

dicatoribus et exactoribus quarumcunque taxarum seu contribucionum nostrarum et Regni nostri in comitatu Soproniensi pro tempore constitutis ac comiti vel vicecomitibus et Iudicibus nobilium eiusdem comitatus praesentibus scilicet et futuris praesentes visuris salutem et gratiam. Cum nos fidei nostro generoso ac magnifico condam Vlrico Wayzprachr libero domino de Kabold in sortem debitorum quibus ex obligatione Serenissimi condam domini Mathie regis predecessoris nostri bone memorie eidem Wayzprachr tenebamur, exoluta iam eidem aliqua parte ipsorum adhuc in certa summa pecuniarum iuxta continencias aliarum litterarum nostrarum nouissime superinde per nos sibi concessarum debitores simus. aliundeque ipsum hoc tempore ob varias et multiplices alias hincinde nostras et Regni nostri necessitates de ipsis debitis exoluere nequeamus, annuendum eidem et concedendum duximus vt ipse deinceps omnes illas pecunias taxarum seu contribucionum nostrarum siue eciam subsidij aut lucri camere nostre que nobis de pertinentijs castrorum suorum Lanzer et Kozthal vocatorum necnon eciam de bonis et Jobagionibus Abbatie de Borsmonostra nunc sub tutela et protectione ipsius Wayzprachr habitis, omnino scilicet in comitatu Soproniensi existentibus prouenire deinceps debebunt, in sortem ac ad rationem prescripte summe eidem debite semper pro se exigere et recipere possit et valeat, ita videlicet quod talis contribucio seu taxa nostra in eisdem pertinentijs dictorum castrorum ac bonis prefate Abbacie nihilominus per dicatores nostros dicari et connumerari debitaque ratio et compotus superinde per eosdem ser-

uari debeat et tandem id, quod exactum hoc modo de ipsis bonis ad rationem nostram per ipsum Wlricum Wayzprachr fuerit, ex predicta summa debiti semper, quoad idem integram superinde solutionem habebit defalcetur et ad rationem exolutionis ipsius debiti computetur, immo annuimus et concedimus praesentium per vigorem, quocirca fidelitati vestro harum serie firmiter mandamus, quatenus eiusmodi pecunias taxe seu contributionis aut etiam subsidij siue lucri camere nostre deinceps semper dum hoc regnum nostrum dicabitur, de predictis pertinentijs dictorum castrorum Lanzer et Kozthal ac bonis prefati Abbatie de Borsmonstra iuxta dicacionem, vt premittitur et connumerationem dicatorum nostrorum eidem Wayzprachr hominibusque suis per eum ad id deputandum pro se in sortem prescriptorum debitorum exigere et recipere permittere et permitti facere, et quidquid hoc modo per eum exactum fuerit, id totum vt premisimus iuxta compotum superinde seruandum de ipsa summa debiti defalcare et teneamini. Et aliud nullomodo facere presumatis, presentibus restitutis. Datum Bude in festo beati Augustini Episcopo et confessoris, Anno domini Millesimo Quingentesimo sexto.

(Eredetije a kir. nagy-pecsét rányomatának töredékeivel a mk. orsz. ltár kincstári osztályában NR. fasc. 632. nro 44. a.)

LXXIX.

1509. jun. 22. Prága.

II. Ulászló kiadványa, melyben Czobor-Szt.-Mihály Czobor Márton kértére, annak Czobor-Szt.-Mihály, Halmás és Tapolecza-Szt.-Pál nevezetű Bodrog-vármegyei birtokain lakó bonyók-jait, szám szerint 25-öt, minden adótól fölment, oly

kötelezettséggel, hogy azok a woynikok példájára »ad nostra. Regnique nostri seruitia semper astricti obligatique esse debeant.«

(Hit. Mása a mk. orsz. ltár curiai osztályában, Processus Tabulares, 4: 897. N.) www.libtool.com.cn

LXXX.

1511. jul. 16. Buda.

II. Ulászló király meghagyja Pest-vmegye nemesinek, hogy a nyulak-szigetébéli apáczák jobbágyságait tekintsék adómenteseknek, s ne zavarják őket.

(Eredetije papíron. n. p., a mk. orsz. ltár ktári oszt. Pos. ac f. 57. nro 44.)

LXXXI.

1522.

Báthory István rendelete Pozsony-városa tanácsához, melyben jószágvesztés büntetése alatt megparancsolja, hogy az új veretű pénzt fogadják el.

(Eredeti Pozsony-városa ltárában, Mon.)

LXXXII.

1522. febr. 2. Buda.

II. Lajos király, nejének Máriának, hitbére fejében leköti a bányavárosokat: Zólyom várát, Ó-Budát, Csepelt, Kevi városát, s egyéb szigetbéli jószágokat, a máramarosi javakat, nevezetesen: Huszt, Róna várát, Szigetet, Técsőt és Wycket, a sóbányákkal, Munkács várát, Bereg-Szászt, Ujvárat, Diós-Győrt, Miskolczot, Mohit, Mező-Kövesdet s Keresztet, minden-némű jövedelmeikkel egyetemben.

(Bécsi udv. kam ltár, »Königin Maria v Ungarn« ezímezetű csomag, 7 db)

LXXXIII.

1524. nov. 11.

Werbewczy Istán a pozsonyi városi tanácsnak Fysser Jakab és Pythys Miklós német kereskedőket, kik kir.

engedélylyel ugyancsak Pozsonyban pénzt fognak verni, s akiket ő jól ismer még Norinbergából, — figyelmébe ajánlja, hogy őket telhetőleg segítsék.

(Eredeti a pozsonyi városi ltárban.)

LXXXIV.

1524. dec. 24. Buda. II. Lajos király a pilisi adószedőknek meghagyja, hogy az ó-budai apáczáktól a kamara-hasznát ne szedjék.

Ludovicus dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc. Fidelibus nostris Judicibus nobilium ac dicatōribus et exactoribus praesentis lucri camere nostre comitatus pilisiensis salutem et gratiam. Mandamus fidelitati vestre harum serie firmiter, quatenus vniuersa bona Sanctimonialium in claustro Beatissime virginis Marie Veteri Bude degentium iuxta antiqua earundem priuilegia ipsis superinde concessa ac iuxta continentiam litterarum Thesaurarij nostri ad vos dicatores propterea de mandato nostro datarum de contribucione nostra viginti denarios relaxare modis omnibus debeatis neque eadem bona vel depredare vel aliter qualitercunque ob non exolucionem huiusmodi lucri camere nostre impedire praesumatis praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude in vigilia nativitatis domini, anno eiusdem Mill^{mo} Quingentesimo Vigesimo quarto.

(Eredetije papíron, nagy pecséttel a m. k. orsz. lt. kt. oszt. Vet. Bud. Mon. Fasc. 17. nro 6a.)

LXXXV.

1525, jun. 2. Buda.

II. Lajos király levele, melyben Gersei Pethő Tamásnak és utódainak azt a jogot adja, hogy a Szlavoniában találtató bármiféle rézbányákat tetszés szerint művelhessék, a kincstár nyereségének azonban — mely vrburának nevezetik, épségben tartásával. Ez utóbbit pedig 25 évre elengedi.

(V. ö. Bartal György: Commentariorum etc. toldalék XVII—XVIII.)

LXXXVI.

1530. jan. 13. Buda.

János király privilegiuma, melyben Várdai Pál esztergomi érsek részére, a kamara-hasznából rá hármló pisetum- s egyéb jogait megerősíti.

(Eredeti papíron, rányomott pecséttel, az esztergomi érsek ltárban F. 11. 119. B.)

LXXXVII.

1533. jul. 4. Buda.

János király, C-allóközi Nagy Sebestyénnek, hű szolgálatai elismerése fejében, két Rima-szombati házától, melyek közül az egyik a nagy-utczában Kiss István tálgyártó és Lakatgyártó Tamás házaik szomszédságaiban, a másik a zsidó-utczában, a Sándor Balázs és Varga Ambrusénak közelében fekszik, — minden tartozást s a kamara-hasznát elengedi.

(Eredetije hártyán, a r-szombati városi levéltárban.)

LXXXVIII.

1544. máj. 15.

I. Ferdinánd király levele a m. k. udv. kamarához, melyben írja, hogy a kamara-hasznából eredő haszon oly csekély, hogy a költség sem telik belőle, a harminczad meg nem arra való, ez okból más forrásokról kell gondoskodni.

(Mk. orsz. ltár, kincstári osztály, Ben. Res. 1544. május hó.)

LXXXIX.

www.libtool.com.cn

1544. febr. 24. Prága. I. Ferdinánd király megerősíti az ó-budai apáczáknak a kamara-hasznától való mentességi jogát.

Ferdinandus diuina fauente clementia Romanorum, Hungariae, Boemiae etc. Rex, semper Augustus, Infans Hispanarum, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. fidelibus nostris, Venerabili et Egregijs Alberto, Praeposito Quinqueecclesiensi, Consiliario nostro, Praefecto et alijs consiliarijs Camerae nostrae, salutem et gratiam. Oblata sunt nobis priuilegia pro parte et in personis religiosarum Dominarum Sanctimonialium, Veteris Budensis ex quibus possessiones et bona earum solutione lucri Camerae nostrae ex diuorum quondam Regum nostrorum praecessorum annuentia exempta esse cognouimus quae et nos ad earundem humillime supplicationem generose confirmauimus, quare uolumus et fidelitati uestrae mandamus, vt huiusmodi priuilegia ipsarum dominarum sanctimonialium per nos etiam confirmata obseruare debeatis et teneamini, possessionesque et bona earum contra illa nequaquam grauetis aut immediatis: aliud nullomodo facturi, praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Pragae, vigesima quarta februarii, Anno Domini Millesimo, Quingentesimo Quadragesimo Quarto.

Ferdinandus m. p.

Nicolaus Olahus.

(Eredetiye m. k. orsz. ltár kincst. oszt. M. P. Fasc.

45. nro 24.)

XC.

1544. febr. 18.

I. Ferdinánd átírja Ulászlónak (l. o.) szabadalom-levelét egész terjedelmében

(Eredetije hártján, vörös-zöld-fekete selyemzsinórról függő nagy-pecséttel. V.-Bud Mon Fasc. 17. nro 12. Olt. kincst. osztály.)

XCI.

1547. sept. 10.

Báthory András, Szathmár- és Szabolcs vármegyék főispánja tárnok és Magyarország főkapitánya az 1547-iki és az 1546-ról hátralékos k. h. a tiszántúli vármegyékből beszédvén, nem adta be még a kamarába, azért Ferdinánd n pecsét alatt hivatalosan megint.

(Aa. P. O. Ltár. N. P.)

XCII.

1560. ápr. 8. Bécs.

I. Ferdinánd király, Oláh Miklós esztergomi érsek kérelmére a legközelebbről tűzvész - dúlta Rozsnyó - bányára városa kárvallott lakosait hét évre az adótól s a kamara-haszna fizetésétől fölmenti.

(Eredetije Rozsnyó városa levéltárában.)

XCIII.

1578. mártius 23.

Rudolph király, átírja I. Ferdinánd király szabadalom-levelét egész terjedelmében. (l. o.)

(Eredetije vörös-kék-fehér-sárga selyemzsinórról lefüggő nagy pecséttel a mk. olt. kt. oszt. V. Bud. Mon. Fas. 17. nro. 14.)

XCIV.

1590. nov. 10.

Reuerendissimi, generosi et egregii domini mihi plurimum obseruandissimi, seruitiorum meorum deditissimam commendationem. Az ő felsége parancsolatját be-

adván az vármegyére, elég bővséggel szoltam, ne késleljék, az *lucrum Camaeret* szednék be. Csak kevesen voltak az nemes uraim, magoktól választ nem tehetének, ez octava elmúlván rá feleltek, mind várnak, főnemes uraimnak gyűlést hirdetnek, végeznek róla s én meg elvontam ő felsége haragjától, csak magokat. Az úristen éltesse Nag: ^{dat} keg: ^{ket.} Datum Posonij, in festo sancti Martini 1590.

Vrē Reueren: generos: egr: do:

seruitor

Georgius Liptay.

Czímezve a m. k. udv. kamara tanácsosaihoz, Lyptay barsi dicator gyűrű-pecsétjével papíron.

(Eredeti orsz. ltár tört. oszt. Miscellanea s. n.)

XCV.

1591. jun. 20. Veszprém-megye.

A k. k szokás szerint a dicába beléven foglalva, ők sem térhetnek el ettől, s bár a hazát mindig teljes erejükből kívánják segíyezni, csakis a dicát fizetik.

(Aa. Pa. O. Llt N. P.)

XCVI.

1591. aug. 21. Prága.

Rudolf az ország valamennyi vármegyéjéhez intézett körlevelében előadván, hogy a törvények értelmében, adó nem lévén kivette, *kamara-haszna* fizetendő: nagy megütközésére és csodálkozására azt vette észre, hogy senki akarja azt fizetni, nem tekintvén sem a végek állapotját, sem azt, hogy Isten után ezektől függ az ő és családok üdve. Komolyan inti őket fizessék ez adót »*alijsque vicinis prouincijs bonum exemplum prae-*

beretis, quo et ipsa ad dicta confinia nostra uiuanda eo facilius et libentius auxilia sua conferrent.«

(Orsz. Ltár, Történelmi Emlékek: Nemz. Pénzügy.)

www.libtool.com.cn

XCVII.

1591. aug. 25.

Körlevél minden városhoz, Soprony kivételével. Ugyanazt mondja csak hogy azzal, hogy adjanak jó példát a vármegyéknek, taksájuk amúgy is oly csekély.

(U. o. N. P.)

XCVIII.

1592. Zólyom. jan. 18.

Zólyom-vármegye, hangsúlyozván, hogy sem Bars, sem Nyitra, sem Pozsony a k. h - t nem fizetik, ők sem tehetnek egyebet, minthogy azokkal egyetértőleg járnak el.

(Mint föntebb.)

XCIX.

1592. martius 12. Prága.

Körlevél a „kamara-haszon“ fizetése tárgyában.

Magnifici Egregij et nobiles fideles nobis dilecti. Mirari satis non possumus, quod ad tantas, tamquam benignas et serias nostras requisitiones **Lucrum Camerae** nostrae regiae, cessante in regno hoc nostro dica regia, iuxta publicas eiusdem Regni nostri constitutiones exigi solitum, de bonis vestris persolvere et administrare recusatis, nullaue confiniorum, quae vndique magnis incommodis et necessitatibus premuntur, ratione habita, diuersis iisque inconuenientibus excusationibus, vos a rectificatione et solutione dicti **Lucri Camerae** nostrae subducere, et enodare contenditis, quod quidem

vestrum factum, tanquam publico bono et commodo Regni nimis perniciosum, prout displicenter intelleximus, ita etiam probare nullo modo possumus, quia non solum ad subleuandas publicas necessitates nulla cura, trahimini, sed vestro etiam exemplo vicinae provinciae ad retrahenda sua auxilia animantur. Ac licet nihil magis habeamus in votis, quam ut eas ineamus rationes, quo Confinijs Regni huius nostri optime possit esse prospectum eaque de causa primo quoque tempore decelebranda et promulganda generali Dieta benigne cogitabimus; interim tamen persuasum nobis clementer habemus, quod ea (quae nobis immediate, tanquam legitimo hungariae Regi debentur, et quae iure optimo ad quas ius proprias nostras necessitates conuertere possemus, illa tamen non alio, quam ad defensionem regni huius nostri adeoque ipsorum statuum bonum et permansionem impendimus,) et in ulteriorem aliquam difficultatem et disputationem non pertrahetis, sed hoc loci vos tanquam fideles et obediētes subditos hoc praesertim respectu, quod a longo iam tempore nullam penitus Dicam solueritis, erga nos et patriam vestram declarabitis, quare eum etiamnum prius nostrum desiderium maneat, et confinia ipsa necessaria vestra auxilia flagitent. Ideo fidelitati et vestrum singulis ex superabundanti denuo firmissime committimus et mandamus, aliud omnino habere uolentes, vt sepositis omnibus vltioribus difficultatibus et inutilibus excusationibus ac subterfugijs, quibus hoc tempore locus nullus dari potest, salutis ac permansionis vestrae unumquemque et liberorum vestrorum, quae ex sola confinium conseruatione post Deum dependet, memores esse, dictumque Lucrum Camerae nostrae regiae hucusque debi-

tum, iuxta articulos publicarum constitutionum Regni. sine renitentia et dilatione ulteriore ad manus Dicatoris nostri exsolueri vestramque erga nos fidelitatem et obedientiam ac erga patriam vestram amorem, in publico hoc bono promouendo prompto et beneuolo animo testari et declarari omnimode debeatis et teneamini. Secus nullatenus facturi. Datum Pragae, duodecima die mensis Martij. Anno domini Millesimo quingentesimo nonagesimo secundo.

(Eredetije a m. k. orsz. ltár caucelláriai osztályában őrzött »Történelmi Emlékek« című gyűjtemény: Nemzetgazdaság- és Pénzügyi részében.)

C.

1592. apr. 16.

Osztróluetzky M. zólyomi adószedő ír a kamarának, hogy az apr. 14. zólyomi gyűlésen sok vita után beléegyeztek a rendek a két évi k. h. fizetésébe, a három évibe nem, minthogy a rendeletekből ez határozottan nem tűnik ki.

(Aa Pblica.)

CI.

1593. aug. 20. Prága. Körlevél az ország összes várme-
gyéihez, hogy a birtoktalan, illetőleg csak armalista ne-
mesek az ország adaját fizessék.

Rudolphus etc. Magnifici. Egregij ac Nobiles fideles nobis dilecti. Perlatum est ad nos, quod nouiter creati nobiles, qui litteras Armorum ex cancellaria nostra hungarica adepti essent, instar verorum et antiquorum possessionatorum nobilium regni istius nostri hungariae sese gerere, nullamque de domibus suis rusticis, minimeque exemptis, quas possiderent et inhabitarent, dicam regiam

soluere vellent, literasque Armorum seu nobilitationis quos consecuti essent, in sensum nimis largum pertraherent, nulla interim defensionis regni, quae ex dicae nostrae regiae contributione dependet ratione habita, neque praesentium temporum periculoso statu, et hostium turcarum machinationibus vlllo modo perpensis, sed nimis securi et tumidi, de libertate nobilium disceptarent et neglecto publico bono sese in libertatem plenariam vindicare et asserere non erubescerent, non sine maxima vetustorum nobilium regni istius nostri iniuria et prouentuum nostrorum regionum incommodo et detrimento manifesto. Cum is genuinus literarum Armalium sensus nunquam fuerit, vt persona sola nobilitata, etiam domus ac bona illius exempta et nobilitata esse intelligantur, nisi forte ex speciali nostra gratia, pro qua personae eiusmodi meritis, peculiare exemptionis priuilegium super domo et Curia aliqua cuipiam elargiti fuissent, aut per diuos quondam hungariae reges nostros praedecessores id factum et concessum extitisset, non possumus talium glossatorum et literarum sensum, ad suum placitum detorquentium, audaciam aut vestram quoque in ea parte conniventiam, non maximopere mirari et pro praesentium temporum statu non permoleste ferre. Et quia eiusmoda absurda, ac fisco nostro regio valde damnosa, hoc praesertim tempore, quo defensionis istius regni nostri contra tam potentem hostem omnibus viribus in cumbendum est, minime ferre aut tollerari volumus. Ideo fidelitati vestrae harum serie firmissime committimus et mandamus aliud omnino habere volentes, vt huiusmodi noviter creatis nobilibus, qui in domibus rusticis habitant et peculiare exemptiones super illis non habent, nihil penitus conniuere, aut eos posses-

sionatis nobilibus comparare, sed ad Dicae nostrae Regiae solutionem, non obstantibus literis Armorum, seu nobilitationis, quae solam eorum personam et non domos illorum concernunt, per omnia oportunas et ad id necessaria remedia cogere et compellere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus sub graui indignationis nostrae poena non facturi. Datum Pragae 20. Augusti Anno 1593.

Ad omnes Cttus Regni.

(Eredetije a mk. orsz. ltár cancelláriai osztályában őrzött »Történelmi Emlékek« című gyűjtemény: Nemzetgazdaság és Pénzügyi osztályában.)

CII.

1593. sept. 3.

Az 1593. o. gy. új porta-összeírás rendeltetvén el, az alsó m. vármegyék még a jegyzékeket sem küldték el az első határidőre Illésházy István liptai főispánhoz és tanácsnokhoz: Rudolf ezért szigorúan utasítja őket a megfizetésre.

Soprony.	Győr.	Nógrád.
• Bars.	Trencsén.	Esztergom.
Mozsony.	Vas.	Zala.
Komárom.	Hont.	Veszprém.
Somogy.	Árva.	Túróc.
Liptó.		

(Orsz. Ltár NP.)

www.libtool.com.cn

M E L L É K L E T.

A kincstartók, kamara-praefectusok, s el-
nökök névsora. 1145 — a legújabb időkg.

(Orsz. Lltár, kincs. oszt. Liber Dignitariorum II.
281—296.)

www.libtool.com.cn

1145. *Bikach* magnus, de genere *Bikach*, summus camerarius.
1148. *Bogoslaus* regiae camerae praesidens. 1148—1158.
1211. *Gutk* comes camerae.
1217. *Dionysius* summus camerarius.
1230. *Marcellus* comes camerae regiae.
1244. *Scemeyn* comes camerae regiae.
1248. *Acus* praepositus Albensis, thesaurarius.
1250. *Henel* Judeus, comes camerae regiae.
1252. *Chaaak* summus camerarius et comes camerae Supruniensis.
1252—1257.
1260. *Walterus* comes camerae regiae. 1260—1272.
1272. *Perchinus* comes camerae regiae.
1287. *Merclinus* comes camerae regiae et de Zolyom. 1287—1295.
1295. *Vivianus* comes camerae regiae et de Zolyom. 1295—1296.
1341. *Endre* Chempelinus comes camerarum regalium Syrmien-
et Quinqueecclesiensis. 1341—42.
1342. Nicolaus de *Zathmar*. 1342—44.
1350. Stephanus et *Craterius* comites camerarum regiarum. 1350—57.
1357. Michael de *Zamoszegh*. 1357—58.
1359. — *Stephanna* comes camerarum Budensis et Strigoniensis.
1368. *Demetrius* de Bajon thesaurarius. 1368—1375.
1375. Joannis de *Orbona* thesaurarius et episcopus Vaciensis.
1375—76.
1376. Nicolaus *Zambo* de Mezö-Lak thesaurarius. 1376—82.
1382. Georgius *Jakchy* de Kusaly thesaurarius et comes Bereghi-
ensis. 1382—91.
1383. Andreas *Jakchy* de eadem. 1383—91.
1393. Franciscus de *Zeech* thesaurarius. 1393—96.
1396. Stephanus de *Debreß* thesaurarius. 1396—1404.

1400. Michael de *Hedervara* episcopus Vesprimiensis. 1400—1404.
 1404. Pipo de *Ozora* summus thesaurarius. 1404—1408
 1410. Zuborius alius *Zeulus de Nassis* summus thesaurarius.
 1410—1412.
 1412. Joannes de *Rozgon* summus thesaurarius. 1412—1435.
 1436. Michael *Országh* de Guth, Baro et summus thesaurarius.
 1436—1438
 1438. Ladislaus comes de *Szent-György*. 1438—1439.
 1439. Thomas de *Zeech* thesaurarius
 1440. Michael *Országh* de Guth. 1440—1453.
 1454. Benedictus de *Thurocz*. 1454—1457.
 1458. Joannes *Thuz* de Lak. 1458—1459.
 1459. Emericus de *Zapolya*. 1459—1464.
 1464. Bartholomäus de *Nagy-Besenyő* thesaurarius. 1464—1468.
 1469. Joannes *Ernst* de *Caktornya* thesaurarius et comes de
 'Thurocz. 1469—75.
 1472. Urbanus de *Nagy Luche* vice thesaurarius. 1472—1475.
 1476. Georgius de *Zipolya* thesaurarius. 1476—1479.
 1479. Urbanus de *Nagy Luche*. 1479—1491.
 1486. — Joannes *Bornemisza* de Tolna vice. 1486—87.
 1491. Osvaldus *Thuz* de Lak episcopus Zagrabiensis, thesaurarius.
 1491—1492.
 1492. *Lucus Kothrar*. Episcopus Bosniensis. 1492—94.
 1493. Sigismundus *Verner*. 1493—1494.
 1494. Sigismundus *Ernst*. Episcopus Quinqueecclesiensis 1494—96
 1497. Sigismundus *Verner*. 1497—1499.
 1500. Joannes *Bornemisza* de Berzencze alias de Tolna, thesaurarius. 1500—1504.
 1505. Stephanus de *Thelegd* thesaurarius.
 1506. Benedictus de *Battyán* thesaurarius 1506—1510.
 1510. Franciscus de *Varda*, episcopus Vaciensis, thesaurarius.
 1510—11.
 1512. Nicolaus de *Herend* thesaurarius 1512—13.
 1513. Petrus *Berizlo* de *Graharia*, episcopus Vesprimiensis, thesaurarius 1513—1516.
 1516. Ladislaus de *Zalkan* episcopus Vaciensis. 1516—1517.
 1517. Paulus de *Varda* thesaurarius, 1517—1521.

1520. Benedictus de *Battyán*.
1521. Andreas de *Báthor*, thesaurarius.
1521. Alexius *Thurzó* de Bethlenfalva, thesaurarius. 1521—1524.
1524. Paulus de *Várda*, episcopus *Wesprimi*, thesaurarius. 1524—1525.
1525. Alexius *Thurzó*, summus thesaurarius.
1525. Petrus *Korlatkeöy de Buchán*, simul magister Curiae et Joannes *Doczy de Szegh* thesaurarii. 1525—1526.
1527. Nicolaus *Gerendy et Jacobus de Tornalya*. 1527—1537.
1531. *Stephanus Pemflinger* praefectus de Zichau. 1531—1537.
1537. Albertus de *Peregh* praepositus Quinqueecclesiensis, praefectus cum salario 600 fr. 1537—1546.
1547. *Blasius de Varadino Petri*, praepositus Jaszoviensis, praefectus. 1547—1549.
1549. *Franciscus Thurzó de Bethlenfalva*, episcopus Nitriensis. praefectus. 1549—1557.
1557. Joannes *Desewffy de Chernek* praefectus. 1557.—1561.
1561. *Joannes de Ujlak*, episcopus Vaciensis. 1561—1568.
1568. *Stephanus Radetius*, episcopus Varadiensis, praefectus. 1568—1587.
1587. *Stephanus Fejérkeöy*, episcopus Nitriensis praefectus. 1587—96.
1596. *Stephanus Szuhay*, episcopus Vaciensis, praefec. 1586 - 1608
1609. *Thomas Vizkelety*, camerae director. 1609—1612.
1612. Ladislaus *Pethe de Hethes* praefectus. 1612—1617.
1619. *Caspar Horváth de Weghla* praefectus. 1619—1624.
1625. *Paulus Pálffy* ab Erdöd praefectus. 1625—1646.
1646. *Caspar Lippay de Zombor*, praefectus. 1646—1652.
1653. *Georgius Rakoviczky*. 1653—1654.
1655. *Michael Majthény de Kesseleökeö*, praefectus.
1655. *Stephanus Zichy*, praefectus. 1655—1671
1671. *Leopoldus Kolonich*, episcopus Neostridensis, praefectus. 1671—1684.
1684. *Comes Christophorus Erdödy de Monyorokerék*, praefectus. 1684—1704.
1698. *Baro Melchior Garons*, director.
1705. *Otto Christophorus Comes Volkra de Heidenreichstein*, praefectus.

1709. Comes *Alexander Erdődy de Monyorókerék*, thesaurarius seu praefectus cum salario 2000 fl. 1709—1718.
1718. *Ludovicus a Thavonath* cum salario 2450 fl. 1718—1720.
1720. Comes *Georgius Erdődy de Monyorókerék*, praefectus cum salario 5000 fl. 1720—1748.
1748. Comes *Antonius Grassalkovich de Gyarak* cum salario 5000 fl. 1748—1771.
1772. Comes *Joannes Nep. Erdődy de Monyorókerék* praeses. 1772—1782.
1782. Comes *Georgius Fekete de Galantha* simul iudex curiae reg.
1782. Comes *Christophores Niczky*, thesaurarius et praes. 1782—1783.
1783. Comes *Franciscus Balassa de Gyarmat*. 1783—1785.
1785. Comes *Antonius Jankovich de Daruvár* thesaur. 1785—1786.
1786. Comes *Carolus Zichy de Vásonkeő* thesaurarius 1786—1788.
1788. *Josephus Ürményi* thesaurarius. 1788—1789.
1789. *Alexander Széchen de Temerin* thesaurarius. 1789—1808.
1808. *Andreas Semsey de Semse* praeses. 1808—1814.
1814. Comes *Josephus Majláth de Székhely*. 1814—1825.
1825. Comes *Carolus Zichy junior de Vásonkeő*. 1825—1834.
1836. Comes *Gabriel Keglevich de Bazin*. 1836—1842.
1842. Liber Baro *Aloysius Mednyánszky de Medgyes*. 1842—1844.
1844. Comes *Nicolaus Széchen de Temerin*. 1844—1847.
1848. *Kossuth Lajos*.*)
1849. *Dussek Ferencs*.
1849. *Zsadányi és T.-Szt.-Miklósi Almdsy Mór*. 1849—1854.
1844. Dr. *Koncsny Vilmos*. 1854—1861. cs. k. orsz. pénzügy-igazgató.
1855. *Marcher József*. 1855—1860. — —
1860. *Keszlerffy János*. elnök.
1865. *Marcher József*. 1865—1867. orsz. pénzügy-igazgató.
1867. *Lónyay Menyhért*, minister.
1870. *Kerkápoly Károly*, minister.
1873. *Szlávy József*, minister.
1874. *Ghyczy Kálmán*, minister.
1875. *Szell Kálmán*, minister.
1878. *Tisza Kálmán*. Gr. *Szapáry Gyula*, minister.

*) A teljesség kedvéért a magyar modern pénzügy-igazgatás főkösegeit is ideiktattuk.

NÉV- és TÁRGYMUTATÓ.

	Lap.		Lap.
Abauj-vármegye, portalis adó-		Bánya-bevétel	102
lajstroma okl. f.	172	Bánya-nyereség	10
Adó	6, 84	Bánya-jövedelem	102, 135
Adórendszer	7	Bánya-tized	101
Aerarium	10	Bányavárosok	47
Albert király	79, 80	Barczasági lovagok	22
Állami gazdaság	5, 10	Andreas Bátory okl. f.	181
Állami háztartás	9, 13, 15	Báthory István okl. f.	209
Állami javak	13	Beatrix	101
Állami jövedelmek	9, 10, 12,	Nicolaus Bubek okl. f.	173
	13, 16, 36, 38	Bécsi font	100
Allodium	27	III. Béla	4, 15, 21, 28
II. András	7	IV. Béla	16, 29, 30, 36
Anglia	3, 4, 6, 7, 8, 13	Bernárd Ferencz	78
Anschnitt	75	Bessenyei Bertha	99
Aranybulla	7	Ladislaus Bydeskwthy okl. f.	182
Aranymárka	42, 107	Bitang marhából eredő haszon	11
Aranyforint	81, 83, 95, 97	Blois István	7
Árpádház	61	Nicolaus Bor okl. f.	176
Árpádok háztartása	10	Bortized,	11
		Bracteata	3, 9
Bácsi végzemény	10	Petrus Bubek okl. f.	190
Bagal György	71	Ó-budai apácák okl. f.	164
Bajor jelleg	4	Budai kamara	61, 62, okl. f.
Bajorország	8		152, 154
Joannes Bánffy okl. f.	185	Budai mérték	92
Báni fillér	36	Budai pénverő polgárok	39
Báni garas	56	Budai provisor	10
Bányabér	49	Braunschweig	7

	Lap.		Lap.
Cambium	3, 5	Dicator	24, 55
Camera Regia Hungarico-Aulica	125	Dóczy Orbán kincstartó okl. f.	205
Camerarius summus	123	Nicolaus de Dobó okl. f.	173
Csanád esztergomi érsek 61, okl.	f. 149	Domus regalis	39
Cattae parmenicae	59	Nicolaus Dragfy okl. f.	180
Census 11, 30, 73, 83, 99, 108		Ducat	75, 81
Census beati Georgii	70	I. Eduard	7
Census festi beati Martini	26	VI. Eduárd	7
Census regius	71, 73, 76, 79	Eisenachi-verde	3
Census soliensis	70	II. Endre	13, 14, 16, 22, 26
Centesima	11	III. Endre	24
Cseh garas	120	Erdélyi jövedelmek	113
Franciscus Chaky okl. f.	181	Érem-forgalom	3, 4
Chempelin Endre 61, okl. f.	140	Erfurti	3
Chempulini Endurlin mester		Érseki tized	78
okl. f.	151	Erzsébet	7
Cibriones	11	Esztergom okl. f.	149
Czobor Márton	208	Esztergomi kamara 61, 62, okl.	
Collecta 11. 30, 46, 69, 71, 72,	73, 76	f.	152, 154
Collecta beati Martini	69	Exactor	63, 74
Consilium Camerae	131	Európai pénzforgalom	7, 9
Contributio 69, 100, 109, 112,	119, 142	Európai államok	10
Contributio imperatoria	76	Európai pénzügyi viszonyok	4
Corpus Juris	38, 40, 52, 53	Ezüst pléh	3
Coryn János	60	Fél-bracteata	4
Danegeld	80	Fél-fertó	23
Denár 3, 6, 8, 35, 39, 41, 42, 44,	62, 68, 77	Felségjog	6
Descensus	11	I. Ferdinánd okl. f.	211
Detrik	22	Feudalismus	36, 55
Dica	80	Fillér	3, 36, 56
		Fiscus	10
		Fogyasztási adó	112

	Lap		Lap.
Földnélküli János	13	VII. Henrik	76
Joannes Forgach okl. f.	189	Hey gróf	36
Forint	39, 57	Hévízi Péter 71, okl. f.	165
Földbirtok	11, 13, 17	Hódolati adó	11
Francziaország	4	Hofkammer	123
II. Frigyes	8	III. Honorius	16
Frischko mester	40	Hospes	46
Fülöp érsek	25	Hűbéradó	11
Fundus regius	25	Hűbéri adó	79
Füstpénz	30	Hűbérösszeg	73
Fysser Jakab okl. f.	209	Hűbérúr	36
		Hubmaister	100, 123
Gab	74	Hume	6
Gaber	74	Hunyadi János 82, okl. f. 196,	198
Gara Miklós	78	Hunyadi Mátyás	91
Garla	29, 30		
Garleta	29	Institutiok	12
Generale judicium	101	Ipolyárvai várnagy okl. f. 155	
Gerla	86	Ipoly-mester	39, 40, 41, 62
II. Géza	26	II. István	4
Giskra	82, 87	V. István	23, 25
Gömör-vármegye portalis adó- lajstroma okl. f.	186	Izmaelita	7
Gorutha	72		
Goszlári verde	3	Jaczk András	74
Guti ország nádor okl. f.	200	Jagellók	10
Gyümölcs tized	11	Joannes Jakczy okl. f.	182
		Stephannus Jakczy okl. f.	182
Hamis pénzverés	59	János király okl. f.	211
Harminczad	11, 85, 98	Jászkunok adaja	85
Három nemzet censusa	136	Jászkunok tartozéka	86
Háromszögletes garas	120	Jehuda da Cohen	24
Haus-Genossenschaft	8	Jobbágy-kapu	35
Henel András	24	Jobbágy-telek	23
I. Henrik	6	Jogszemély	55
III. Henrik	7	Junker	8

	Lap.		Lap.
Judex nobilium	77	Koronajavak	13, 114
Jus cambiendi	8	Koronásdénár	63
		Korona vám	96
Kamara-bérlet	39	Közép-Szolnok-vármegye adaja okl. f. 180	
Kamarai bevételek	86	Külföldi államjövedelmek	37
Kamara haszna 12, 38, 41, 48, 49, 51, 52, 58, 60, 61, 62, 63, 71, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 87, 93, 94, 95, 97, 98, 100, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 119, 132, 134, 136, 140, 141, 142, 143		Lajos herczeg	8
Kamara ispán 39, 42, 43, 44, 45, 47		I. Lajos okl. f. 155, 156, 159, 160, 164	
Kamara jövedelem	12, 84	II. Lajos 49, okl. f. 209, 210, 211	
Kamara nyereség	12	V. László 77, okl. f. 198, 199, 200	
Kammerguet	75	Lemezpénz	3, 4, 9, 17, 21
Kammerláda	75	Lengyelország	5, 7
Karat	4	Lepoglavai pálosok	95
Kapuadó	8, 86	Liberi denarii	11
Joannes de Kapy okl. f.	176	Lóránd kam. ispán okl. f.	159
Kassa okl. f.	147, 167	Loránt bán	25
Joannes Kecher okl. f.	172	Lóránt mester	57
Keresztes pénz	120	Lucrum Camerae 3, 9, 12, 17, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 38 41, 49, 52, 60, 69, 70, 97, 134, 138, okl. f. 156, 171	
Kincstár 6, 23, 29, 30, 35, 44, 56, 79, 112		Hermanus dictus de Luchunch okl. f. 156	
Kincstartó 6, 10, 42, 43, 61, 123		Lucrum pro festo beati Michaelis 70	
Királyi jövedelem	22	Lukács kassa inótárius	72
Királyi magánbirtok (allodium) 11			
IV. Konrád	8	Magyar állami jövedelem 3, 36	
Koriatovics Tódor okl. f.	168	Magyar hitelviszonyok	36
Georgius Korlath okl. f.	188	M. kir. udvari kamara	115
Thomas Korlath okl. f.	187	Magyar pénz és az adóügy 122	
Körmöczi kamara 38, 39, 40, 41, 80, 102, 121, 122		Margit-sziget apácák	79

	Lap.		Lap.
Mária király okl. f.	165	Olygarchia	17
Márka 8, 11, 25, 26, 28, 30, 31, 40, 41, 45, 46, 56, 57, 59, 63, 68, 75, 82, 83, 93		Önkénytes adó	71
Martini Zins	26	Franciscus Orczy okl. f.	181
Marturina	60	Országtanács	48
I. Mátyás okl. f.	200, 201	Országos és kir. kincstár	112
Merseburg	8	Ozorai Pipó	78
I. Miksa	123		
Moneyage	6	Pápai pénz	11
Monetarium	3, 5, 6, 7, 38	Pécsi kamara 57, 61. okl. f.	149
Monetarius	8		154
Monopolium	36	Pelsewchi János	78
Mühlhauseni-verde	3	Pemflinger István	124
Munera strenualia	70	Pensa	40, 43. 57
Munus strenuale	70	Penzás марка	43
Münzburger	8	Pénzbeváltás 9, 10, 15, 16, 17, 21, 23, 39, 45 49	
		Pénzbeváltási jog	8
N.-Lajos	62	Pénzcsere	9
Neczpáli László	71	Pénzhamisítás	6, 7, 40, 43
Nemanják	9	Pénzhamisítási jog	6
Németország	3, 13	Pénzláb	79, 81, 107, 121
Neoaquistica commissio	15	Pénznem	4
Nordhauseni-verde	3	Pénzregale	8
Normandia	5	Pénzrendszer	63
Nummularius	24	Pénzrontás	6, 17
Nyestadó	11, 13, 55, 59	Pénzügy	24
		Pénzváltás	8, 58
Obolus	40	Pénzváltó	5
Ökörsütés	11, 27, 103	Pénzváltó ház	46
Oláh Miklós okl. f.	213	Pénzvaluta	44
Oláhok ötvenede	11	Pénzverés	3, 4, 5, 6, 40 43
Olaszország	4, 9	Pénzveretési jog	7, 9
Olasz pénz-rendszer	36	Pénzverő	7
		Pénzverő ház	46
		Joannes de Perén okl. f.	172

	Lap.		Lap.
Nicolaus de Perén okl. f.	173	Só	10
Perényi Péter okl. f. . .	168	Sóbányák	98
Pisetum	25	Spanyolország	4, 9
Pythys Miklós okl. f. . .	209	Szabad jövevények fejadaja	11
Pondera	11	Sz. kir. városok adaja . .	85
Pondus	30, 32	Szász jog	5
Porosz gyarmatos	5	Szathmári Miklós mester	56, 61.
Porta (vulg. verőcze) . .	68	62, okl. f. 152, 155	
Porta-rendszer	60	Székely	11
Pozsonyi m. udv. kamara	129,	Székelyek adaja	86
134, 137		Személyes kereseti adó .	112
Pozsonyi pénzverés okl. f.	195	Szent István	14
Pozsonyi verde	81	Szepesi kamara	134, 141
Praedialis	26	Szerbia	9
Quadring	75	Szerémi kamara 61, okl. f.	149,
Quinquagesima	27	154	
Ráadás l. monetagium.		Szlavonia	11
Relutio novae monetae . .	5	Szolgabíró	45
Róbert Károly 7, 24, 25, 35, 36,		Szomolnoki kamara	40
41, 48, 49, 52, 56, 60, 68. okl. f.		Stewra	82
147, 152, 154		Stibor pozsonyi gróf okl. f.	166
Joannes Rozgon okl. f. . .	178	Stibor vajda	74
Rozgonyi Simon	68	Subsidium 80, 97, 98, 99, 107,	
Rudolf	139	110, 122	
Saalfeldi-verde	3	Summus Camerarius	24
Schatzstewer	100	Szűz Sz.-Margit	61
Schinderling	93	Taksa 49, 69, 72, 73, 74, 99	
Sdicohi János okl. f. . .	169	Talaphus János okl. f. . .	199
Sertések makkoltatási tizede		Tamás erd. vajda okl. f. .	151
(decima porcorum) 11		Tárnok	39, 40
Shilling	6	Thesaurarius	123
Skandináv állam	4	Thurzó János kamarás okl. f.	
Slagsatz	93	206	
		Tized huszada (vicesima deci-	
		marum)	11

	Lap.		Lap.
Tizedjog	25, 78, 95	Várbirtok	11, 14, 15, 16, 44
Toklár János okl. f.	204	Várispán	11, 12
Torgelt	85	Várnép (castrenses)	11
Tributa	11	Városi adók	86
Tributum	79	Városok adaja	135
Tributum fisci regalis 95, 97, 100		Várrendszer	16
Thüringiai Henrik	8	Vásár	11
Thurzó-Fugger consortium 108		Verde	3
		Vierling	75
		Vissegrád okl. f.	151
Udvari kamara	127, 141		
Ugrin	16	Wayzprachr Ulrik okl. f. 206	
Új évi ajándék	69, 74	Werbewczy István okl. f. 209	
I. Ulászló	60, 82, 83		
II. Ulászló 107, 119, okl. f. 206		Zsellérek fejpénze	30
	208, 209	Zsidók adaja	85
Uncia	31	Zsigmond 10, 53, 67, 69, 72, 77,	
Útvám	11	79. okl. f. 166, 167, 168 170,	
			195, 196
Váltópénz	3	Ladislaus de Zéchén okl. f. 186	
Várady Pál okl. f.	211		

www.libtool.com.cn

T A R T A L O M.

Előszó. Pemfflinger István arczképe. I—VIII.

I. FEJEZET.

Előzmények.

Pénztani előzmények. Lemezpénzek. Monetagium, Cambium; Anglia, Németország, hazánk. Magyar államjövedelmek s a Lucrum Camerae. Párhúzatok. A Lucrum Camerae nemzetgazdasági oka. — 3 - 17.

II. FEJEZET.

A Lucrum Camerae az Árpádok korában.

Első nyomok. Lovagok Erdélyben. II. és III. Endre törvényei. A nemesek viszonya a Lucrum Cameraához. A százsz census. Értéke. A márka. Nézetek a Lucrum Camerae értékéről. 21—32.

III. FEJEZET.

A kamara-haszna és az Anjouk.

Magyar és európai állami bevételek. Róbert - Károly és a kamarai bérletek. Az 1335, 1338, 1342. szerződések. Jellemzésök. A kamara-haszna közjogi taglalata. Nagy-Lajos és kamara-haszna Mentességek. Kamarák. Mária. — 35 - 64. —

IV. FEJEZET.

A kamara-haszon Zsigmond király korától Hunyadi Mátyásig.

A kamara-haszna Zsigmond alatt, 1411-iki végzeménye. Intézkedései a városi adózás ügyében. A bánya - városok; Kassa,

Pozsony. Bécs, Anglia városainak adaja. A pénzláb. Albert intézkedései. A subsidium első nyomai. Engedékenysége. I. Ulászló s a pénzláb. 1447-iki rendelete. V. László és a pénzérték. Az állami jövedelmek Eizinger kimutatásában, jellemzésök. — 67—88

www.libtool.com.cn

V. FEJEZET.

Hunyadi Mátyás, a kamara-haszna s a Tributum Fisci Regalis. 1458—1490.

Általános jellemzés. Nagy-Lajos és Mátyás pénzügyi és adópolitikája. Rossz pénz. Kamara-haszna 1458—59-ben. Tributum Fisci Regalis. Rövid tárgyalása s jellemzése. A városok Subsidiumok. A bánya-városok, bánya-jövedelem. Közvagyon Erdély. 91—103.

VI. FEJEZET.

A kamara-haszna és a Jagellók

Pénzláb. 1494—95-iki jövedelmek. Kamara-haszna, subsidium. Bácsi határozatok. Budai, s rákosi határozatok. A kamara-haszna mint pénzbevéltási nyereség. Ebbéli intézkedések. Megszüntetése. 107—116.

VII. FEJEZET.

A magyar királyi udvari kamara és a kamara-haszon.

A Habsburgok s a magyar pénzügy. János király. Kamarak: a m. kir. udvari kamara. Pemfflinger. Szepesi és erdélyi kamara. 1563. tárgyalás. I. Miksa király. Rudolf és a kamara-haszna. Vármegyék. 1587—88-iki jövedelmek. A kamara-haszna megszűnik. 119—143.

Okleveles Függelék I—CII. 147—219.

Melléklet. A kincstartók, kamara praefectusok s elnökök névsora 1145 — a legújabb időkig. 223—226.

Név- és Tárgymutató. — 227—233 *Tartalom.* — 235—236.

Weissmann Testvérek kiadásában

Budapesten, Ferencz József-tér 8. sz. a. megjelent és minden hazai könyv-
árus által megszerezhető:

VILÁGTÖRTÉNET

A LEGRÉGIBB IDŐKTŐL KORUNKIG.

Irta:

SEBESTYÉN GYULA.

Az egész, számos kitűnő képpel diszitett. munka 5 kötetet vagyis
50 füzetet fog kitenni. Egyes füzet ára csak 30 kr.

Lassankint érezhetővé kezdett válni egy jó népszerű világtörténet
magyar nyelven, mely egyuttal a legújabb tudományos vívmányokat fel-
dolgozza és egyszersmind könnyű modora által a művelt közönség izlését
kellemesen foglalkoztassa. Ezen nehéz feladatra Sebestyén Gyula ur vál-
lalkozott bizva abban, hogy a művelt közönség elismerésével találkozand.
Mi pedig nem kiméltünk eddig és nem fogunk ezentul: időt, költséget. fá-
radságot, hogy a munka kiállítása nagy czéljának megfelelő legyen. Hivat-
kozhatnánk a sajtó kedvező ítéletére, de inkább magának a t közönségnek
ítéletét és figyelmét hívjuk fel, meg lévén győződve, hogy az vállalatunkból
a pártfogást és elismerést megtagadni nem leend képes. Kinek-kinek lehe-
tőségében áll századok tudományos vívmányait minden nagy áldozat nél-
kül elsajátítani és nemének, a földnek, a világnak és emberiségnek viszon-
tagságait kényelmesen, nyugodtan és egy avatott vezér biztos utmutatása
mellett áttekinteni.

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE

Irta:

Dr. SZALAY JÓZSEF.

Nagy 8-rétű diszkiadás, 4—4 ives füzetekben. Számos arcz,
csata- és térképpel és levelek hasonmásaiival.

Egyes füzet ára 30 kr.

»A mely nemzet maga magát elhagyja az megérdemli sorsát!« azt
mondotta Deák Ferencz. Nemzetünket minden csapás alól az emelte ki
oly hőiesen, hogy önmagához mindenkor hű maradt, ősi hagyományaiból
soha el nem tért, tehát multját ismerte Hogy multját ma is ismeri, arról
meg vagyunk győződve ma is. de tudjuk azt is, hogy szívesen hallgatja
meg másoktól a mit maga is szívesen tud Nemzetünket csak annak mult-
jából ismerhetjük egészen és azért méltán reméljük, hogy a nemzet ezen
hazafias törekvésünket hazafias résztvételével elősegíteni akarja és önmagát
megajándékozza saját multjának népszerű történetével, hogy az a nemzet
minden társadalmi osztályának vérévé váljék és így az
egész nemzetet a közös mult öntudata fűzze egygyé, szerencsében ugy
mint balsorsban!

Weismann Testvérek kiadásában

Budapesten, Ferencz József-tér 8. sz. a. megjelent és minden hazai könyv-
árus által megszerezhető:

ELBESZÉLÉSEK

Irta:

BODON JÓZSEF.

Diszes kiállítás. 8-rét. 329 lap. Ára 2 frt.

Tartalma: A nevelő. — Elzúllott élet. — A köveshegyi lelkész fia —
Egy félreismert lángész.

Minden nép lassankint visszatér ahhoz, hogy nemzeti tárgyakat és igazi népszerű formában dolgozzon fel és iróitól csak azokat fogadja szívesen. Ilyen irányban köszöntött be Bodon József is beszélyeivel, melyek igazi magyar életet tükröznek igazi magyar nyelven. Nem a színlelésnek festményeivel találkozunk itt, hanem a mindennapi élet kedves és kellemetlen helyzeteivel oly sokféle változatban, oly gazdag szinképben, hogy önkénytelenül is azon régi közmondással kell az olvasó közönség figyelmét e gyűjteményre felhívniunk: „A ki sokat hoz, mindenkinek meghozza a magáét!”

ÉPÍTÉSI TANÁCSADÓ

Irta.

GONDA BÉLA.

Mérnökök, építésszek és építő-mesterek. földbirtokosok és gazdasztek s általában az építkező közönség használatára. Ára 4 frt.

Ezen munkát, mely az illető szak irodalmának terén amugy is páratlan, mert annak egyedüli, első és uttörő terméke, a szaklapok melegen ajánlották, s így csak azok itéletére kellene hivatkoznunk, hogy a munkára, minden építéssel foglalkozónak, tehát építőmérnöknek, földbirtokosnak, építési vállalkozónak és ácsmesternek figyelmét felhívjuk, de kötelességünknek tartjuk a közönséget részünkről arra figyelmeztetni, hogy az eddigi élénk érdeklődés mellett csakhamar talán új kiadás lesz szükségessé, tehát siessen az elsőnek példányaiból egyet biztosítani, mielőtt az elfogy.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

